

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 2 (444)

2. märtsil 1931. a.

X aasta

Tellimise hind:

Aastas	Kr. 4.50
Poolaastas	" 2.25
Üksiknumber	" —.75

Kuulutuste hinnad:

		Kaantel	
1/1 lhk.	Kr. 40.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
1/2 "	" 20.—	1/2 "	" 22.50
1/4 "	" 10.—	1/4 "	" 11.25
1/8 "	" 5.—	1/8 "	" 5.65
1/16 "	" 2.50		

Riigivanem K. Päts.

Kohtu- ja siseminister J. Hüneron.

Loterii.

E. Kübarsepp.

Sissejuhatus. — Ajalooline ülevaade loteriidest ja tegelik seisukord Prantsus- ja Inglismaal, Itaalias, Austrias, Rootsis, Saksamaal, Poolas, Leedus, Lätis, Soomes ja Venemaal. — Loteriide liigid. — Loterii moraalne ja sotsiaalne hinnang. — Loterii tsiviilõiguslikud alused. — Loterii avalik-õiguslik korraldus. — Karistusseadused. — Maksud. — Statistilisi andmeid.

Sõna loterii (pr. loterie, saksa Lotterie, itaal. lotteria) tuleb esmakordselt tarvitusele itaalia keeles keskaja lõpul, tuletatuna sama keele sõnast „lotto“, loos, õnnemäng. Kuuludes sisuliselt õnnemängude hulka, on loterii aastasadade jooksul paljudes maa-des omanud suurt tähtsust nii era- kui avalikus elus ja riigi finantseerimises, ning selle tõttu on temaga tegemist teinud paljude riikide seaduseandlused mõne sajandi jooksul, kord seda korraldades ja kasutades riigi või ühiskonna huvides, kord keelates kui kahjulikku tegurit ühiselus. Enne kui asuda loterii juriidilise iseloomu ja aluste käsitlemisele meil maksvate seaduste järgi ning selleks et

anda õige hinnang loteriile kui ühiselu nähte, heidame pilgu tema tekkimisele ning ajaloolisele arenemisele mõningates riikides.

Ajalooline ülevaade. Inimene on kõigil aegadel armastanud üllatust, mida toob õnnemäng; see on nagu üks osa tema iseloomust, mis kas kirena esile tungib või maha surutakse vastavalt iseloomule. Juba vanas Roomas rikkad piduperemehed (teadupärast mõned keisrid) armastasid mõnikord üllatada ja lõbustada oma külalisi nende vahel mõne väärtasja väljaloomisega. Helio-gabalus korraldas kord oma külalistele loosimise, mille üheks või-duks oli kuldvaas, teiseks kuus kärbest. Roomast kandus see komme üle keskaja vürstikodadele ja kaubandusmagnaatidele ning keskaja lõpul muutus ta Itaalia kaubamüügi edendamise abinõuks. Florentsi, Geenua ja Veneetsia linnad tegid „lotto“ enese monopoliks ja suurendasid sellega riigikassa sissetulekuid. Prantsusmaal anti välja esimene luba (patent) loterii pidamiseks 1539. a., Itaalias 1636. a. Loterii abil püstitati mõnigi üldkasuline ehitis ja suurendati riigitulusid. Iseäranis populaarseks sai loterii Prantsusmaal nii riigi kui kiriklikkude heategelikkude asutiste tuluallikana. Seadustega olid korraldatud loteriid leidlaste majade ülalpidamiseks jne. Kõik need loteriid ühendati 1776 kuninglikuks loteriiks ning keelati igasugused eraloteriid. 1836. a. seadusega kaotati ka see ja keelati Prantsusmaal rahalised loteriid üldse. Samuti keelatud on ka kinnis- ja vallasvara ning kaupade müük loosimise teel või kui sellejuures antakse preemiaid või muud juhusest olenevat tulu, ning üldse igasugused tehingud, mida pakutakse publikule eesmärgiga temas lootust äratada tulu saamiseks, mis võib osaks tulla loosi läbi. Igasugune müük või tehing, olgugi iseenesest lubatav, loetakse loteriiks ja on keelatud, niipea kui sellega kaasas käib loosi läbi saadav tulu.

Erandina 1836. a. seaduse eeskirjadest on mõnele linnadele ja finantsühingutele (pankadele) parlamendi poolt lubatud välja lasta obligatsioonid, millejuures on kindlaks määratud tingimused paberite väärtuse, nendest saadava tulu, looside omandamise ja suuruse kohta jne., näiteks Suezi ja Panama kanali obligatsioonid, Pariisi linna laen j. t. Teise erandina on võimaldatud valitsusvõimude loal asjade loteriid, mille ainsaks eesmärgiks on heategevuse või kunstide toetamine ja ergutamine.

Inglismaal lubati valitsuse poolt esimesed loteriid 1569 ja 1612, kuid 1698. a. keelati kõik peale ühe, kui üldine pahe, mis rünnab lapsi, teenijaid ja teisi kergemeelseid isikuid. Loteriikirge, mis oli lõkkele löönud, asuti kustutama seaduseandlikul teel. 1802. a. keelati rändavad loteriid ning 1826. aastast on loteriide pidamine Inglismaal seadusega keelatud. Inglase mängukirg, eriti kihlveod igal võimalusel, hobuste ja koerte jooksvõistlustel jne. on tuntud, nii et paistab imelikuna, miks neil loteriid keelatud, kuna faktiliselt teised õnnemängud on igapäevased ja avalikud asjad. Tegelikult elus peetaksegi eraiseloomuga asjade loteriisid kogu aeg klubides, seltsides jne. liikmete vahel ning valitsusvõimud seda ei takista, kuigi

neil selleks õigus. Kuna Iirimaa riigiloterii piletite ostmiseks Inglismaa elanikud kulutavad määratud summasid, millega võiks ülal pidada omi haigemaju ja teisi heategevaid asutisi, nagu omal ajal loteriide vabaduse ajal, hakkab avalikuks tulema hääli, mis nõuavad mõnede riigi poolt kontrollitavate loteriide sisseseadmist, et takistada valuuta väljavoolu, milline küsimus kavatakse lähemal ajal parlamendis esile tuua (vt. The Review of Reviews, Dec. 1930).

Austrias on olemas kaht liiki loteriisid — klassiloterii ja numbriloto — mõlemad on riigi monopol ja sissetulekuallikad. Samuti on Itaalias loto riigi monopol. Tiraaž hariliku lotomängu põhimõttel toimub Roomas igal laupäeval. Lotopiletite müügiks on igas linnas riiklikud bürood. Selle kõrval võivad heategevad asutised riikliku loaga korraldada lotosid, mis kannavad „tombola“ nime. Lubasid tombola korraldamiseks antakse ainult heategevatele asutistele: haigemajadele, vaestelaste kodudele, lastekaitse-ühingutele jne., kuna teistele üldhuvis teotsevatele ühingutele ja organisatsioonidele (muuseumidele, teatritele, spordiseltsidele) rahalise loto toimetamiseks lubasid ei anta. Loosimine ise toimub alati Roomas, kuigi loosimisloa saanud selts asub mõnes teises linnas, ning riikliku komisjoni kontrolli all. Rahalise loterii loa saamisel peab vastav organisatsioon deponeerima riigi pankka võiduks määratud summa.

Rootsis korraldatakse rahalisi loteriisid väga harva; viimase 40 a. jooksul on neid olnud ainult 3—4. Umbes saja aasta eest maksmapandud seaduse järgi on loteriide korraldamine lubatud ainult kuninga nõusolekul. Loterii summa peab olema 425.000 Rkr. Selleks et säärast loteriid toime panna, tuleb mitmel korraldajal koos ühine luba küsida. Loterii teostamise järele valvab kaubandusministeeriumi poolt määratud kontrolör. Peale selle võivad seltskondlikud ühingud toime panna loterii-allegreid kuni 3000 kroonini heategevaks otstarbeks linnapealiku loal ning kontrolli all. Viimane võib ainuerandina üldsest reeglist anda luba loterii korraldamiseks maalikunstnikule, kes tõestab, et tema on majanduslikult raskest seisukorras, ja kui kindel on, et loteriid ei korraldata piltide või malikult suurema kasuga müümiseks. Sel juhul ei tohi loterii väärtus olla üle 3000 kr. Erandina võib kunstniku lesk kuninga loaga oma mehe maaliseid realiseerida loterii kaudu.

Saksamaal olid mitmes osariigis riiklikud klassiloteriid. Lepingute teel ühinesid osariigid Preisimaaga, kus 1911. a. saadik peetakse 5-klassilist riiklikku loteriid „Preisi ja Lõuna-Saksa“ loterii nime all, mille tuludest ühinenud osariigid vastava osa saavad. Peale selle on riigiloteriisid veel ainult Saksis ja Hamburgis. Preisi loterii käib rahaministeeriumi alla, kuid realiseeritakse pankade kaudu, kuna loosimisi kontrollivad töö- ja hoolekandeministeeriumi ametnikud.

Eraloteriideks antakse Saksamaal luba ainult heategevateks ja üldkasulisteks otstarveteks. Neid liigitatakse alade järgi hoolekande, kultuuri ja kultuurpolitika (piiriäärsetes maades) loterii-

deks. Korraldamine kuulub töö- ja hoolekandeministeeriumi alla, kelle üks direktoritest on ühtlasi loterii-komissar.

Asutis, kes tahab toime panna loteriid, esitab töö- ja hoolekandeministeeriumile sooviavalduse, ära märkides täpse kalkulatsioonilise loterii tulu äratarvitamise kohta. Saadud sooviavalduste põhjal koostatakse loteriide plaan terveks aastaks. Kauaaegsete kogemuste põhjal on loteriituru ostujõud teada, mille piirides ka lubasid antakse. Sissetulnud palved liigitatakse üldmääratud 3 kategooria järgi ja saadetakse vastavatele ministeeriumidele seisukoha võtmiseks. Vastuste saamise järel kutsub loteriikomissar kokku komisjoni vastavate ministeeriumide esindajatest loteriidest saadava arvata-puhaskasu jagamiseks nimetatud kolme liigi vahel. Peale seda liigitust võetakse kaalumisele üksikute liikide erisooviavaldused ning määratakse igale asutisele või sooviavaldajale krediit, mis leitakse võimalikuks ja tarvilikuks temale anda; kuna aga aasta üldkrediit on juba kindlaks määratud, siis kärbitakse nõutavaid summasid või lükatakse palveid tagasi niivõrd (tegelikult umbes $\frac{1}{5}$), et üldsumma üldkrediidiga tasakaalus oleks. Kui 14 päeva jooksul vastav ministeerium ei ole protesteerinud, loetakse kava vastuvõetuks ja loterii-komissar korraldab siis loterii oma heaksarvamuse järgi, määrates kindlaks loosimise päevad, loteriivõidud, pileтите arvu jne. Iga loterii kulud koosnevad võidusummadest, propaganda- (reklaami-) ja väljaandmiskuludest ning komisjonist pileтите müüjatele. Kõik kulud kokku teevad välja 72,5%, puhaskasu 27,5% loterii üldsummast. Sellest kalkulatsioonist välja minnes pakub loteriikomissar loterii tehnilise teostamise ühele või teisele rahaasutisele, loteriipankadele, milliseid on Preisimaal 7. Sellest momendist peale ei ole ministeeriumil enam tegemist loterii teostamisega peale kontrolli loosimis-päevadel. Rahaasutis garanteerib 27,5% tulu ning ministeeriumi enam ei huvita see, kas ta tegelikult kõik piletid ära müüb või mitte. Pank maksab ministeeriumile või sellele, kelle kasuks loterii korraldatakse, kindla summa (27,5%), kui vaja, isegi enne loterii toimepanemist avansina. Selleks et üksikuteks otstarveteks määratud loteriid üksteisega ei võistleks, kas suurema propaganda või kõrgemate komisjonirahade maksmisega, koondatakse kõik samalaadi otstarbega kulud ühte suurde loteriisse, näit. „Kölner Dom. Lotterie“, mis ei sisalda üksnes selle kiriku jaoks määratud krediidid, vaid ka tervele reale teistele kirikutele määratud summad. Niisugune loteriide koondamine on praktikas andnud kõige paremaid tagajärgi. Loteriide tähtaegade pikendamise palveid ei tule enam ette; kui aga siiski õige suur arv pileteid peaks jääma müümata, annab ministeerium pikenduse, mida juhtub väga harva, sest loterii turumahu-tavus on juba varem kindlaks määratud. Peale selle üldise korralduse annab loteriikomissar igal aastal üksikutele „Landespräsidentidele“ (provintside valitsejatele) õiguse korraldada mitmesuguseid väiksemaid kohaliku tähtsusega loteriisid üldsummas kuni 600.000 mar-gani, millest pool tuleb tagasi komisсарile palvega seda osa ülemaa-liselt loosida mõne suurema loterii osana.

P o o l a s on loteriide korraldus reguleeritud rahaministri määrustega, kuna vastavad statuudid on alles väljatöötamisel. Tegelikult on rahaliste loteriide korraldamine riikliku loteriikomitee monopol, kes valitsuse loal korraldab peale riikliku loterii veel kaks rahalist loteriid aastas heategevate asutiste kasuks (Punane Rist, invaliidide ühing jne.).

L e e d u s on rahalised loteriid keelatud. Erandina on valitsuse otsusega 1923. a. lubatud Leedu Punasel Ristil korraldada valitsuse kontrolli all rahaline klassiloterii, mis kestab 10 aastat. Asjade loteriide või loosimiste suhtes on maksöv loteriide kohta Vene sead. kogu XIV kõite eeskirjad Heakorra ja julgeoleku seaduses.

L ä t i loteriiseadus 1926. a. korraldab loteriid sarnaselt Eestis maksva seadusega; tegelikult antakse rahalise loterii luba Punasele Ristile, kuna teistele organisatsioonidele seda harva lubatakse. Kergem on luba saada asjade loteriiks. Väljaloomise tähtaja edasilükkamine ei ole lubatud. Siseministri instruksiooniga selle seaduse juurde on keelatud loteriid lumepalli- ehk hüdrasüsteemi järgi kaubaostjate jaoks. Samuti on keelatud kaubandusettevõtete, ajakirjade toimetuste jne. poolt korraldatavad igasugused preemiate pakumised, mis on seotud järgneva loosimisega.

S o o m e s lubatakse rahalisi loteriisid ainult teaduse, kunsti ja spordi edendamiseks. Ühel ja samal ajal võib teostamisel olla ainult üks loterii. Loterii toimepanijatelt nõutakse kindlustust võitude väljamaksmiseks, milleks tuleb deponeerida vastav summa või nõutada pangagarantii.

Enne revolutsiooni olid **V e n e m a a l** rahalised loteriid üldise reeglina keelatud. 1870. a. seaduse järgi võidi luba anda heategevaks loteriiks ainult siis, kui selle summa ei ületanud 1500 rubla ja kui võitudeks olid ainult asjad. Loterii-allegriks tuli luba paluda siseministrilt ning seda võis korraldada ainult niisugustel pidudel ja lõbustustel, kuhu sisseminek maksis mitte vähem kui ühe rubla, sõltumata loosi hinnast. (Eesti ajal 1919. a. muudeti need seadused — vt. allpool —, kuid karistusseadused üleastumise kohta loteriide alal on veel praegu maksvad.) Üldisest põhimõttest tuli ette kõrvalekaldumisi, näit. 1892. a. korraldati kaks riiklikku klassiloteriid, kumbki 6 miljoni rubla suuruses näljahädaliste heaks. Peale selle olid välja lastud kolme suure võidulaenu loosid normaalhinnaga 100 rubla pilet, mille kurss tõusis vanemal laenul 1000 rublani pileti eest. Ka Nõukogude Vene on seda võidulaenu väljalaskmist sagedasti kasutanud, nimelt 1922., 1924., 1926. ja 1927. aastal, kogusummas umbes 280 miljoni rubla suuruses.

L o t e r i i l i i g i d. Selle järgi, mis on määratud võitudeks, kas rahasummad, kaubad või muud asjad, on olemas raha-, kauba- või asjade loterii. Nendest liikidest ajalooliselt vanem on **k a u b a l o t e r i i**, mida keskaja lõpul kaubamüügi edendamise abinõuna kasutama hakati Itaalias, Saksas (1521. a.) j. t. maades, kuid mis aegamööda kaotas tähtsuse ning praegusel ajal ei mängi kaubandu-

ses kuigi suurt osa. Rahaline loterii on aga viimase 3—4 sajandi kestel olnud laialiselt tarvitusel ning jagunenud mitmesse liiki.

Vanem ja suurema tähtsusega on n. n. klassiloterii. Klassiloterii juures jagatakse loterii üldsumma teatud arvuks loosideks (loteriipiletiteks) mitmesuguses suuruses (terve pilet, pool, veerand jne.) ja lastakse kindlaksmääratud hinnaga müügile. Loterii üldsummast määratakse teatud summa võitudeks mitmesuguses suuruses, kusjuures võidud jagatakse 5 klassi. Iga klassi jaoks toimetatakse loosimist eraldi tähtjal, kusjuures suuremad võidud jäetakse viimaseks loosimiseks. Pileti omanik võib osa võtta kõigi klasside loosimisest, kui ta on omandanud terve pileti, või üksikutes klassides, kui tal on ainult pileti osad, ilma et tarvitseks järgmistes klassides loosimisest osa võtta. Loosimise plaan avaldatakse varakult ning nii võitude kui looside arvi on teada. Loosimispäevaks asetatakse kõik looside numbrid ühte, võidud teise õnnerattasse kinnirullitult. Samal ajal võetakse ühest rattast number ja teisest võit. Ühes klassis tõmmatud numbrid ja võidud avaldatakse ka trüki teel. Klassiloteriid on olnud ja on veel praegu tavaliselt riiklikud loteriid riigitulude suurendamiseks. Ülalpool nimetasime mõnd riiki, kus varemalt klassiloterii oli tarvitusel. Praegusel ajal kasutavad seda tuluallikat Saksa riigi osariikidest Preisimaa (ühes lepinguosaliste 17 teise osariigiga) ning iseseisvalt Saksi ja Hamburgi osariik, samuti Austria, Ungari, Hollandi, Taani, Hispaania, Serbia, Jugoslaavia, Rumeenia jne. Klassiloterii oli põhimõtteliselt määratud jõukama rahvakihi jaoks (Preisimaal näit. 39 riigimarka terve loos), milline kavatsus on nurjunud sahkerdajate toimetusel teostatava paljude isikute koosmängu tõttu väikeste osadega ning peaaesjalikult sellega, et ametlikult seati sisse pileтите murdosade müük, Preisimaal näit. peale poole ja veerandi ka kümnendiku pileti müük.

Harilik loterii erineb klassiloteriist sellega, et tal puudub võitude klassidesse jagamine ning terve loteriisumma on jagatud ühesuurustesse loosidesse, milliste hind on võrdlemisi madal, mis kergendab looside müüki. See viis on kõigis maades tarvitusel peamiselt heategeva otstarbega loteriide juures, mida toimetatakse eraõiguslikkude organisatsioonide poolt. Loosimine toimub samuti kahe õnneratta abil, millest ühes on kõigi looside numbrid, teises kindlaksmääratud võidud kokkurullitud sedelitel. Eestis on harilik loosimisviis valitsuse poolt lubatud loteriide juures järgmine, milline kord on ette kirjutatud toimepanijatele väljaantavas loas:

Ühes õnnerattas või kastis on loosid pileтите numbritega, välja arvatud need piletid, mis on jäänud müümata; teises õnnerattas või kastis on nii palju pileteid kui võitused, kusjuures pileтитеle on võidu suurus peale märgitud. Kõik piletid on kokku rullitud ja õnnerattastes või kastides hästi segatud. Loosimise ajal kutsutakse rahva hulgast kaks isikut, keda rahvas valib, õnnerattaste (kastide) juurde, kes hakkavad õnnerattastest (kastidest) välja võtma — üks pileteid loteriinumbritega, teine pileteid võiduarvudega; pileti number ja võidu suurus hüütakse kõvasti välja ja

kontrollitakse selleks määratud isikute poolt. Nii kestab loosimine edasi, kuni kõik võidupiletid on välja võetud. Numbrid, millele võidud langevad, ja võitude suurus märgitakse korraldajate poolt tehtavas protokollis.

L o t o nime (numbriloterii) all tuntakse meil niihästi süütut perekondlikku ajaviitemängu kui ka õnnemängu raha peale kas numbritabelite või harilikkude mängukaartide abil. Rahaline numbriloto-mäng, ühena loterii liikidest, tekkis Itaalias 18. sajandi keskpaiku. Praegusel ajal on Austrias ja Itaalias rahaline numbriloto riigi monopoliks, andes riigikassale tunduvat tulu, mis moodustab 30 kuni 40% sissemakstud summadest. Lühidalt kokku võttes toimub kõne all olev numbriloto järgmiselt. Õnnerattast, milles on kas kapslitesse või paberirullikesse varjatud numbrid, arvud 1 kuni 90, tõmmatakse kindlaksmääratud päevadel 5 numbrit. Need mängijad, kes nende viimaste numbrite peale oma raha pannud, võidavad mängu tingimustes ettenähtud summa, mis on võrdne mitmekordse sissemakstud summaga, kuna kõik teised kaotavad. See mäng üksiku numbriloteeri peale sissemaksimisega on kõige lihtsam, kuid võidu poolest kõige väiksem; kui aga pannakse rahasumma 2, 3, 4 või 5 peale korruga, sellega, et need mängija arvumuse järgi korraga välja tulevad, siis kasvavad võidud saja- ja tuhandekordseteks võrreldes sissemakstud summaga. Esimesel juhul on tema võidulootus $5 : 90 = \frac{1}{18}$, teistel juhtudel aga vähenevad võidulootused miinimumini. Sissemaksusummad ei ole piiratud, kuid lotokassal on õigus kitsendusi teha, kui ühe numbriloteeri peale liiga palju on pandud. Kuna niisugusest riiklikust lotost osa võtavad tuhanded isikud, siis toimuvad sissemaksud selleks avatud büroodes ja võidud avaldatakse trükitud lehtedes, mis näitavad numbrite, nende peale makstud raha ja mänguviisi. Seesugune loto soodustab mängukirge, mida riik ekspluateerib oma kasuks ning millele üldiselt vaadatakse eitavalt.

V õ i d u l a e n u d e nime all tuntakse riiklikke laene, mis on ühendatud loteriiga. Niisuguse laenu juures makstakse kapital tagasi, kuid protsente ei maksta sugugi või väga vähesel määral; selle asemel aga loositakse laenupiletite (looside) omanikkude vahel aeg-ajalt laenu väljalaskmise juures määratud võidud mitmesuguses suuruses. Ühes võitude loosimisega toimetatakse ka osa piletite kustutamist, tiraaži, ning kustutusele läinud piletite eest makstakse nende nominaalsumma pileti omanikule tagasi. Võidulaenusid tehti sagedasti Inglis- ja Prantsusmaal 18. sajandil. Suurematest uemal ajal võiks nimetada Preisi laenu 1854., Vene 3 võidulaenu, Nõukogude Venemaa võidulaenu 1922—1927. aastast. Ka Eesti Vabariik kasutas seda laenu 1920. a. Asutava Kogu poolt vastuvõetud seaduse järgi 19. detsembrist 1919. a. lasti välja võidulaenu 10 aasta peale, mille summa oli 100 miljonit marka, üksikpilet 100 marka; protsentide asemel loositi iga aasta neljal loosimisel piletite omanikkude vahel kokku 8000 võitu, millest kõige suurem võit igal loosimisel oli 250.000, — kogusummas 4 miljonit aastas.

Peale nende suure avalikkuse ees toimepandavate loteriide toi-

metatakse eraelus vallasasjade loosimisi kitsamates ringkondades vähemate summade peale. Loosimine toimub lihtsustatud hariliku loteriisüsteemi järgi. Nimetada võiks siin ameerika loosimisviisi, mis erineb selle poolest, et iga loos müüakse isehinnaga, mis omakorda kindlaks määratakse loosi tõmbamisega. Kuivõrd seesugused loosimised lubatavad on, sellest allpool. (Järgneb.)

Nimeõigus.

A.-T. Kliimann.

I. Nimeõigusena mõistetakse administratiivõigusteaduses neid normistikke, mis määritlevad üksiku inimesiku nimega seotud avalikke õigusi ja kohuseid. Inimesiku nimena aga mõeldakse neid väljendeid, milliste varal ollakse õigustatud ja kohustatud ennast eraldama teistest inimesikutest.

Antud mõistetest nähtub, esiteks, et meil on ses küsimuses tege- mist eeskätt selliste normistikkudega, mille sihiks on individualiseerida inimesikuid sedavõrt, et neid oleks võimalik teatavate väljendite varal üksteisest küllaldaselt eraldada. Need normistikud ei määritle järelikult inimrühmitiste, -gruppide, -kolleegiumide, -kollektiivide, eriti aga nn. „juriidiliste“ isikute nimega seotud õiguslikke küsimusi. Nimeõigus on sedaviisi vaid üksikute inimesikute, s. o. „füüsiliste“ isikute nime õigus.

Teiseks nähtub nimeõigusemõistest ilmselt, et sellekohased normistikud ei käsitle mitte kõiki inimesiku nimega seotud õigusi ja kohuseid. Administratiivne nimeõigus tahab olla vaid inimesikute nime avalikõigus. Nõndaviisi jäävad sellest õiguseharust kõrvale kõik inimesiku nime era- ja eriti tsiviilõiguslikud normid.

Administratiivõiguse raamides nimeõiguse ülesandeks on korraldada küsimusi, mis on seoses nime omistamisega ja muundamisega.

Nime omistamist käsitlevate normistikkude ülesandeks on määritleta nime saavate isikute kontingenti, nime võtmise protseduuri ja nime õiguste ja kohuste seadusejõusse kasvamist.

Nime muundamist korraldavad normistikud käsitlevad eeskätt nime muutmist. Ühtlasi on nende ülesandeks lahendada sari probleeme, mis on seoses nime parandamisega, õiendamisega ja täiendamisega.

Nime muutmisenä mõeldakse oleva nime tühistamist ja uue võtmist. Muutmise normistik määritleb esireas nime muutmiseks vajalikke eeltingimusi. Jätkuvalt on tema ülesandeks selgitada nime muutmise viise. Ja lõppeks see normistik määritleb uue nime maksmahakkamist.

Samad küsimused nime muundamise eeltingimustest, protseduurist ning maksmahakkamisest korduvad nime parandamise, õiendamise ja täiendamise juhtudel.

Parandamisena mõistetakse nime sõnalisel väljendis esinevate õigekirjavigade kõrvaldamist.

Õiendamiseks loetakse nime sõnalise väljendi ebaõige kuju muundamist seadusepäraseks kujuks.

Täiendamisenä mõistetakse nime olevaile osistele uute sõnaliste väljendite lisandamist.

II. Administratiivne nimeõigus käsitleb nime alati vahendina. Sellekohaselt võime vaadelda administratiivõigusliku nimena iga-suguseid väljendeid või väljendite komplekse, milliseid saaks kasu-tada riigi elanikkonda kuuluvate isikute individualiseerimiseks.

Vastavaist normistikest nähtub, et iga nimi moodustatakse vä-hemalt kahest osast, s. o. ees- ja perekonnanime väljendist. Ees-nimi võib omakorda koostuda mitmest eriväljendist. Samuti on lugu perekonnanimegagi. Ka see võib esineda mitme erinime ühtumina.

Ees- ja perekonnanimede väljenditele lisaks on teinekord või-malik isikute individualiseerimiseks kasutada veel muidki väljen-deid. Nii on võimalik isikute küllaldaseks eraldamiseks rakendada mitmesuguseid tiitleid, aukraade ning teenistusastmeid.

Üksikuid sõnalisi väljendeid, millised moodustavad teatava isiku nime, nimetame nimeosisteks. Sellekohaselt on nimeosis iga ees-nimi, samuti perekonnanimi, aga ka auastmete ja tiitlite väljendid.

Vastavaist normistikest selgub, et administratiivõi-guslikes nimesed leidub kaht liiki osiseid. Ühed nime-osised peavad esinema eranditult iga kodaniku nimes. Kodanik ei või oma isikut ametlikus elus teisiti märkida kui just nende nime-osisete kaudu. Nõnda on seesugused nimeosised teatava määrani obligatoorsed kodanikule. Obligatoorset laadi nimeosiste kõrval leidub teine liik nimeosiseid, milliste tarvitamine ametlikus elus ei ole sunduslik kodanikule. Nende kasutamine on aga asja-omastele isikutele lubatud ja kaitstud. Nõnda on need nimeosised fakultatiivset iseloomu.

Ülalöeldu kohaselt teeme vahet ka kahesuguste normistikkude vahel. Teeme vahet normistikkude vahel, mis korraldavad obliga-toorseid nimeosiseid, ja normistikkude vahel, mis määritlevad fakultatiivseid nimeväljendeid.

III. Eesti maksvas obligatoorses nimeõiguses käsitleme nime-väljendi neid osiseid, milleta isiku nimi meil ei ole üldse mitte mõel-dav. Niisuguste nimeosiste hulka kuulub ka iga nime perekonna-nimi ja eesnimi. Perekonnanimega märgitakse isiku kuuluvust tea-tavasse perekonnanimelisse isikkonnasse ehk kollektiivisse. Eesnime aga tarvitatakse ühtede ja samade perekonnanimeliste isikute indi-viduaalseks eraldamiseks. Nendest obligatoorsetest nimeosistest on perekonnanimi muundatav väljend. Eesnimi on aga teatava määrani muundamatu nimeosis.

1. Igal Eesti Vabariigi riikkondsusse kuuluval isikul peab olema teatav nimi ees- ja perekonnanime väljendite kujul¹⁾. Puu-dub kellelgi neid nimeosiseid, peab talle neid ametlikult omistatama.

¹⁾ RT 1926, 11, I, 10, § 1. — RT 1925, 191/192, I, 110, §§ 29 jj.

Obligatoorne nimeosis võib tegeliselt puududa naturaliseeritava välismaalasel ning teatavatel juhtudel ka eesti kodanikkude vast-sündinul.

Naturaliseeritavale välismaalasele omistatakse perekonnanimi sellekohase kirjaliku sooviavaldise põhjal²⁾). See sooviavaldis, mis sisaldab muude andmete hulgas eeskätt valitud nime, olgu esitatud kuue kuu jooksul³⁾). Selle ajavahemiku algust arvatakse isiku riik-kondsusse astumise päevast. Ei ole selle ajaväljel endale nime veel võetud, omistatakse nimi Sise- ja Kohtuministri poolt.⁴⁾

Sooviavaldis esitatakse naturaliseeritava isiku elukohas⁵⁾ asu-vale perekonnaseisuametile. Elukohana mõeldakse siin alalist või ajutist viibimist teatava territoriaalse omavalitsuse pindalal. Aju-tine elukoht tuleb arvesse ainult sel juhul, kui sooviavaldanud koda-nikul ei ole alalist elukohta. Alaliseks elukohaks aga loetakse seda valda, alevit või linna, kus isik teotseb, või kus asub tema kinnis-vara või kodumajandus⁶⁾).

Perekonnanime sooviv isik peab vastavale ametnikule esitama kõigepealt tõendise selle kohta, et ta on subjektiivselt õigustatud saama vastavat nime. Teiste sõnadega, ta peab oma sellekohases sooviavalduses selgitama, et tema nimes puudub obligatoorne pere-konnanime osis. Ühtlasi peab ta ka mainima kas ja kellega ta on abielus. On tal lapsi, siis ta peab märkima neidki nimepidi ja ka vanuse järgi. Nõutav on ka teade sellest, kus linnas, alevis või vallas peetakse tema perekonnaakte⁷⁾).

Seadusliku perekonnanime puudumist võib tõestada politsei või vallavalitsuse sellekohase tunnistusega. Seda võib teha ka Sise- ja Kohtuministeeriumi sellesisulise õiendusega. Viimane tõestuse-viis on võimalik muidugi sel juhul, kui sooviavaldanu on Eesti riik-kondsusse juba vastu võetud.

Muude andmete tõestamiseks võib kasutada mitmesuguseid ametlikke dokumente. Kõige kohasemad on seks otstarbeks mui-dugi sellesisulised ürikud mitmesuguste perekonnaseisuaktide näol. Mainime siin eeskätt meetrikuid, personaalkirju, sünnitunnistusi, abielu registreerimise tõendisi jne. Eelmainitud ürikuid võivad asendada ka nende seaduslikus korras kinnitatud ärakirjad. Aga isegi hoopis teisesisulised dokumendid võivad olla kõlvulikumad va-jaliste tõendistena. Viimased võivad tulla arvesse muidugi ainult sel juhul, kui nad sisaldavad vastavaid andmeid küllalt usutaval kujul. Mainime seesugustena isikutunnistusi, passe, teenistuslehti või kaitseväest vabastamise kirju. Kahtluse korral ei tarvitse pere-konnaseisuametnik viimast liiki ürikuid siiski mitte arvestada.

On nime võtja abielus, peab ta oma sooviavaldisele lisandama ka oma naise dokumentaalse nõusoleku. Samasugune nõusolek on

2) RT 1926, 11, I, 10, § 4.

3) L. c., § 1.

4) Ibid., § 6.

5) Ibid., § 2.

6) Vrd. Riigik. sel. 22. II, 1921. — Do 30. IV, 1921.

7) RT 1926, 11, I, 10, § 4.

ka tarvilik tema lastelt, kui need on juba ületanud kaheksateistkümne eluaasta⁸⁾). Nii naise kui laste nõusolek võib olla väljendatud ka samal sooviavaldisel. Seda võib seal teha kas eri teatisena või lihtsalt sel teel, et lisandatakse vastavale sooviavaldisele ka nõusolijate allkirjad. Viimasel juhul see sooviavaldis esineb vormiliselt kõigi allkirjutanute ühissooviavaldisena. Sisuliselt jääb selline ühisdokument siiski üksipäini esimese allkirjutanu, s. o. perekonnapea sooviavaldiseks.

On sooviavaldanu täitnud kõik eelselgitatud tingimused, siis perekonnaseisuametnik protokollib soovitud nime perekonnanime protokolliraamatusse⁹⁾). On sooviavaldanu perekonnaseisu muudatusi registreeritud sama ametniku man, teeb see ametnik ühtlasi tarvilikud tähendused aktiraamatusse vastava akti äärele ja ka perekonnaregistri märkuste lahtrisse. Vastasel korral see ametnik saadab tehtud protokollist ärakirja vastavale perekonnaseisuametile sellekohaste märkmete tegemiseks.

Ei vasta sooviavaldis kõigile eelselgitatud nõuetele, teeb ametnik eitava otsuse. Seda võib teha kas otse sooviavaldisel enesel või mõnel erilehel. See otsus jäetakse asjatoimetuse juurde, kuid kuulutatakse igal juhul ka sooviavaldanule allkirja vastu.

Kõik tüliküsimused, mis ses asjas tekivad, lahendatakse administratiivkohtu teel üldises korras. Küsimuste otsustamine kuulub kohaliku rahukohtu kompetentsi. Kaebus olgu aga esitatud perekonnaseisuametnikule enesele, kuid olgu adresseeritud mainitud kohtuasutise nimele. Kaebuse esitamiseks on üks kuu aega.¹⁰⁾

Administratiivkohtu otsustel ei ole ses küsimuses normatiivse toimingu iseloomu. Administratiivkohus ei saa ise sooviavaldanule nime omistada. Kohus saab rohkemalt käskida perekonnaseisuametnikku täita oma kohuseid. Ainult nime protokollimisel on konstitutiivse toimingu iseloom, sest et ainult protokolliakti läbi uus nimi saab perekonnanime õigusliku jõu. Protokollitud perekonnanime kandmisel perekonnaseisu muudesse kirjadesse on vaid deklaratiivne tähendus.

Perekonnanimi, mis eelmainitud korras omistatakse perekonnapeale, omistub ühelhoobil ka kõigile tema alla-kaheksateistkümneaastastele lastele.

Hoopis teisiti on lugu nime omistamisega eesti kodanikkude vastsündinuile. Vastsündinuna mõeldakse siin üksnes elusalt sündinud lapsi. Elussündinu aga on see, kes sündides avaldab elutunnuseid, s. o. hingab, häälitseb või karjub. Vastupidiselt sellele surnult sündinu on see, kelle elusalt sündimine oli oletatav, kuid kes sündides siiski ühtki elutunnust ei avaldanud. Surnult sündinu ei ole nimeõiguse mõttes üldse mitte isik. Niisugusele ei omistata seepärast ka mingit nime¹¹⁾.

⁸⁾ Ibid., § 3.

⁹⁾ Ibid., § 5.

¹⁰⁾ Ibid., § 5 — RT 1929, art. 110, II. o. — RT 1919, 10, I, §§ 9 jj.

¹¹⁾ RT 1925, 191/192, I, 110, § 34: „Surnultsündinute üle tehakse ainult surmaakt, lapsele nime andmata.“

Nimeõigus jagab kõik vastsündinud abielulasteks, vallaslasteks ja leidlasteks. Nime omistamise kord olenebki sellest, millisesse liiki nimetatav vastsündinu kuulub.

Abielulaps on see, kes on sündinud seadusepärasest¹²⁾ abielust. Vallaslaps on see, kes ei ole sündinud seadusepärasest abielust. Leidlaps aga on see vallas- või abielulaps, kelle vanemad ei ole teada.

Abielulastele omistub isa perekonanimi¹³⁾. Vallaslapsele aga omistub tema ema perekonanimi¹⁴⁾, välja arvatud need juhud, kui vallaslaps on veel enne tema sünni registreerimist saanud abielulapseks, näiteks, seadustamise teel. Leitud vastsündinu nimetatakse teda kasvatava kodaniku või asutise soovi kohaselt. Leidlapse vanemate ilmsiks tulekul tühistatakse see nimetus ja asendatakse vanemate perekonanimiga¹⁵⁾.

Perekonanimi omistatakse vastsündinule tema märkimisega sündide aktiraamatusse. Registreerimine toimub kohalikus perekonnaseisuametis, välismaal aga välisametis kohaliku õiguse järgi. Registreerimist toimetatakse vanema või vanemate (leidlapse juhul aga leidja) suulise teatise põhjal. Mainitud isikute takistatud olles võivad sellise esitise teha ka lapsed või koguni kõrvalised isikud. Tarvilisel korral võidakse nõuda teatise kinnitamist ühe tunnistaja läbi. Igal juhul esitatakse teatis ühe kuu aja jooksul, arvates selle tähtaja algust lapse sünni päevast¹⁶⁾.

Leidlapsest teatakse kohalikele politseile. Sellekohane teatis tehtagu aga hiljemalt järgmisel päeval peale leiu. Teatajaks on leidja, maja- või korteriperemees, kelle elamusse laps on poetatud. Teatise vastuvõtva politsei ülesandeks on protokollida juhtum ühes tarvilikkude andmetega ning anda leidlaps mõne kodaniku või asutise kasvatada. Kodanik või asutis on kohustatud tema registreerimise tavajärgi korras¹⁷⁾.

Vastsündinule perekonnanime registreerimise toimingul ei ole normatiivset tähtsust. Vastav toiming on vaid deklaratiivset laadi, välja arvatud leidlapse nime aktidesse märkimine. Viimane toiming on erandlikult konstitutiivse iseloomuga. Leidlapse perekonnanimi tekib alles selle nimeosise registrisse kandmise järele, kuna abielu- ja vallaslapse perekonnanimi on ipso jure juba enne sünni registreerimist olemas.

Nime eesnime osa tekib registreerimise teel. Eesnimi omistatakse vastsündinule tema märkimisel sündide registreerimise aktisse ning astub jõusse selle akti allakirjutamise momendil. Eesnime valijaks on abielu- ja vallaslapsele tema vanemad, leidlapsele teda kasvatama kohustatud kodanik või asutis¹⁸⁾.

12) Vt. BTsS §§ 133 jj.

13) Vt. 1. c., *ibid.* — Vrd. RT 1925, 191/192, I, 110, § 29.

14) L. c., § 31.

15) *Ibid.*, §§ 32 jj.

16) *Ibid.*, §§ 29 ja 30. — TsKpS §§ 1348 j.

17) RT 1925, 191/192, I, 110, §§ 32 ja 33.

18) Vt. märkmed 15. ja 16.

Eesnimi võib moodustuda kas ühest või mitmest eriväljendist. Kõik ühele ja samale isikule kuuluvad erieesnimed on ühevõrdsest obligatoorsed. Kuid perekonnaseisu aktides märgitud järjekorral on siiski teatav tähtsus.

On mõeldav, et isik oma mitmest erieesnimest tegeliselt tarvitab vaid esimest, jättes teised hoopis mainimata. Kuid ei ole lubatav, et jäetakse ära esimene nimi ja tarvitatakse kas teist või koguni kolmandat-neljandat.

On mõeldav, et isik isegi ametlikus elus oma eesnime märgib vaid selle algtähega. Mitme erieesnime juhul on lubatav nendest esimese väljendi algtähe üksinda märkimine. Kuid ei ole siiski mõeldav teise või koguni kolmanda erieesnime eestätete üksinda tarvitamine.

Eesnime registreerimise toimingul on alati konstitutiivne iseloom.

Kord omistatud eesnimi on põhimõtteliselt tühistamatu, muutmatu ja täiendamatu. Kuid teatava määran on eesnimigi ometi muundatav. Tema väline kuju on parandatav ja õiendatav.

2. Nime muutmine, s. o. endiste nimeväljendite asendamine uutega, on lubatav perekonnanime osas.

Perekonnanime muutmine võib olla, esiteks, legaalne¹⁹⁾. Legaalne muutmine ehk muutmine „seaduslikus korras“ on nime muutmise seadustamise, adopteerimise, abiellumise või abieli maksvuse- tuks ja lahutatuks tunnistamise teel.

Seadustatav isik saab endale seadustava isiku perekonnanime²⁰⁾. Vallalapse seadustab tema vanemate abiellumise fakt. Et seadustunud isikul tekib perekonnanimi ipso jure, siis on tema nime perekonnaseisu kirjadesse märkimisel üksnes deklaratiivne tähtsus.

Adopteerimine aga toimub erilise protsessuaalse akti kaudu. Sellel aktil on juba konstitutiivne iseloom. Kuid adopteeritud isiku uue nime märkimine perekonnaseisu kirjades on sel juhulgi täien- davalt tarvilik²¹⁾.

Abielluv naine²²⁾ muudab oma perekonnanime mehe perekonnanime vastu. Lahutuse korral ta võib²³⁾ oma endise perekonnanime tagasi saada. Ex lege ta saabki selle tagasi, kui ta tunnista- takse lahutamises süüdlaseks pooleks ja tema mees seda põhjen- datult nõuab²⁴⁾. Maksvusetuks tunnistatud abieli puhul naise se- nine perekonnanimi tühistub ja asendub endisega, s. o. nimega, mis

¹⁹⁾ RT 1925, 191/192, I, 110, § 61.

²⁰⁾ BTsS §§ 173 jj. — TsKpS §§ 1460¹ jj.

²¹⁾ Vt. märg 20. — TsKpS §§ 1460, pp 8 jj.

²²⁾ Vt. BTsS 5, 6. — Vrd. RT 1922, 138, I, 88. — Kuigi ka naise vallaspõlve perekonnanimi märgitakse vastavaisse perekonnaseisuaktidesse, ei tule sellele asjaolule omistada mingit relevantsust. Sellel toimingul on üksnes ametiasutise internse aktsiooni iseloom. Naise vallaspõlve nime ametlikkusesse dokumentidesse märkimine ei loo sellepärast selle nime suhtes kellelegi mingeid õigusi ega kohuseid.

²³⁾ L. c., § 32.

²⁴⁾ L. c., ibid.

tal oli enne maksvusetu abiellu astumist²⁵). Kõik need nimemuudatused toimuvad sellekohaste protsessuaalsete aktide alusel, millel on konstitutiivne iseloom. Need muudatused olgu aga registreeritud ka vastavates perekonnaseisuaktides. Viimasel toimingul aga ei ole normatiivset tähtsust.

Teiseks nime muutmise võib olla ka fakultatiivne. Fakultatiivne nime muutmise on niisugune, mis ei olene mingisugustest relevantsetest faktidest. Ta ei olene enam sellistest faktidest nagu seadustamine, adopteerimine, abiellumine või abielu lahutamine. See sugune muutmise oleneb üksnes isiku enese vabast tahtest. Selle poolest see muutmiseviis erinebki legaalsest. See erinevus aga tuleb nähtavale veel ühes teiseski asjas. Ülal loendatud relevantsete faktide tekkides tekib isikule subjektiivne õigus oma nime legaalseks muutmiseks. Fakultatiivseks muutmiseks aga ei ole kellelgi sellist isiklikku õigust olemas. Fakultatiivne muutmise on ainult teatav võimalus. Selle võimaluse teostamist isik võib vaid paluda, kuid ei või nõuda. Võimud võivad sellekohasele palvele tulla vastu, võivad aga jätta selle palve ka rahuldamata. Teiste sõnadega, legaalse muutmise juhul võimud on vastavaks toiminguks alati kohustatud ja õigustatud, fakultatiivsel juhul aga ainult õigustatud, kuid mitte alati kohustatud²⁶).

Fakultatiivne nime muutmise on lubatav ainult teatavatel juhtudel. Oma nime muutmise soovi on võimalik avaldada kõigil neil põhjustel, mis takistavad senisel nimel funktsioneerimist isikut eraldava vahendina. Eeskätt on siin mainida, näiteks, senise nime liiga laialt kasutatavust. Kuid võidakse lubada nime muuta ka soovi korral säästa oma sugukonnanimi. Isiku individualiseerimiseks on ju küllalt tähtis nime traditsionaalsus ja põlvnemine. Eksitavalt mõjub ka antikultuurne, antinatsionaalne ja antimoraalne nimeväljend²⁷).

Fakultatiivset nime muutmsit toimetatakse Kohtu- ja Siseministri kaudu. Soovija peab olema vähemalt kaheksateist aastat vana. Ei ole ta seda, tarvitseb ta oma nime muutmiseks vanemate nõusolekut. On ta eestkostusel, tarvitseb ta seks toiminguks eestkostja nõusolekut, mida viimane avaldab vaestelastekohtu vastaval loal. Ka abielusolija tarvitseb oma nime muutmiseks abikaasa nõusolekut²⁸).

²⁵) L. c., § 18.

²⁶) Kuigi fakultatiivne nimemuutmise oleneb ametniku nn. diskretsiooniõigusest, ei tule ometi arvata, nagu ei oleks ametnik siin ühegi normiga seotud. Ka diskretsiooniõigus on meil kohtulikult kontrollitav ja nimelt selles mõttes, kas see õigus on selleks kasutatud, milleks ta on antud. On ametnik selle õiguse käsitamisel lasknud ennast juhtida mingist kõrvalisest motiivist, aga mitte riigi üldhuvist, või on ta eksinud, võib kohus tema tehtud otsuse tühistada. — Vt. diskretsiooniõiguse kohta A.-T. Kliimann, „Vaba kaalutus“ ja selle kohtulik kontrollimine, Äratrükk „Õigusest“ 1928, 3, lk. 5 j.

²⁷) RT 1930, art. 338, § 1.

²⁸) L. c., § 1.

Palve nime muutmiseks avaldatakse kirjaliku dokumendi kujul. Selles mainitakse soovitud nimi ja selgitatakse ühtlasi nime muutmise põhjusi. Palvele lisandatakse isiku riikkondsuse ja perekonnaseisu tunnistused, ülalmainitud nõusolekuavaldised ja ametlikke teatise selle kohta, kus paluja sünd ja abielu on registreeritud ja kus peetakse tema perekonnaregistrit palve esitamise momendil. Ühtlasi paluja teeb teatavaks oma alalise elukoha ja lisandab maksvate takside järgi Riigi Teatajas kuulutamise raha ning peale selle veel viis krooni nime muutmise registreerimise kuludeks²⁹⁾).

Kui palve rahuldatakse, avaldatakse uus nimeväljend Riigi Teatajas. Selle toiminguga antakse kõigile asjasthuvituile subjektiivne õigus esitada vaideid nime muutmise vastu. Need vaided olgu esitatud kirjaliku dokumendi kujul kolme kuu jooksul, arvates seda tähtaega nimeväljendi kuulutamise päevast³⁰⁾).

Eelmainitud tähtaaja möödudes tehakse vastav otsus teatavaks nii palujale kui ka vaide esitajale. Kõik tüliküsimused, mis tekivad seoses selle ja kõigi varem tehtud teiste otsustega, lahendatakse administratiivkohtu teel üldises korras. Otsustajaks kohtuasutiseks on Riigikohtu Administratiivosakond. Sellekohane palve esitatakse Kohtu- ja Siseministrile, kuid adresseeritakse eelmainitud kohtuasutise nimele. See peab toimuma ühe kuu jooksul, arvates seda tähtaega citavate otsuste teatavaks tegemise päevast³¹⁾).

Ministri jaataval otsusel, muuta isiku senine nimi, on konstitutiivne iseloom. Kuid selle toiminguga uus nimi saab vaid nn. materiaalse õigusejõu. Formaalne õigusejõud omistatakse nimele tema märkimisega perekonnaregistrisse. Teiste sõnadega, isik on õigustatud võtma oma uue nime ametlikule tarvitamisele alles siis, kui see on juba registreeritud³²⁾).

3. Nime parandamine on meil võimalik nii perekonna- kui ka eesnime osas.

Parandatavad on peamiselt nimes leiduvad õigekirjavead. Üldiselt on parandamine vaid teatavais kitsais piirides võimalik³³⁾. Keeleliselt parandatav nimekuju ei tohi paranduste tõttu muutuda tundmatuseeni. Ka parandatud nimi peab jääma nii kõlaliselt kui kirjavormilt ikkagi endiseks. Näiteks on lubatav parandamise teel muuta Arthur Arturiks, Leppik Lepikuks ja Sügis Sygiseks, kuid mitte Hans Antsuks, Johann Juhaniks või Schuhmann Šumaniks.

Ei ole lubatav toimetada nimes parandusi nimeväljendi moderniseerimise sihiga. Sellekohaselt ei ole lubatav Karu pro Karro. Viimast nimeväljendit võib parandada rohkemalt Karo kujuliseks. Samuti ei või esineda Punapea pro Punapa, Perapalu pro Parapalu, Maier pro Mayer.

Võõrkeelsetest dokumentidest muulaste nimeväljendite ümberkirjutamisel ei ole lubatud neid väljendeid eestindada. Saksa Müller

²⁹⁾ Ibid., §§ 2 jj.

³⁰⁾ Ibid., § 3.

³¹⁾ Ibid., § 4. — RT 1929, art. 110, II. o. — RT 1919, 10, I, §§ 9 jj.

³²⁾ RT 1930, art. 338, § 5.

³³⁾ Vrd. Riigikohtu Tsiiviilosak. toim. 1927, 30.

ei tule kirjutada mingil tingimisel keeleuendusliku y'ga, vene Popova ei või muutuda Popov'iks, ungari Pest'i ei või märkida Pešt'ina. Üldiselt tuleb võõrkeelsetest dokumentidest nimeväljendite transskribeerimisel talitada Rahvusvahelise Foneetika Seltsi eeskirjade kohaselt. Kui eesti keele tähestik võimaldab säästa võõrkeelse nimeväljendi algkuju, tuleb seesugune nimi transskribeerida täpsalt nõnda, nagu ta märgitud võõrkeelsetel dokumentidel. Kui aga võõrkeelne nimeväljend on moonutatud tema transskribeerimisel mõnda teise keelde, tuleb ta parandada algkeeleliseks. Nii, näiteks, ei tule prantsuse nime vene dokumentidest ümber kirjutada mitte vene moodi, vaid prantsuse transskriptsiooni kohaselt. Kuid venestunud muulase nime kirjutame ikkagi vene viisi. Näiteks Gessen jääb meilgi Gesseniks, mitte muutudes saksapäraseks Hesseniks.

Parandusi oma nime väljendis võib teha iga kodanik manu proprio ise. Olgu aga lisandatud, et selliseid parandusi ei või oma käega iialgi teha ametlikkudel dokumentidel.

4. Nime õiendamine³⁴⁾ nagu parandaminegi on meil võimalik nii ees- kui perekonnanime osas.

Nimede õiendamine toimetatakse ainult perekonnaseisuametniku kaudu. Õiendamise tarvet on vaja tõestada sellekohaste dokumentide põhjal. Leitakse õiendus olema tarvilik, teostatakse tema erilise akti kujul. Selles aktis märgitakse uued andmed, aeg, mil õiendus tehakse, ja alus, mille põhjal õiendus on tehtud. See akt koostatakse tavalises korras ja kirjutatakse alla isikute poolt, kes asjaosalistena võtavad osa akti tegemisest.

Ei ole võimalik oma nime õiendada perekonnaseisuametniku kaudu, tuleb seda taotella järelevalveasutiste läbi. Ei ole see selgi teel võimalik, tuleb õiendus lahendada kohtu kaudu.

Õiendamine on põhjendatud kõigil neil juhtudel, kus maksev nimekujund on koormav ning ebaselge ja, peaasi, ei ole õige. Võtame näiteks perekonnanime väljendi Poom - Bom - Pomm. On ilmne, et ses kolmeliitelises nimes esialgselt võis olla maksev vaid üks väljend. Kui läheb korda tarvilikkude dokumentidega seda tõestada, on võimalik näitena esitatud nime õiendada üheväljendiliseks.

Kui nimeõiendamine avaldub vaid tarves muuta ühtainust häälikut või hääliku kirjaviisi, võiks õiendamine toimetada ilma erilise protseduuritagi. On kellegi nimi omaaegsete kirikumeetrikute järgi, näiteks, Limberg, on see nimi nüüd aga Liimbergiks moonutunud, siis võiks isik ise käepärast oleva meetriku alusel hakata oma nime tarvitama õiendatul kujul. Olgu aga tähendatud, et ametlikkudel dokumentidel õiendamisi oma käega toimetada ei või, olgu see nimi kui vigane ja võlts tahes.

5. Nime täiendamine on meil võimalik üksnes perekonnanime osas. Kord omistatud eesnimi on põhimõtteliselt täiendamatu.

Täiendamise kohta ei ole eesti õiguses olemas sellesisulisi erinormistikke. Soovijal oma nime täiendada tuleb sellepärast talitada

³⁴⁾ Vt. RT 1925, 191/192, I, 110, IV. pt.

täpsalt nõnda, nagu ta talitaks oma nime muutmise juhulgi. Nime täiendamine on meil võrdne nime muutmisele.

IV. Peale ülalkirjeldatud obligatoorsete nimeosiste on meil võimalik kasutada ka nn. fakultatiivseid nimeosiseid. Ka meil on lubatud tarvitada erilisi nimelisandeid mitmesuguste au- ja teenistusastmete ning tiitlite ja kraadide näol.

Fakultatiivseid nimeosiseid kasutatakse tavaliselt ikka nimekandja vabal soovil. Kuid siingi võivad luua erandeid nii tavaõiguslikud kui ka internsed normistikud.

1. Meil Eestis on auastmete instituut olemas üksnes kaitseväes. Rüügi-, omavalitsuste, samuti erateenistuses puudub auastmete kord pea täielikult.

Kaitseväes on auastmete käsitlemine korraldatud sellekohase internse õiguse alusel. Selle järele loetakse auastmeid kaitseväelaste perekonnanimede sunduslikkudeks lisanditeks. Kaitseväes on auastmete väljendid seega iga nime lahustamatuks osiseks.

Rüügi- ja omavalitsuste, samuti erateenistuses on fakultatiivsete nimeosistena tarvitamisel ainult teenistusastmed. Teenistusastmete väljendid on tegeliselt ja õiguslikult sellel alal tõepoolest fakultatiivsed. Need väljendid ei muutu kunagi vastavate isikute nimede obligatoorseks osiseks.

Teenistusastmeid käsitletakse sellekohase internse tavaõiguse põhimõtete järgi. Ametnikkude internses elus ei või jätta teenistusastmete väljendeid nime ette lisandamata.

2. Aukraadide instituut on meil olemas üksnes teadusliku teotsemise alal. Siin moodustavad aukraadide väljendid isiku nimest ühe osa. Dr. jur., mag. phil. või arst on tarvitavad ametlikkude nimeosistena, kuid ikkagi ainult fakultatiivselt.

Aukraadide väljenditele lisanduvad siin veel teaduslikkude teenistusastmete väljendid. Viimaseid käsitletakse internse tavaõiguse põhimõtete järgi.

Nii teaduslikud kraadid kui teenistusastmed on puhtisiklikud nimeosised. Neid võib kasutada üksnes see isik, kellel on selleks subjektiivne õigus olemas. Võõra au- või teenistusastme väljendi tarvitamine ei ole lubatud. Kuid on siiski sallitav, kui keegi kolmas tituleerib isikut temale mitteomistatava auväljendiga.

Teaduslikke au- ja teenistusastmete väljendeid tuleb käsitleda tingimata kohaliku positiivse õiguse põhimõtete järgi. On sellepärast lubamatu, kui Pariisi tantsuõppar ennast Eestis tituleerib „professoriks“. Samuti ei ole lubatav, kui arst, kes ei ole tõeliselt omandanud doktori kraadi, kuulutustes ja nimetahvilil sellist auväljendit ometi kasutab.

3. Nimeosisteks tuleb lugeda ka välismaalaste militaar- ja tsiiviilauastmeid. Samuti tuleb arvata nende nimede lahustamatuks liitosaks nende seisuslikke tiitleid.

Kuid Eestis seisuslikke tiitleid ei ole. Sellepärast ei ole eesti kodanikkudel ka õigust nõuda sellistele tiitlitele kasutamisekaitset.

Et meil ei ole seisuslikkude tiitlite protsesuaalset kaitset ei

kodu- ega välismaalastele, siis võiks, näiteks, endine mõisnik oma eraelus esineda nii nagu ta esines seisuste ajastul. Meil võidakse lasta ennast seisuslikkude tiitlite kohaselt esitella, võidake märkida neid tiitleid nimekaardile, trükis ilmutatavaile raamatule, kuid ei võida neid auväljendeid kasutada ametlikkudeks esinemisteks.

Doppelnimede ja pseudonüümide kasutamist ei korraldata nimeõiguse normidega. See küsimus lahendatakse juba administratiivse kutseõiguse, osaliselt aga autoriõiguse normistikkude alusel.³⁵⁾

Administratiiv-aktide muutmisest ja maksvusetusest.

(Lõpp.)

J. Kaiv.

Aktide maksvusetuse põhjused võiksimine jaotada järgmistesse pealiikidesse: 1. kompetentsivead, 2. vormivead, 3. asja-toimetamise (menetluse) ja 4. sisulised vead. Allpool peatume lühidalt nende üksikute liikide juures.

1. Võimkondsusse (kompetentsi) käivate avalik-õiguslike eeskirjade sihiks on riiklike ülesannete jaotamine mitmesuguste avalikkude asutuste vahel.

Suuremaks jaotuseks tuleb lugeda põhiseadustes läbiviidav riiklike ülesannete jaotus seadusandliku, valitsus- ja kohtuvõimu vahel. Sellest jaotusest tingitult tuleb valitsusasutuste suhtes lugeda võimkondsusse rikkumiseks, kui nad otsustavad asju, mis kuuluvad seadusandliku või kohtuvõimu lahendamisele.

Kuid enamjagu seaduste ja määruste eeskirju puutuvad ülesannete jaotusse valitsusasutuste eneste vahel. Siin võib teha vahet kahesuguse võimkondsusse vahel: 1) asjalise ja 2) kohalise kompetentsi vahel. Asjalise võimkondsusse määramisel pannakse teatud liik asju ühe või teise teatud asutuse peale, olenematult sellest, kus elavad asjaosalised. Kohalise kompetentsi määramisel jaotatakse teatud liiki kuuluvad asjad mitme ametiasutuse vahel nii viisi, et igale asutusele alluvad asjad, mis seotud asutuse tegevuspiirkonnaga, kas asjaosalise elukohaga, kinnisvara või ettevõtte asukoha kaudu, millesse need asjad puutuvad.¹⁾

³⁵⁾ Vrd. A. E. Vorms, O ličnych pravach, Prakt.-teoret. komentarij, I.

¹⁾ Erilise täiendava kompetentsi eeskirja sisaldab meie Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse (RT 28 — 1929) § 2: „Vabariigi Valitsus otsustab kõik valitsemise alasse kuuluvad asjad, mis seadustes ettenähtud korras ei ole antud otsustada Riigivanemale, üksikutele ministritele, teistele asutustele või riigi- ja omavalitsuse teenijatele.“

Selle eeskirja järgi on nüüd Vabariigi Valitsus kinnitanud näiteks sihtasutuste põhikirjad, sest seadus ütleb (BES § 2351), et nende põhikirjad kinnitab ülemus. Kuna kusagil teistes seadustes ei ole seda asutust lähemalt määratud, on neid kinnitusi teinud nüüd Vab. Valitsus.

Mittekompetentselt tehtud administratiiv-aktidega on tegemist järelikult siis, kui valitsusasutus on teinud akti asjas, mille otsustamiseks temal ei olnud õigust, vaid mis maksvate eeskirjade järgi kuulus teisele ametiasutusele või kohtule.

Teatud ametiasutuse ebavõimkondsusel vastab alati mõne teise valitsus- või kohtuasutuse võimkondsus.

Juhul, kui valitsusasutus teeb niisuguse otsuse, mille tegemine ei kuulu ühelegi valitsus- ega kohtuasutusele, siis ei ole tegemist otsuse vildakusega ebavõimkondsusel, vaid otsus tuleb niisugusel korral lugeda maksvusetuks seadusvastase sisu tõttu.^{1a)}

Nii teooria kui ka praktika on ühel ja samal seisukohal, et juhul, kui valitsusasutus on otsustanud seaduste järgi kohtule alluva asja, et siis valitsusasutuse niisugune akt on maksvusetu.

Ka meil maksva korra juures tuleb asuda samale seisukohale.

Põhiseaduse § 68 järgi teostavad õigumõistmist rippumatud kohtud. Järelikult kõik küsimused, mis tuleb lugeda õigumõistlisteks, alluvad kohtule.¹⁾ Selleks, et õigumõistvad otsused oleksid õiged ja erapooletud, on Põhiseaduses seatud eeskirjad, mis kindlustavad kohtu rippumatuse. Kuna ametiasutuse poolt niisuguste asjade otsustamine ei sünni niisuguste põhiseaduslike kindlustuste juures, ei saa valitsusasutuse otsust lugeda maksvaks.

Vaatleme nüüd asjalist kompetentsi.²⁾

Nagu eelpool antud asjalise võimkondsusel mõistest järgneb, leiab asjaline ebavõimkondsus aset siis, kui valitsusasutus otsustab küsimuse, mis oma iseloomult kuulub mõne teise valitsusasutuse tegevusalasse.

Siin võiks vahet teha juhtude vahel, kui asja mittekompetentselt otsustav asutus ei ole alluvuse vahekorras kompetentse asutusega, ja kui kõnesolevad asutused on üksteisega alluvuse vahekorras.

Esimest liiki juhtude suhtes valitseb arvamine, et niiviisi ebakompetentselt tehtud aktid tuleb lugeda maksvusetuiks. Põhjendatakse seda seega, et asjalist kompetentsi määravate eeskirjade sihiks on kindlustada seda, et asjade otsustamine sünniks asja tundva asutuse poolt, asutuse poolt, mille kujundamisel peetakse silmas, et ta oleks selleks tarvilikult varustatud vastava koosseisuga, õigustega ja vahenditega. See põhimõte peaks olema makssev ka meie korra juures.

^{1a)} Andersen, lhk. 76.

¹⁾ Vaidlused alluvuse kohta kohtu- ja valitsusasutuste vahel kuuluvad kohtu lahendamisele, vt. Ts. kp. s. § 237, Kr. kp. s. § 239.

²⁾ Asjaliste kompetentstülide lahendamine riigi valitsusasutuste vahel on nähtud ette Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse (RT 28 — 1929) § 16: „Kahtluse korral, missugusele ministeeriumile asi allub, otsustab küsimuse Vabariigi Valitsus.

Tekib aga sarnane kahtlus ministeeriumi alaüksuse suhtes, lahendab selle küsimuse ülemus, kellele mõlemad alaüksused või ülemused vahetult alluvad.“

Omavalitsusasutuste vahelised kui ka omavalitsuste ja riigiasutuste vaheliste tülide lahendamine kuulub administratiivkohtule.

Keerulisem on asjalise ebakompetentsuse küsimus neil juhtudel, kui asutused on üksteisega alluvuse vahekorras. Sel juhul tekib kaks küsimust: 1) kas on maksvad alama asutuse poolt ülema asemel tehtud aktid ja 2) kas võib ülem asutus teha akte alluva asutuse asemel.

Valitseb üldiselt arvamine, et alluv asutus ei või otsustada asju kõrgema asutuse asemel. Nii tunnustas riigikohus tühiseks vangimaja ülema otsuse vangimaja ametniku vabastamise kohta kõlbmatuse tõttu vangimajade valits. k. § 19. alusel, milline õigus seaduse järgi on vangimajade inspektoril. (Rkh. adm.-os. toim. l. a.)

Kuid maksvad eeskirjad võivad teha erandeid, näiteks hädatarvilikkude korralduste tegemine, kui asi ei kannata viivitamist.

Vaieldavam on kõrgema asutuse õigus toimetada alluva asutuse asemel. Näiteks: kas minister võib otsustada ministeeriumi osakonnale või valitsusele alluvaid asju?

Saksa ja prantsuse autorid kui ka praktika eitab üldiselt seda võimalust, lubades vaid mõnesuguseid vähemaid erandeid.

Siin tuleb aga märkida, et siin ei ole kõnet mitte ülema asutuse järelevalve korras tehtavatest otsustest, kus on tegemist alluva asutuse otsuse muutmisega, millest oli kõne käesoleva kirjutise II osas. Küsimus seisab siin selles, kas kõrgem asutus võib otsustada alluva asutuse eest, s. o. kui alluv asutus ei ole üldse kaalunud antud asja.

Paistab, et selle küsimuse tarvis tuleb teha vahe juhtude vahel: kui maksvate eeskirjadega on teatud ülesanne otsekohe nimeliselt teatud asutuse peale pandud ja kui ülesanne on üldiselt pandud teatud ametkonna peale.

Esimesel juhul peaks eitama kõrgema asutuse õigust teha akte alluva asutuse asemel, sest niisugusel korral on kompetentsi määrav võim leidnud, et ainult see ja see asutus võib seda asja tunda kõige paremini ja ainult temalt võiks oodata antud asjade liigis kõige õigemaid otsuseid.

Teistsugune olukord on aga siis, kui mõnesugused ülesanded on pandud teatud ametkonnale. Näiteks politsei ülesanded avaliku korra ja julgeoleku alal, mis Politsei korralduse (R. T. 177/178 — 1925) § 4 järgi ei ole pandud mõnele otsekohe nimetatud politsei-asutusele, vaid **politseile, s. o. tervele ametkonnale**. Säärastel juhtudel esinevad üksikud politseiasutused või -ametnikud vaid ametkonna esindajatena. Siin oleks lubatav kõrgemal asutusel teha iseseisvalt korraldusi, kuigi viimaste tegemine sisemiste korralduste järgi üldiselt lasub mõnel alluval asutusel.

Sama seisukoht paistab olevat kohaldatav ka näiteks siis, kui seadus räägib ülesande täitmisest teatud ministeeriumi poolt, ilma et maksvad eeskirjad lähemalt määraks, milline ministeeriumi asutus just neid küsimusi peaks otsustama.

Praktikas ei ole kujunenud selles küsimuses meil siiski veel ühtlust.

Mis puutub lõpuks neisse aktidesse, mis valitsusasutused teinud, rikkudes kohalise kompetentsi kohta käivaid eeskirju, siis on välismaa praktika asunud seisukohal, et ka niisugused aktid tuleb lugeda maksvusetuiks. Sama seisukoht on domineeriv teoorias^{1a}). Niisugune seisukoht on rajatud sellele kaalutlusele, et asutuste kohalise kompetentsi määramisel on võetud aluseks see, et antud asutus tunneb kohalikke olusid ja elanikke. See on kindlustuseks, et selle asutuse otsused peavad olema asjatundlikud ja õiged. Otsuse tegemist teise asutuse poolt ei saa siin õigustada, sest langeb ära nimetatud kindlustus. Ka meie korra juures peaks asuma samale seisukohale. Kuna avalikus õiguses on tunnustatud põhimõte, et avalik asutus ei saa edasi anda temale maksvate eeskirjadega antud võimu mõnele teisele asutusele, siis ei muuda siin olukorda niisugune kompetentse asutuse poolt antud volitus, arvatud välja need erandlikud juhud, kui kompetentsi määravad eeskirjad otsekohe näevad ette niisuguse edasivolitamise (delegeerimise).

Võimkondst ei saa muuta ka asjaosaliste kokkuleppel.

Kompetentsivead võivad tingida nii akti tühisust kui ka vaieldavust.

Tühiseks tuleks lugeda eelpool toodu järgi ilmselt jämedat eeskirjade rikkumist. Näiteks, kui keegi politseiametnik otsustaks omandusõiguse küsimuse mõne kinnisvara kohta ja teeks korralduse selle otsuse täitmiseks senine pidaja välja tõsta, siis tuleks niisugune akt lugeda tühiseks, ning asjaosaline võiks politsei korralduse väljakolimise asjas jätta täitmata, ilma et selle eest teda ähvardaks karistus¹).

Nagu juba ülal tähendatud, ei leia meie oma administratiivkohtu praktikas otsekohe iseenesest tühiste aktide kohta käivaid otsuseid. Küll on J. Valge raamatus — Riigikohtu adm.-osak. otsused 1920—1927 — järgmine kokkuvõte: „otsus, mis tehtud mittekompotentse asutuse poolt, ei või jõusse astuda“ (Adm.-t. nr. 472 — 1926). Selle kokkuvõtte järgi paistab, et siin on tunnustatud ebakompotentse otsuse tühisus²).

2. Valitsusasutuse korraldus peab olema väljendatud niiviisi, et ei võiks tekkida kahtlust selle korralduse tõelikkuses. Selleks nähakse harilikult administratiivaktide tarvis ette kindlad vormid. Niisugune vorm mängib avalikus õiguses üldiselt tähtsat osa: ta on akti väliseks tunnuseks, mis näitab, et akt on ehtne ja et ta on riiklik.

Vormi all mõistetakse avalikus õiguses mitmesugused nõuded aktide kirjalikkuse, nende väljakuulutamise, allkirjade ja aktide põhistuse suhtes.

^{1a}) Vt. W. Jellinek, Der fehlerhafte Staatsakt, lhk. 96 ja edasi, Andersen, lhk. 90 ja edasi, Kormann, lhk. 247 ja edasi.

¹) R. n. s. § 29 käsitleb küll ametivõimude korralduste täitmata jätmist, kuid ainult seaduslikkude korralduste.

²) Vt. ka käesoleva kirjutise II osas toodud otsused.

Siiski ei ole võimalik seada üles üldist vorminõuet valitsusaktide suhtes. Küsimus võiks tekkida vast ainult nende aktide kirjalikkuse kohta. Kuid ka siin peab asuma seisukohale, et see on sunduslik vaid siis, kui seda nõuavad erieeskirjad.

Juhul aga, kui maksvate eeskirjade järgi on nõuetav kirjalik vorm, toob selle mittetäitmise kaasa akti maksvusetuse.

Kirjaliku nõude mittetäitmise, kui ilmselt jäme viga, peaks tooma kaasa akti tühisuse.

Ka meil puuduvad üldised eeskirjad administratiivaktide vormi kohta.

Tähtsamatest eeskirjadest sel alal võiksime mainida Põhiseaduse § 66, mille järgi kõik Vabariigi Valitsuse aktid peavad kandma Riigivanema, vastava ministri ja riigisekretäri allkirja. Nagu sellest järeldub, on Vabariigi Valitsuse poolt tehtavate aktide suhtes seatud üles: 1) kirjalikkus ja 2) kolm nimetatud allkirja.

Meil Venelt päritud seadusandlusest võiksime siin mainida Ministriumide seaduse (v. S. K. I k.) § 193, mille järgi ministrite ettekirjutused loetakse maksvaiks ainult siis, kui need on tehtud seatud vormis. Kuid siseministri poolt allakirjutatud erakorralised korraldused tuleb täita ka siis, kuigi nad ei ole tehtud määratud vormis (§ 315). Terve rea veneaegseid eeskirju administratiivaktide tegemise korra ja vormi kohta sisaldab Üld. kub. s. (§§ 118—125). Need eeskirjad määravad: mitu allkirja peab iga väljaminev paber kandma (Min. s. §§ 110—114), iga paber peab varustatama pitseriga (§ 123) jne. Nendest eeskirjadest ei ole peetud meil aga täpselt kinni. Näiteks sisaldavad nendest kõrvalekaldumisi juba Vabariigi Valitsuse otsusega 21. dets. 1923. a. ametiasutustele tarvitamisele võtmiseks soovitatud Riigiasutuste asjaajamise juhtnöörid. Allkirjade suhtes leiame Riigikohtu otsustest järgmise nõude (Rkh. adm.-os. t. nr. 6 — 1923): „otsus on siduv isikule, kelle kohta ta tehtud, ainult siis, kui sellel asutuse liikmete allkirjad olemas.“

Erilisi vorminõudeid leiame mitmetes eriseadustes ja -määrustes. Nii on määratud kindlaks kodakondsuse tunnistuste, isikutunnistuste, välispasside, rahvusvaheliste autode liikumise tunnistuste jne. vormid.

Ka väljakuulutamisest leidub erieeskirju, näiteks leiduste ja kaubamärkide registreerimise, ühingute registreerimise jne. kohta.

Administratiivaktide põhistamise kohta võiksime siin tuua mõned väljavõtted riigikohtu seisukohtadest selles küsimuses. Nii on riigikohus väljendanud järgmist:

Administratiiv-asutuse otsused, mille peale on edasikaebus administratiiv-kohtule ette nähtud, peavad põhistatud olema, sest muidu on kohtul võimatu hinnata kaevatud otsuse seadusepärasust (Adm.-t. nr. 379 — 1928.)

Põllutöoministeriumi otsused, Maaseaduse põhjal tehtavad võõrandamise puutuvad otsused peavad, kui laiaulatuslise juriidi-

lise tähtsusega aktid, olema põhistatud, sest vastasel korral on kohtul võimatu hinnata nende otsuste seaduspärasust. (Adm. t. nr. 294 — 1924.)

Samuti nõuab riigikohus, et sõjaminister peab motiveerima oma otsused pensioni asjus (Rkh. adm.-os. o. nr. 40 — 1925).

Alkoholiliste jookide müügilubade andmisest keeldumise kohta käivad aktsiisi peavalitsuse otsused peavad põhistatud olema: Kuigi maksev seadus ei kohusta aktsiisi peavalitsust igal juhul alkoholiliste jookide müügilubasid andma, ei saa siiski sellest järeldada, et peavalitsus võiks kodanikule, kelle õigused alkoholiliste jookide müügikoha pidamises ei ole piiratud ja kes müügiloo saamiseks ettenähtud vormilikud nõuded on täitnud, loaandmisest ära öelda, ilma et ta äraütlemist põhjendaks, sest maksva korra järgi on asjasthuvitatud isikul õigus edasi kaevata, kui otsus teda ei rahulda; kuid kui otsus on põhistamata, ei ole kõrgemal asutusel või administratiiv-kohtul võimalik hinnata kaevatud otsuse seadusepärasust (Adm. t. 249 — 1928. „Õigus“ nr. 3 — 1928).

Üldreeglina võiks vorminõuete rikkumisel oletada akti vaieldavust. Siiski võib mõnel juhul vorminõude oluline rikkumine tuua kaasa akti tühisuse, näiteks, kui antakse välispass mitteseatud vormi järgi, või kui ei tehta kirjalikku akti, vaatamata seaduse sellekohasele nõudele jne., s. o. kui on tegemist olulise nõude ilmse rikkumisega.

3. Menetlusvigadest¹⁾ võiksime siin lühidalt puudutada neid, mis tingitud nende eeskirjade rikkumisest, mis puutuvad administratiiv-akti ajasse ja kohasse, akti tegemisel teiste asutuste arvamuse ärakuulamisest või ettepanekute tegemisest ja lõpuks administratiivakti kuulutamisse, eksimustesse ja akti tegeva organi avalik-õiguslisse teguvõimesse.

Aja ja koha suhtes leidub üldse vähe eeskirju. Peaasjalikult puudutavad nad omavalitsuste esituskogude tegevust. Näiteks tõuseb küsimus, missugune jõud on vallavolikogu otsustel, kui need peetud päeval, millest ei ole ettenähtud korras teatatud, ja samuti kui volikogu peab koosoleku seal, kuhu vallavolinikud ei saanud ilmuda. Politseitegevuse alal võib siin tuua juhtusid enampakkumiste toimetamise suhtes vastuvaidlematute sissenõuete juures teisel ajal ja teises kohas, kui oli kuulutatud. Kuna ettetoodud juhtudel on tegemist niisuguste rikkumistega, kus ära langevad need seaduses ettenähtud eeldused, mis määratud selleks, et tehtavad aktid oleksid õiged: esimesel juhul ei ole võimalik osa võtta kõigil

¹⁾ Prantsuse õigusteadlane Hauriou ütleb administratiiv-menetluse otsuste suhtes järgmist:

Peab arvestama, et menetluse vormaliteedid koos täpselt kompetentsi määramisega on administratiiv-võimu teostamisel korra peatingimuseks ja ohjeldajaks. Administratsioon on vaid automaatne organism, millel puudub alati ärkvelolev meel; seda meelt asendatakse vormaliteetide hulgaga, millega tõmmatakse asja menetlusse hulk ametnikke, kes üksteist kontrollivad. (Précis de droit administratif et de droit public, 1919, lhk. 507.)

vallavolinikel, teisel juhul pakkumisist osa võtta soovijail isikuil — siis peab oletama, et niisugused aktid on maksvusetud.

Sellest ei või aga aru saada nii, et juhul, kui vallavolikogu liikmed täpselt määratud ajaks kokku ei tule, või kui mõnel muul põhjusel vallavolikogu koosolek ei alga täpselt kutses määratud ajal, siis koosolekut hiljaksjäämisega üldse enam alata ei või, ja et hiljaksjäämisega alatud koosolek tuleb hoopis uueks kokkukutsutud koosolekuks lugeda (Rkh. adm. t. nr. 1042—1 — 1926).

Teiste asutuste arvamuste ja ettepanekute tegemisse puutuvad eeskirju leidub meie seadustes ja määrustes kaunis rohkesti, eriti ametisse nimetamise alal (näit. Politseiasutuste kujundamise määrused). Ka nende eeskirjade mittetäitmise korral peab oletama akti maksvusetust, sest on rikutud eeskirju, mis on seatud selleks, et asjatundjad asutused saaksid väljendada arvamist ja et selle tõttu akt saaks õigem ja õiglasem. Rikkumise korral langeb see eeldus ära, ja akti ei saa käsitleda maksvana.

Iga akt peab neile, kellesse ta puutub, olema tehtud teatavaks. Enne kui ta ei ole teatatud, ei saa teda täita. Teatamise korral rikkumine ei mõju aga akti enese maksvuse peale nii kaua, kuni maksvate eeskirjade järgi on veel võimalik teatada. Kui aga nende võimaluste aeg möödub, siis tuleb akt lugeda maksvusetuks.

Meie riigikohus on aktide kuulutamise asjus asunud seisukohale, et igakord ei ole tarviski vormilikku kuulutamist, vaid on nõuetav, et asjaosaline kuidagi viisi otsuse on teada saanud. Nii on riigikohus seletanud, et Adm. k.k. § 9 järgi ei ole kaebuse tõstmise tähtaeg seotud kaevatava otsuse ärakirja saamisega või kirjaliku teadaandmisega, vaid on seotud aja külge, kunas anti korraldus või otsus teada kaebajale või protestitäjale (Rkh. adm.-osak. otsus nr. 44 — 1920 ja nr. 46 — 1922).

Eksimuse all mõistame siin niisugust administratiivakti puudust, mis on tingitud asutuse poolt akti alusena võetud andmete tõelikule olukorrale mittevastavusest ning kui tõele vastavate andmete teadmisel asutus oleks pidanud otsustama teisiti. Seejuures ei tee meie siin vahet, kas siin tegemist ametiasutuse lihteksimusega või sellega, kui see eksimus tingitud asjaosalise poolt sihilikult esitatud valeandmetest (pettus).

Eksimus võib olla ka õiguse suhtes. Ametiasutus võib valesti aru saada seaduse eeskirjast. Eksimusel õiguse suhtes on harilikult mittekompetentsuse tagajärjed.

Seadusandlused ei sisalda niisuguste puuduste tagajärgede kohta üldeeskirju. Küll leidub neid eriseadustes, meil näiteks Tulumaksuseadus.

Tuleb märkida, et selles küsimuses ei leia meie välisriikide praktikas ega ka teoreetikute arvamustes ühtlust.

Eksimuste suhtes võime öelda, et eksimus otsuse tegemisel aluseks võetud olulises andmes võib anda aktile juhusliku sisu, ta võib viia teistsugusele otsusele kui siis, kui oleksid olnud ka-

sutada õiged andmed. Selle järeldusel ei saa oletada niisugustel aktidel täielikku maksvust.

Nagu nähtub käesoleva kirjutise II osas toodud riigikohtu otsustest, ei paista meie administratiiv-kohtu praktikas olevat selles küsimuses päris kindlat seisukohta.

Vormilt ja sisult täiesti korralik administratiiv-akt võib olla siiski puudulik selle tõttu, et teda tegev organ — ametnik või kollegiaalne asutus — ei vasta seaduse nõuetele.

Kõige esiteks võiks küsimus tõusta nende juhtude suhtes, kui akti tegija ametniku isik ei vasta nendele nõuetele, mis on seatud üldse riigiteenijate suhtes. Nii on meil Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) §§ 4 ja 5 nähtud ette need üldised nõuded, millele isik peab vastama, et ta võiks olla ametnikuks. Tõuseb küsimus, milline jõud on aktidel, mis tehtud ametniku poolt, kes ei vasta mõnele neist nõuetest. Selle küsimuse vastuse otsimisel peab arvestama seda, kas kõnesoleva ametniku ametisse nimetamise või valimise akt on iseenesest tühine või on ta ainult vaieldav. Neid juhtusid, kus ametniku nimetamine iseenesest oleks tühine, ei tule tegelikult vist küll kunagi ette, sest seda ei võimalda ametiasutuste üle seatud järelevalve kord, ning selle tõttu ei ole sel küsimusel praktilist tähtsust. Teoreetiliselt peaks küll niisuguse ametniku poolt, kelle nimetamine või valimine iseenesest tühine, tehtud aktid lugema tühisteks, sest neid tuleks lugeda tehtuks eraisiku poolt, kuna tühisel ametisse nimetamise aktil, nagu eelpool toodud, ei saa olla mingit tähendust. Erandid on mõeldavad vaid erakorralistel aegadel — nagu revolutsiooni, mässu, katku jne. ajal, s. o. olukordades, kus võimatu pidada kinni harilikust šeaduslikust korrast.

Teine asi on neil juhtudel, kui ametniku ametisse nimetamise või valimise akt ei ole iseenesest tühine, vaid on vaieldav. Niisugusel korral tuleb lugeda maksvaks ametniku poolt tehtavad aktid, mis ta teeb kuni tema ametisse määramise akti maksvuse tuks tunnustamiseni vastava asutuse poolt,

Neid akte lugeda maksvusetuiks või isegi tühiseiks ei või lubada avalik kord. See tekitaks väga suuri segadusi. Pealegi ei saaks selle kaitseks tuua kuigi kaaluvaid põhjendusi: ei saa näidata, et niisuguse ametniku poolt tehtavad aktid ei oleks sisult õiged. Tegelikult ei saa määrata ametisse isikut, kellel ei ole ühtki celdust selleks saada. Siin võib olla tegemist vaid mõnesuguse peensuse küsimusega.

Niisugune seisukoht nähtub ka riigikohtu otsustest. Nii on riigikohus väljendanud muu seas järgmist: Vallasekretäride valimine kuulub seaduse järgi vallavolikogu ülesannete hulka, ja seepärast iga säärane volikogu otsus vallasekretäri valimise kohta jääb jõusse, kui see ei ole muudetud järelevalve asutuse protesti puhul vastavalt Omaval. ajut. järelevalve s. § 4. nõuetele. Seepärast on ekslik maavalitsuse arvamus, et maavalitsus võib säärast otsust mitte arvestada ja kas ise teda muuta või nõuda, et

vallavolikogu oleks oma otsuse muutnud või ignoreerinud, ilma et maavalitsus selle otsuse muutmist oleks nõudnud administratiiv-kohtu korras. Samuti on ekslik arvamus, et maavalitsus on Omaval. ajut. järelevalve s. § 5. põhjal õigustatud igal ajal nõudma uue sekretäri valimist, kui vallavolikogu poolt oli valitsejaks valitud isik, kes seaduse nõuetele ei vastanud¹⁾, sest nagu juba tähendatud, võib maavalitsus sääraste otsuste muutmist nõuda ainult Järelevalve s. § 4 korras. Ei ole ta aga seda teinud, astub otsus jõusse ja kuulub täitmisele. On aga vallavolikogu otsuste seadusejõusse astumise kord määratud kindlaks, siis kaotab sekretäride ametisse kinnitamine igasuguse aluse (Rkh. adm.-os. t. nr. 66 — 1929).

Veel selgemini paistab sama seisukoht riigikohtu otsusest baptistiusuliste perekonnaseisuaktide suhtes, mis seatud kokku vaimulikkude poolt, kellel aga, nagu siseministerium leidis, ei olnud õigust neid akte toimetada.

Riigikohus ütleb sel poolel: Siseministeriumi administratiiv-osakonna ettekirjutuse teostamine tähendaks, nagu seda kaebaja volinik näitas oma seletustes, üksikute kodanikkude õiguslikku valdkonda (pravovaja sfera) tungimist ja omandatud õiguste riivamist, milleks siseministeriumil ei ole õigust maksvate seaduste põhjal. 1906. a. 17. oktoobri nimelise käsukirjaga vanausuliste ja usulahkude seltside moodustamise ja tegevuse kohta (välja kuulutatud Valitsuse seaduste ja määruste kogus 1906. a. art. 1728) oli usulahkude seltsidel õigus pidada perekonnaregistreid ja iseseisvalt toimetada perekonnaseisu muutuste registreerimist (§§ 35, 37, 38). See seadus, nagu see selgub ettepanud dokumentidest, on kohaldamist leidnud Balti kubermangudes kohalikkude võimude poolt, muuseas ka baptistiusuliste suhtes, ja nende koguduste vaimulikkudele oli antud õigus perekonnaregistreid iseseisvalt pidada. Kaevatud siseministeriumi administratiiv-osakonna ettekirjutuses käsitatud seadused, mille järgi baptistide jaoks peetakse kohalikkude kodanliste võimude poolt perekonnaregistrid, on oma maksvuse kaotanud Usuühingute ja nende liitude seaduse (R. T. nr. 183/184 — 1925. a.) maksmahakkamisega (§ 30). Kuigi siseministerium leiab, et tähendatud käsukirja kohaldamine baptistide kohta ei olnud seaduslik, siiski ei või jääda kaevatud ettekirjutus maksvaks, sest nüüd tagantjärele nõutud baptistide perekonnaseisu muutuste registreerimine võiks sündida ainult üksikute koguduste liikmete maksvusel olnud korra põhjal omandatud õiguste riivamisega, mispärast ei või seaduspäraseks lugeda, et baptistikoguduse jutlustajad, ilma selle isiku nõusolekuta, kellesse see puutub, võiksid tagantjärele maksva Perekonnaseisuseaduse alusel enamalt maksva korra järgi toimepanud perekonnaseisu muutusi uuesti registreerida (Perekonnaseisu sead. §§ 29, 38, 52) Rkh. adm.-os. t. 48 — 1926.

¹⁾ Autori harvendus.

Erilise ilme all kerkib õigusvõimu küsimus kollegiaalsete, eriti kollegiaalsete omavalitsusasutuste suhtes. Niisugused kolleegiumid on otsustusevõimelised vaid teatud arvu liigete osavõtul. Minimaalne koosseis on harilikult nähtud ette vastavates seadustes. Kahtlemata tuleb otsus, mis tehtud mitteseaduslikus koosseisus, lugeda maksvusetuks, sest siin on tegemist niisuguse olulise eeskirja rikkumisega, mis seatud otsuse erapooletuseks ja õigluseks.

Teine küsimus, mis tekib kollegiaalsete asutuste juures, on küsimus niisuguste otsuste maksvuse kohta, mis tehtud niisuguste isikute osavõtul, kellel ei olnud õigust koosolekust osa võtta. Ka nende juhtude suhtes peaks asutama seisukohal, et niisugused otsused tuleb lugeda maksvusetuiks.

Küll ei saa seda aga oletada nende juhtude suhtes, kus osavõtmise koha küsimus oli veel otsustamata, kui see oli veel kahtlane. Riigikohus niisuguste juhtude suhtes on seletanud näiteks järgmist: Kui vallavolikogu koosolekutest võttis osa volikogu liige, kelle suhtes veel lõplikult ei olnud lahendatud küsimus, kas ta tuleb arvata volinikuks, siis ei järgne sellest, et kõik volikogu otsused, mis tehtud selle liikme juuresolekul, oleksid tühised ja kuuluksid ümberotsustamisele (Rkh. adm.-t. nr. 108-1 — 1927; nr. 476-1 — 1928).

Lõpuks võiks maksvusetus käesoleva liigi all puudutada neid juhtusid, kui asja otsustamisest võtab osa isik, kes asjast ise isiklikult huvitatud. Meie administratiiv-seadusandluses ei leidu niisugust üldist eeskirja nagu see maksev kohtunikkude suhtes, mis keelaks ametisikutel osavõtmise niisugustest asjadest, millest nad ise huvitatud.

Paistab siiski, et siin peaks asuma seisukohale, et neil juhtudel, kus seadus otsekohe niisuguse keelu sisaldab, tuleb otsused, mis tehtud selle keelu vastu, lugeda selle tõttu maksvusetuiks. Sest niisugusel korral on seadusandja leidnud olevat võimatu jätta otsustamist asjast huvitatud isiku hoole. Neil kordadel, kui seaduses niisugust keeldu ei leidu, ei võiks niisuguse ametniku poolt tehtud otsust siiski juba ainult selle tõttu lugeda maksvusetuks, et ta tehtud asjast huvitatud ametniku poolt. Neil juhtudel saaks kaevata otsuse peale ainult sisuliselt.

Administratiiv-aktide sisuliste puuduste puhul peatume siin lühidalt vaid administratiiv-aktide sihi seaduslikkuse, aktide seaduspärasuse ja nende sisu selgusetuse juures.

Valitsusasutused peavad oma aktidega taotlema neid sihte, mida seadusandja arvestas siis, kui ta volitas valitsusasutuse antud küsimustes akte tegema. Selleks, et administratiiv-akt oleks õige seadusliku sihi mõttes, on tarvilik, et aktiga püütakse taotleda seadusandja poolt silmaspeetud sihte. Valitsusasutus on kohustatud tabama seadusandliku normi sisemist sihti, tema sisemisi motiive.

Sihi seaduslikkuse põhimõte on prantsuse administratiivse praktika saavutuseks. Prantsuse riiginõukogu (Conseil d'Etat)

muudab administratiiv-kohtumõistmise asutusena ära need ametiasutuste aktid, vaatamata et need tehtud kompetentsi piirides ja seatud vormi järgi, kui nende aktidega püütakse kätte saada teist sihti, kui seda, mida pidas silmas seadusandja, andes ametiasutusele antud asjade liigis teha korraldusi. Conseil d'Etat näeb niisugustes aktides, mille siht teine kui seaduses, võimu kallutamist (*détournement de pouvoir*). Niisugune võimu kallutamine sisaldub kas selles, et otsuse tegija ametnik teeb akti mitte avalikkudes, vaid isiklikkudes huvides või selles, et aktiga püütakse kätte saada teist sihti kui seda, milleks tehti seaduse eeskiri.

Selleks, et oleks võimalik otsustada sihi seaduslikkuse üle, tuleb motiveerida administratiivsed korraldused. Kuigi prantsuse seadused ei nõua otsekohe aktide motiveerimist, on aktide motiveerimine siiski muutunud püsivaks praktikaks. Uuemates seadusandlustes on otsekohe nähtud ette see motiveerimise kohustus (Austria administratiiv-menetluse seaduse § 58, Tšehhoslovakkia § 68, Poola §§ 75, 76). Austrias ei ole selle motiveerimise kohustuse alt vabastatud ka n. n. äranägelisuse asjad. Nagu näha seaduslikest motiividest, leiti seal tarvilikuks ka neid otsuseid põhistada just selleks, et seega luua ka nende otsuste suhtes paremat õiguse kaitset.

Meie kohtu praktikas ei ole otsekohe väljendatud seda sihi seaduslikkuse põhimõtet. Kaudselt võib siiski märgata kaldumist selle vaate poole näiteks käesoleva kirjutise III osa p. 2 all toodud otsustes, milles nõutakse otsuste motiveerimist. Peale selle võib seda näha selles, et riigikohus järjekindlalt nõudis, et siseminister kindralkubernerite õigustes ja kohustes peab tema poolt Üld. kub. asut. s. § 23 lisa, § 19 pp. 16 ja 17 põhjal tehtud määrustes väljendama need faktilised andmed, mis õigustavad teda kindral-kubernerite õigusi teatavais juhtumeis tarvitama, ja et administratiiv-kohtul on Adm. k. k. §§ 21 ja 22 põhjal õigus neid andmeid sisuliselt kaaluda. (V. Adm.-os. t. nr. 1143 — 1925., 961 — 1926 jm.)

Akti sisu suhtes peame edasi silmas pidama, et akt oleks seaduspärane.

Seaduspärasuse suhtes võib administratiiv-akti vaadelda kui tahteavaldust, mis annab juriidilisi tagajärgi ainult siis, kui ta vastab maksvatele õigusnormidele. Administratiiv-akt on oma sisult juriidiliselt piiratud. Ta avaldab õiguslist mõju seadusega seatud piirides, kui ta vastab seaduse tekstile.

Õiguslikus riigis maksab põhimõte, et iga valitsusvõimu korraldus, mis puutub kodanikkude vabadusse või omandusse, peab põhjenema seadusel. Viimast ei saa aga mõista nii, et korraldus peab otsekohe põhjenema seaduse paragrahvile. Seadusega võib teatud alasid jätta määrusandlise võimu korraldada, ja niisugusel korral asendavad määruse eeskirjad nõuetavaid seaduse eeskirju.

Ülaltoodust järgneb, et ametiasutus ei või tungida kodaniku õiguseringi, kui seadus seda ei näe ette. Teiste sõnadega, koda-

nikul ei teki niisugusel korral mingit kohustust riigivõimu vastu. Teiseks järgneb aga samast põhilausest, et valitsusasutus võib kodaniku poolt avaldatud avalik-õiguslist nõuet rahuldada ainult niivõrd, kui seda seadus otsekohe võimaldab.

Valitsusasutuste suhtes peab maksma seisukoht, et nad võivad vaid seda, milleks nad on õigustatud maksvate eeskirjadega.

Avalikud asutused kui puht-juriidilised nähted võivad ilmutada end niipalju, kui see nende õigusi ja kohuseid määravates eeskirjades nähtud ette.

Ülaltoodud põhimõte on otsékohe väljendatud meie Põhiseaduse § 2, mis ütleb: „Eesti riigivõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse või põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal.“

Kuid peale selle seab Põhiseadus veel mõnesugused kitsendused seadusandjale selleks, et teatud küsimusi ei antaks valitsusvõimu korraldada määrustega. Nii ei või § 8 järgi kedagi jälgida „muidu kui seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras,“ § 17 järgi võivad liikumisevabaduses kodanikke kitsendada peale kohtuvõimude teised võimud tervishoidlikel põhjusil, vastavais seadusis ettenähtud juhtumeil ja korras jne.

Kui nüüd valitsusasutuse poolt tehakse säärased korraldused, mis ei põhjene ühelgi õigusnormil, siis peab kahtlemata oletama niisuguste aktide maksvusetust.

Niisugust seisukohta võime välja lugeda ka riigikohtu otsustest. Nii seletas Rkh. adm.-osakond rahvuse parandamise asjus isikutunnistustes (Rkh. adm.-o. o. nr. 15 — 1926): Kuna maksvais seadusis ja seadusjõulis kohuslikes määrusis ei leidu nende Eesti kodanikkude oma rahvuse määramise õiguse kitsendusi, kes 18 aastat vanad ja oma rahvuse määravad rahvuse järgi, mis Eestis vähemusrahvaks tunnustatud, siis ei ole ka siseministeeriumil seaduslikku alust omalt poolt kitsendusi luua ja keelduda, isegi põhjusi nimetamata, isikutunnistustes rahvuse kohta tehtud märkuste parandamisest. Sama mõte leidub riigikohtu otsuses nr. 31 — 1926.

Mitte vähema tähtsusega ei ole õigusliku riigi suhtes ülesseatud nõue, et kõik kodanikud oleksid seaduse ees ühetaolised. Riigivõim peab kodanikkude käsitlemisel tarvitama ühtlast mõõdupuud. Põhiseaduses on otsekohe väljendatud (§ 6): „Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalik-õiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest.“ Selle on riigikohus muu seas toonud alusena oma otsuses Kaarma-Suurvalla vallavolikogu poolt külakümnikkude määramise asjus (adm. os. toim. nr. 938 — 1929) ainult maapidajate hulgast, leides põhiseadusvastase olevat nõudmise, et külakümnik valitakse ainult maapidajate hulgast.

Nagu näeme, võib ka see olla aktide maksvusetuse põhjuseks.

Võib juhtuda, et administratiiv-akt oma sisult nõuab millegi korraldamist, mis on tegelikult võimatu. Kormann ütleb, et niisuguste

võimatusisuliste aktidega on tegemist, kui kästud või lubatud toimus on võimatu tegelikult, õiguslikult või kõlbliselt ja valitsusakt puudutab olematut asja.

Loomulikult tuleb niisugused otsused lugeda maksvusetuiks.

Samuti tuleb lugeda maksvusetuiks aktid, mille sisu on ebamäärane, millest ei saa selgesti aru, mis õieti korraldatakse. Kodaniku seisukohalt vaadatuna peab olema selge, milleks ta on kohustatud.

Liigjoomine ja järeletulev sugu.

„E. Politseile“ kirjutanud **Dr. med. Max Grünewald**, Dortmundis.

Vastavalt Saksa perekonnaseisu seaduse § 45 p. 5 peab 1920. a. alates perekonnaseisuametnik enne kuulutuse korraldamist andma kätte abielluda soovijaile ja neile, kelle nõusolek abiellumiseks on seaduse järgi tarvilik, riigi tervishoiu-ameti poolt koostatud lehe (hoiatusleht abiellujaile). See hoiatusleht, mille ettepanekud põhjenevad paljudel juhtudel tegelikust elust võetud kogemusel, nii kaugest minevikust kui ka olevikust, peab ainult heatahtlikult ära hoidma abiellumisi, mis kõigi eelduste järgi soetavad õnnetuid abielupaare ning lapsi ja võivad riigile tuua alaväärtuslikku, isegi kõlvatut järeletulevat sugu. Meie leiame seal järgmise hoiatuse: „Iseäranis kahjulik nii vanematele kui ka lastele on tiisikus, suguning vaimuhaigused, samuti kahjulikult mõjub liigjoomine ja morfiimi- ning kokaiinitarvitamine.“ Liigjoomine peetakse vanemate omaduseks, mille all järeletulev sugu rängalt kannatab. Üldsuse huvides on sellele väitele kinnitust leida vastava materjali abil.

Shveitsi karistusametis viibivaist olid pooled varem andunud joovastavate jookide tarvitamisele, ja 25% neist olid isad joomarid. Kaheksas, noorte kurjategijate parandusametuses põlvnesid 45% poeglapsi ja 50% tütarlapsi joomahaigeist vanemaist. Lewini statistiliste andmete järgi tehti kindlaks, et 600 joomari sugulasist oli 40,4% joodikuid.

Pariisis Bicêtre asutuses viibiva 1000 ebanormaalse lapse seast oli 471 joomatõbised isad, 84 — joodikud emad ja 65 — mõlemad vanemad joomahaiged; seega 620 juhtumil, s. o. 62% joomatõbistel vanematel olid ebanormaalsed lapsed.

Loomadega kastetamised on tõestanud alkoholi kahjulikku mõju järeletulevale soole. Katsetel 600 looma kallal on Taav. Laitinen teinud kindlaks alkoholi kahjulikku mõju vere hämolüütilisele võimele ja järeletulevale soole isegi nii väikese doosi juures kui seda on 0,1 kuup-sentimeetrit alkoholi 1 kilo looma peale päevas. See alkoholi hulk vastab vaevalt 2/3 klaasi viinale ühe täiealise kohta päevas, kelle kehakaal 70 kilogrammi. Lewin toob võrdluseks vee ja alkoholi sissepritsimist arenemisvõimelistesse kanamunadesse, kusjuures katsetel mitmesuguste alkoholisortidega tuli ette

palju rohkem ebaõnnestumisi kui veega injektsioonid munade juures. Seega mõjub alkohol arenevale lootele mürgitavalt. Ained, nagu kloroform, eeter, bensool ja teised, sulatavad keha rasvataolised ollused (letsitiin ja teised) oma orgaanilisest koosseisust. Nagu joodiku kõigile muudele orgaanilistele kudedele, nii avaldab akuutne keemiline muutus oma mõju ka tema seemnetele, s. o. munarakukestele, mis omakorda haiglaselt mõjub tärkavale lootele. Alkoholi kahjulikust mõjust joodiku enese vaimuomadusile annab tunnistust ja selgitust alkoholi olesklemine peaaigus.

Teaduslised katsed ja kaalutlused leiavad kinnitamist statistiliste andmete varal. Demme on võrrelnud joodikute perekondade laste saatust karsklaste perekondade omadega. Esimeste elukuude sees suri: joomarite perekondades 43,9 protsenti, karsklaste perekondades 8,2 protsenti; loodud vigastena või haigetena: joomarite perekondades 38,6 protsenti, karsklaste perekondades 9,8 protsenti; kehaliselt ja vaimliselt tervetena osutusid: joodikute perekondades 17,5 protsenti, karsklaste perekondades 82 protsenti.

Hoppe toob ühest prantsuse teosest: „Alkoholismi mõjust Pariisi elanikkonnale 1899“ võrdluse alkoholitarvitajate ja normaalseste järeletulijaist. Sündides surnult või esimesel viiel eluaastal surnud: joodikute perekondades 43,1 protsenti, karsklaste perekondades 25,4 protsenti; vigastena sündinuid tuli ette: joodikute perekondades 11,5 protsenti, karsklaste perekondades 6,1 protsenti.

Sullivan uuris Liverpooli vanglas viibivaid naiskodanikke ja peaausjalikult ainult neid emasid, kes olid alalised alkoholitarvitajad, muidu aga vaimliselt terved, ja kelle juures polnud pärusvigu. Neist 120 naisest võrsus 600 last, kelle seast suri 335 enne teise eluaasta täissaamist; ainult 44,2 protsenti jõudis sellest eluaastast üle. Mida rohkem ema tarvitas alkoholi enne sünnitamist, seda suurem oli surnult sündinute arv. Teistkordsel sünnitamisel näitas see arv 11,2 protsenti, kuuendal või veel hilisemal sünnitamisel 17,2 protsenti. Sealjuures ei olnud mingit vahet, kas isa oli joodik või oli ta kaine inimene. Seitsmel sünnitamisel, kus rasedaksjäämine oli sündinud joobnud olekus, suri kuus krampidesse esimesel eluaastal, seitsmes oli surnultsündinu. 4% kõigist lastest olid langetõbised, ja enne teist eluaastat surnud 231 lapsest kustus 60,6% elu krampide läbi.

Legrain leidis 215 joodiku perekonna esimeses sugupõlves 508 isikut hädise tervislike seisukorraga närvide ja vaimutegevuse alal, nende seas 168 sõna tõsisel mõttes arenematut — krampid, joomatõbi, totrus, ülejäänud olid joodikud, prostitueerijad, kurjategijad, surnult sünnitamised ja enneaegne surm, kolmandas põlvkonnas olid nad enamalt jaolt kõik võimetud. Joodikud soetasid oma järeletulijaina suuremalt osalt joodikuid ja langetõbiseid.

Ada Jucke, kes sündis 1740. a. ja veel 19. sajandi alul elutses ja tegutses joodikuna, vargana ja juhusteotsijannana, jättis

järele 834 isikust koosneva järeletulijate pere; 709 kohta neist võis enam-vähem kindlaks teha nende elu-olu. Neist 709 oli: 106 väljaspool abielu, 181 lõbunaist, 142 kerjust, 64 vaestemajaelanikku ja 76 kurjategijat (7 mõrtsukatööd). Aastate arv, mis see perekond veetis vanglas, ulatus 116, ja 734 aastat oli ta avaliku seltskonna hoolitsemisel. Viiendas põlves olid peaaegu kõik naised prostituutid ja mehed kurjategijad, kuuendas põlves oli kõige vanem seitsmeaastane, aga juba kuus oli vaestemajades. See ainus perekond läks riigil maksma 75 aasta vältel, vanglakulude, hooldekande ja otsekohe sünnitatud kahjude näol, ümmarguselt viis miljonit marka. See näide on õigusega toodud selleks, et näidata liigjoomise ja vanematelt pärandatud kuritegevuse tagajärgi, sellest kohutavamad ei või enesele kujutella.

Mis puutub pärivusse, siis on olemas liigjoomise ja vaimuhaiguste vahel sisemine side. Vanemate joomatõbi kutsub samuti laste juures tihti esile tõsise meelesegaduse, ja vastupidi, vanemate hingelised haigestumised kutsuvad lastes esile haiglasi kalduvusi joomiseks. Üksainus joodikute abielupaar oli näit. toimetanud 7 nõdrameelset last ühte inglise asutusse. Ühel teisel juhul oli 4 nõdrameelset last surmanud kiviga oma joomahaige isa, kes neid kohutavalt halvasti oli kohelnud. Meie näeme, see vana joomar kuulub kahtlemata kardetavaimate sotsiaalsete kahjurite hulka. Ta ei riku ainult iseennast, vaid muutub tõenäoliselt hädaohtlikuks ka oma järeletulijale.

Asjaolud on näidanud, kui õigustatud on hoiatus enne abielusõlmimist joomahaigega. Hoiatus ei taotleks oma sihti, kui selleks ei oleks toodud ettepanekuid rahvatervishoiu kaitseks liigjoomise hävitavate tagajärgede eest.

Pärivuse teel ohvriks langenuile ei saa palju aidata, nad langevad varem või hiljem inimkonnale koormaks. Joomahaiguse pahe juured tuleb välja kitkuda juba nende idanemisel, s. t. joomatõbi tuleb ohjeldada, kõige parem täielisele hävinemisele viia. Seepärast on mõned riigid pannud maksma täielise keeluseaduse ja lubavad alkoholiliste jookide väljaandmist ainult haigestumiste puhul arstireseptide järgi. Selle seadusliku korralduse võib mõningate tervishoidlaste arvamuste järgi ainult seal läbi viia, kus maa on majandusliselt heal järjel, sest ainult säärane riik suudab piiritusetööstuse soikujäämise tõttu tööta jäänuid mujale paigutada ja võimaldada neile tööd. Seepärast on selle vaate pooldajate poolt tehtud järgmine ettepanek: „Kõik alkoholiliste jookide müügikohad on seaduslikult kohustatud põhimõtteliselt müüma alkoholivabu jooke hinnaga, mis vastab kõige odavamate alkoholjookide poolele hinnale.“ Sellega loodetakse piiri panna joovastavate jookide tarvitamisele.

Üks osa tervishoidlasi lükkab tagasi säärase seadusliku korralduse. Selle väite pooldajad ei tunnusta liigjoomise läbi tekitatud rahvamajanduslikku kahju, kuid nad ei eita alkoholi teatud kasulikke omadusi kehalisele ja vaimlisele seisukorrale ja ei tun-

nusta mingisugust hädaotlikkust kehaliselt terve inimese tervisele alkoholi parajasel tarvitamisel. Nad ei taha sellepärast näha alkoholi maalt väljatõrjutuna ja lükkavad tagasi igasugused „kui-vale asetamise“ katsed, heidavad aga kõrvale ka igasuguse pealesundimise joomiseks ja endised joodikute kombed. Nad peavad lugu vabatahtlikust karsklasest, kes oma tervise ja ühiskonna huvides on pidulikult loobunud alkoholi tarvitamisest, kuid nad ei hinda veel karsklasi, kes hoidub eemal alkoholist, kui kõrge-mat inimest. Nad nõuavad: „Kodus ja koolis olgu meie püüd piiri panna joomisele juba alguses.“

Ehkki ma juba kauema aja jooksul ilma suurema vaevata hoidun alkoholiliste jookide tarvitamisest, ei poolda ma alkoholi-küsimuse seaduslikku maksmapanemist, vaid pooldan sihti, mis selgitava tööga püüab kaotada liigjoomise. Sport on tähtis liit-lane alkoholi vastu võitlemisel. Sportlased joovad üldse vähe või mitte sugugi alkoholilisi jooke ja treeningul on karsked. Pidades silmas, et sport janu tekitab, on see väärtuslik tööen-dus selleks, et näidata kui ebaotstarbekohane on alkoholitavita-mine, kui tahetakse saavutada suuremaid edusamme. Tööline sageli ajapuudusel, korterikitsikuse või teiste naudingute kättesaa-matuse tõttu eelistab alkoholilisi jooke; sotsiaalse olukorra paran-damisega suudetakse edukalt *võidelda alkoholi üleliigse tarvita-mise vastu*. Lapsed, nõrgad, närvi- ja teised haiged, iseäranis aga alkoholi mõju all kannatajad peavad täiesti loobuma alko-holist.

Kui loobutakse endistest joodikute kommetest: juua hom-mikul, enne tööleminekut ja tööajal, kui arvamused, et joomine tegevat mehelikumaks ja et päevad, mil ei saa alkoholi, olevat kahetsemisväär, nurka heidetakse, iga joomisele sundimine tun-nustatakse põlastamisväärseks, siis kaob rahvaelust liigjoomine ja ühes sellega järeletuleva soo vastu patustamine.

Vallasekretäridest.

E. Dolf.

Vallasekretäridest on õige rohkesti kirjutatud ühenduses uue vallaseaduse eelnõu väljatöötamisega, erilist tähelepanu on leidnud vallasekretäride kutseõiguse ja ametioskuse ning palgaolude küsi-mus, samuti ka küsimus, kas vallasekretär peab olema vallavalitsuse liige, kes tuleks iga kolme aasta järele ümber valida, või ta jääks vallaomavalitsuse palgaliseks ametnikuks, kes valitakse määramata aja peale. Need ja veel mõned muud küsimused on kutsunud esile rohkesti lahkarvamisi, mis püsivad veel praegugi.

Alljärgnevate ridade eesmärgiks on mitte tungida ülemaal tähen-datud kirjutiste sisusse, vaid anda üldine lühike ülevaade vallasekre-

täride instituudist, selgitades sekretäride ametisse asetamist, nende õigusi ja kohuseid, palgaolusid, ameti vahekorra lõppemist jne. ning varustades seda ülevaadet mõningate statistiliste andmetega nii sekretäride kui ka nende abijõudude kohta. Täielikuma ja piltlikuma ülevaate saamiseks tuleb meil tagasi minna 1866. a. Vallakogukonna valitsemise seaduse juure ja sealt peale küsimust valgustada.

I. Ametisse asetamine ja selle eeltingimused, ametiaeg. 1866. a. Vallakogukonna valitsemise seaduse § 26 (1912. a. väljaandes § 25) näeb ette, et igal vallas peab olema oma kirjutaja. Väikestes ja vaesetes valdades ei olnud see nõue alati läbiviidav, mistõttu kahe ehk enama valla peale sageli valiti või määrati üks kirjutaja. Et see nähtus pahatihti sünnitas korralagedust ja muid raskusi, siis hakati selle kõrvaldamiseks hiljem astuma vastavaid samme, lubades vallakirjutaja ameti pidamist mitmes vallas ainult talurahvaasjade komissari nõusolekul ja lõpuks seda täiesti ära keelates põhjendusega, et kui vallad ei suuda pidada iseseisvat vallakirjutajat, siis tuleb nad liita jõukamate valdadega. Ühtlasi nõuti, et kirjutaja alaline elukoht peab olema vallamajas (vt. Liivimaa talurahvaasjade komisjoni ettekirjutus talurahvaasjade komisaridele 23. juun. 1897. a. nr. 2495).

Vallakirjutaja ametisse astumine sündis sama paragrahvi põhjal vallavolikogu poolt kas valimise või palkamise teel (nasnatshenije po naimu). Missugust viisi tarvitati rohkem, on raske konstateerida vastavate materjalide puudusel. Baltimaa kindralkuberneri käsukirjast 1867. a. (v. Vassilevski, lhk. 438) selgub, et ülemus peab vallakirjutaja ametisse kinnitamisel pidama silmas eriliselt seda, et vallavolikogud kasutaksid ainult erandina, tarviduse korral, Vallakog. valitsem. seaduse § 26 ettenähtud vallakirjutaja vaba palkamise õigust. Et sellele kindralkuberneri korraldusele oleks järgnenud uusi, ei leidu jälgi trükitud ja kättesaadavates materjalides, küll aga leidub V. Senati otsuseid 1871., 1883., 1888. ja teistest aastatest, milles on juttu vabapalgalistest vallakirjutajatest. See asjaolu tõendab, et vallakirjutaja ametisse astumisel kogu aeg oli tarvilusel vaba palkamise viis.

Ajutise Eesti Kubermangu Maanõukogu poolt 1917. a. antud Vallanõukogude valimiste ajutised määrused näevad ette vallakirjutaja (sekretäri) ametisse asetamise ainult valimise teel vallanõukogu poolt. Hilisemad valimise seadused ei ole muutnud seda korda.

Peale vallakirjutaja valimise või määramise vallavolikogu poolt Vallakog. valits. seaduse § 26 nägi veel ette vallakirjutaja määramise ülemuse poolt, s. o. kuni 1889. a. kihelkonnakohtu ja pärast nimetatud aastat talurahvaasjade komissari poolt. Nimetatud paragrahvi järgi on vallavolikogu kohustatud ühe kuu jooksul, endise kirjutaja ametist lahkumise päevast arvates, valima uue kirjutaja, ja kui volikogu seda seaduse nõuet ei täitnud, oli kihelkonnakohtul

ja hiljem talurahvaasjade komissaril õigus omalt poolt nimetada vallakirjutaja.

Ülaltoodud seaduse paragrahv sekretäri nimetamise kohta on maksev ka praegu, nagu seda on seletanud Riigikohus oma otsuses 5./19. maist 1922. a. nr. 41. Sekretäri nimetamine sünnib käesoleval ajal maavalitsuse otsusega, sest Omaval. ajut. järelevalve seaduse (RT 78 — 1919) § 12 põhjal läksid talurahvaasjade komissari õigused üle maavalitsusele, järelikult ka õigus Vallakog. valits. seaduse § 26 ettenähtud juhtudel vallasekretäri nimetada. Kirjutaja nimetamine sünnis harilikult ajutiselt kuni vallavolikogul võimalus valida või määrata uus kirjutaja, sest valdadel ei läinud igakord korda lühikese 1-kuulise tähtaja jooksul vastavat kandidaati leida, kes pealegi oleks olnud vaba isiklikkudest kohustustest. (V. Liivimaa kubernerite ringkirj. korraldus talurahvaasjade komissaridele 22. aug. 1890. a. nr. 728). Ka praegu sünnib sekretäride nimetamine maavalitsuste poolt ajutiselt.

1866. a. Vallakog. valits. sead. § 28 järgi võis vallakirjutajaks valida või palgata kõiki vallakogukonda kuuluvaid isikuid, kes olid saanud vähemalt 25 aastat vana. Vähemalt 25 a. vanaduse nõuet vallakirjutaja ametisse asetamiseks kordasid ka Eestimaa talurahvaasjade komisjon oma 7. okt. 1867. a. ringkirjas nr. 166 ja Liivimaa kubernerite käsukiri 31. märtsist 1867. a. kihelkonnakohtutele, milliste ringkirja ja käsukirja saatmiseks andis tõuke Baltimaa kindralkubernerite korraldus.

25-aastane tsensus vallasekretäride ametisse astumiseks ei ole praegu enam maksev, nimelt leidis Riigikohus, et kitsendused, mis 1866. a. seaduses vallaametnikkude suhtes leiduvad, seisavad täiesti vastolus selle põhimõttega, millele on rajatud nii Põhiseadus kui ka 4. apr. 1921. a. Vallanõukogude valimise seadus. Viimane ei sea üles tingimusi, et isik, keda võib valida vallasekretäriks, peab olema vähemalt 25 aastat vana, kuid selle seaduse järgi on tarvilik, et ta vastaks oma vanaduse poolest Vallanõuk. val. seaduse § 3 ettenähtud tingimustele (20-aastane vanadus, Riigik. adm.-t. 11381 — 1924. a.).

Ka Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavolitsuste korraldamise seaduses (RT 97 — 1926), millega on tühistatud 4. apr. 1921. a. valimise seadus, ei seata valitavate vallaametnikkude kohta üles tingimust, et nad peavad olema vähemalt 25 aastat vanad.

1866. a. Vallakog. val. seadus ei sea üles mingit nõudmist vallakirjutaja hariduse kohta. Baltimaa kindralkubernerite seletus 1867. a. Eestimaa talur.-asjade komisjonile ja Liivimaa kubernerile ja viimaste korralduses kihelkonnakohtutele (Eestimaa talurahvaasjade kom. ringkiri 7. okt. 1867. a. nr. 166; Liivimaa kubernerite käsukiri 31. märtsist 1867. a.) nõutakse viimastelt, et nad vallakirjutajate ametisse kinnitamisel peaksid eriliselt silmas seda, et vallakirjutajateks oleksid valitud võimalust mööda isikud, kes on lõpetanud vähemalt kihelkonnakooli, ja et kahest ühel määral

usaldusväärilisest kandidaadist antaks eesõigus sellele, kellel on parem haridus, näit. kreiskooli haridus.

Kui 1866. a. seaduses ei leidu nõudmist vallakirjutaja hariduse kohta, siis ei sea see seadus ka üles mingisuguseid nõudmisi ette valmistamise kohta kirjutaja kutsele.

Eesti seadusandlus on jõudnud sammu edasi. Vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise ajutise seaduse (RT 69/70 — 1920) maksmahakkamisega said maavalitsused õiguse neid vallasekretäre, kes on astunud ametisse pärast 1. märtsit 1917. a. kuni selle seaduse jõusseastumiseni, lasta eksamineerida nende ametioskuses siseministri poolt kinnitatud kava järgi, aga pärast tähendatud seaduse maksmahakkamist ametisse valitavad sekretärid peavad juba valimise ajal ametioskuse kohta sellekohase tunnistuse ette näitama. Vallasekretärid, kes olid ametis enne 1. märtsit 1917. a., võisid ametit jätkata ilma ametioskuses eksamineerimata (V. Riigik. ots. 25. sept. 1925 nr. 33; adm.-t. 1310II — 1925. a.). Siseministri poolt kindlaksmääratud eksamineerimise kava (RT 22 — 1926) järgi vallasekretäri kutse omandamiseks lastakse eksamile need, kes vastavad üldhariduselt vähemalt Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) § 8 nõuetele, s. o. kellel on vähemalt algkooli 6-aastasele kursusele vastav haridus, ja kes on valla kantseleis või mõnes muus administratiiv-asutuses olnud vähemalt kaks aastat teenistuses ja omandanud vastava praktilise vilumuse. Praktika nõue eksamile laskmiseks langeb ära nende tegelikult ametis olevate sekretäride kohta, kellel puudub kutsetunnistus.

1866. a. Vallakog. valits. sead. ei puuduta vallakirjutaja keele küsimust. Nagu nähtub aga Baltimaa kindralkuberneri poolt 29. juunil 1866. a. antud Vallakogukonna valitsemise seaduse elluviimise instruksiooni § 25-st, sündis valdade vaheline kirjavahetus ja valdade sisemine asjaajamine kohalikes keeltes, s. o. eesti, läti ja rootsi keeles, millised keeled olid tarvitusel ka vallavanemate ametlikus kirjavahetuses järelevalve asutustega (kihelkonnakohtutega). Järelikult ei nõutud kirjutajatelt peale kohalikkude eesti, läti ja rootsi keele muude keelte tundmist. Tegelikult tuli aga vallakirjutajatel tegemist teha ka saksa keelega, sest ametiasutused, kus oli tarvitusel saksa keel, pöördusid sageli vallavalitsuste ja vallakohtute poole ametlikkude kirjadega selles keeles.

Niisugune olukord kestis kuni 1885. aastani, mil tuli vallakirjutaja keele küsimuses järsk pööre. Nimelt kinnitati Vene keisri poolt 14. sept. 1885. a. määrused ametiasutuste ja ametnikkude asjaajamise ja kirjavahetuse keele kohta Liivi, Eesti ja Kura kubermangudes. See seadus määras üldise reeglina, et nimetatud kubermangude ametiasutused ja ametnikud peavad asju ajama ja kirjavahetust toimetama vene keeles. Erandina muu seas talurahvaasutustelt ja võimudelt nõuti, et nad seaduses lähemalt äratähendatud ametiasutustega ja ametnikkudega kirjavahetust pidid toimetama vene keeles, kuna nende eneste vaheline kirjavahetus ja sisemine asjaajamine võis sündida endistel alustel eesti, läti ja rootsi keeles.

Juhtus olema tarvidus saata nimetatud asutustele ja isikutele mõnesuguseid sisemisse asjaajamisse puutuvaid kirju, mis olid seatud kokku kohalikus keeles, siis pidid kõik sarnased lisad olema varustatud venekeelse tõlkega. Lähikäimises asutuste vahel, kus sisemine asjaajamine oli saksa keeles, asutustega, kelle asjaajamise keeleks oli eesti või läti keel, ei lubatud kirju vahetada muus keeles kui vene keeles, kusjuures võimaldati vene keeles kirjutatud dokumendile juurelisada tõlge ühes nimetatud kolmest keelest. (Vene Sen. uk. 13. juulist 1890. nr. 9723.)

Selle seaduse täitmiseks tehti kuberneride poolt terve rida korraldusi kihelkonnakohtutele. Näit. Eestimaa kuberner käsukirjaga 11. jaan. 1886. nr. 5 kirjutab kihelkonnakohtutele ette viivitamata valdadel nõuda, et viimased kolme kuu jooksul, korralduse kättesaamise päevast arvates, astuksid samme vallakirjutajate valimiseks või palkamiseks, kes tunneksid vene keelt, lubades mõnedele valdadele tarvitada ametlikus kirjavahetuses ajutiselt eesti keelt. Eesti keele ajutist edasitarvitamist põhjendas kuberner sellega, et seaduse viivitamata igalpool maksmapanemine mõnedele valdadele sünnitaks suuri raskusi kirjutajate leidmiseks, kes oskaksid nõuetaval määral vene keelt.

Lüvimaa kuberner, käsukirjaga 1. märtsist 1886. a. nr. 2160, nõudis kihelkonnakohtutelt, et nad ei kinnitaks uuesti valitavaid või palgatavaid kirjutajaid ametisse, kui need ei oska küllaldaselt vene keelt; ainult iseäranis lugupeetavatel tingimustel võis seda lubada, kuid sedagi igakordse kubeneri loaga. Et vallavalitsuste, kihelkonnakohtute ja kirjutaja kandidaatide eneste vahel tekkisid sagedased vaidlused, kas selle või teise kirjutaja vene keele oskus tuleb lugeda küllaldaseks, siis kirjutas kuberner arusaamatuste lahendamiseks 3. mail 1888. a. nr. 3595 all kihelkonnakohtutele ette täita järgmist: vallakirjutajaid võivad kihelkonnakohtud ametisse kinnitada mitte muidu, kui nad on annud eksami kubeneri kantseleis ja on saanud kubeneri allkirjaga tunnistuse, et nende teadmised vene keele alal on küllaldased vallakirjutaja ameti pidamiseks.

Hiljem hakkas vene keele tarvitamise nõudmine tungima ka vallavalitsuse asjaajamisse, nagu see selgub Kuramaa kubeneri ringkirjast 7. aug. 1891. a. nr. 5334—5344 talurahvaasjade komissaridele, millises ringkirjas nõuti komissaride korraldust valdadele terve rea raamatute sisseseadmiseks ja pidamiseks vene keeles.

Vene keele oskuse nõue vallakirjutajate suhtes püsis kuni 1917. a. Eesti maanõukogu poolt antud ja Eestimaa kubermangu Teatajas 1917. a. nr. 36 väljakuulutatud Maakonnannõukogu kodukorra § 4 andis maakonnannõukogudele õiguse määrata oma asjaajamise keel, milleks võeti eesti keel. Ühes eesti keele tarvitamiselevõtmisega maakonnavalitsustes, määrati see asjaajamise keeleks ka valdades.

Praegu peab iga vallasekretär riigi keelt, s. o. eesti keelt mõistma, mida nõuab Perekonnaseisu seadus (§ 8) perekonnaseisumetnikkudelt, kelleks on valdades vallasekretärid (§ 7). Samuti näeb siseministri poolt kinnitatud eksami kava vallasekretäri kutse oman-

damiseks ette, et eksamile lastakse ainult need, kes oskavad riigi keelt.

1866. a. Vallakog. valits. seaduses ei leidu mingisuguseid norme vallakirjutaja k o d a k o n d s u s e kohta, kuid on iseenesest mõistetav, et kirjutajaks võis valida või määrata ainult Vene riigi kodanikke. Praeguse aja vallasekretärideks võivad olla ainult Eesti kodanikud. Seda nõuab Perekonnaseisu seaduse § 8, samuti kordab seda nõuet ka siseministri poolt 4. märtsil 1926. a. kinnitatud Eksamikava vallasekretäri kutse omandamiseks, mille § 4. järgi eksamile lastakse ainult Eesti kodanikud.

Samuti ei sea 1866. a. Vallakog. valits. seadus üles mingit nõuet selle kohta, et vallakirjutaja oleks t a r v i l i s e l t t ö ö v ö i m e l i n e oma teenistuseks. Praegu on see tingimus tarvilik. Nimelt näeb Eksamikava vallasekretäri kutse omandamiseks ette, et isikud, kes soovivad omandada vallasekretäri kutse, peavad olema arstitunnistuse kohaselt töövõimelised vallasekretäri kutseteenistuse pidamiseks, sekretärideks aga võib Vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise ajutise seaduse § 3 järgi valida ainult isikuid, kellel on ette näidata sellekohane kutsetunnistus.

Kas võis vallakirjutajaks valida või määrata isiku, kes Vallakog. valits. seaduse § 30 põhjal o l i a m e t i s t l ö p l i k u l t t a g a n d a t u d selle tõttu, et ta oma ametikohuste täitmiseks oli ilmselt võimetu, selle kohta ei leidu nimetatud seaduses mingisuguseid kitsendusi. Kuidas sel alal tegelikult talitati, ei ole käesolevate ridade kirjutajal läinud korda selgitada vastavate materjalide puudusel. Näib aga nii olevat, et tagandatud vallakirjutajate valimiseks või määramiseks vabanenud kohtadele ei olnud maksuma pandud üldist keeldu terve Baltimaa kohta, ja selle tõttu võisid uuesti sattuda kirjutajate kohtadele isikud, kes olid ametist tagandatud Vallakog. valits. seaduse § 30 põhjal. Sarnase keelu maksmapanemist võime konstateerida igatahes Kuramaa kohta, kuid seegi on järgnenud hilisemal ajal. Nimelt nõudis Kuramaa kuberner oma 13. juuli 1890. a. ringkirjalises korralduses talurahvaasjade komissaridel, et need teataksid kõigist Vallakog. valits. seaduse § 30 põhjal vallandatavatest kirjutajatest teistele Kuramaa talurahvaasjade komissaridele ja keelduksid ametisse kinnitamast kirjutajaid, kes on vallandatud teistes maakondades.

Praegu maksvate seaduste järgi on asi nii, et isik, kes on küll omandanud vallasekretäri kutseõiguse vastava eksami sooritamisega, kuid kes tegelikult vallasekretäri ametis olles ei suuda vallasekretäri kohuseid täita, tagandatakse kohtu- ja siseministri otsusega lõplikult ametist kui selle ameti mitteoskaja; vallavolikogu ei ole õigustatud vallasekretäriks valima sarnast isikut, sest kohtu- ja siseministri otsuse tagajärjel langeb ta kodanikkude hulka, kellele puudub vallasekretäri ameti jaoks ettevalmistus, ja varem omandatud kutseõiguse tunnistus kaotab oma positiivse väärtuse. Tema uuesti vallasekretäriks valimiseks on tarvilik ametioskuse tunnistus,

mis on antud välja pärast kohtu- ja siseministri otsust (Riigik. adm.-t. 953 I — 1929. a.; R. o. 44 — 1929. a.).

Lõpuks vallavolikogud ei võinud Vallakog. valits. seaduse § 28 esimese osa järgi valida või määrata vallakirjutajaks isikuid, kes olid kohtu poolt karistatud, samuti ka neid, kes seisid kohtu või eeluurimise all või olid halva ülespidamise pärast korduvalt politseikaristusi kannud.

Nagu selgub Riigikohtu seletusest (adm.-t. 1138 I — 1924), on Vallakogukonna valits. seaduse § 28 esimene osa oma maksvuse kaotanud ja vallaametnikkudeks, sellega ka vallasekretäriks võib praegu valida kõiki isikuid, kes vastavad tingimustele, mis on üles seatud Vallavol. valim. ja vallavol. ning vallaval. korrald. seaduses vallavolikogu liigete valimiseks, peale muidugi eritingimuste, mis on vastavate eriseaduste põhjal nõuetavad üksikute valitavate ametnikkude kohta.

Nii valitavad kui ka palgatavad vallakirjutajad kuulusid 1866. a. Vallakog. valits. seaduse järgi ametlikeks isikute hulka ja langesid iga kolme aasta tagant ümbervalimisele (§ 26). Soovis vallavolikogu kolme aasta möödumisel sama vallakirjutajat ametisse jätta, siis pidi ta selle kohta vastava protokolliga seadma kokku (v. A. Vasilevski, lhk. 439, 445, 446 j. t.). Kuivõrd täpselt see ümbervalimise nõue leidis tegelikult täitmist, jäägu lähemalt selgitamata, kuid näib kindel olevat, et temast igalpool ei peetud kinni. Talurahvaasjade komiszaride ametikoha loomisega, kellele läksid kihelkonnakohtutelt üle järelevalve ülesanded vallavalitsuste üle, hakkas osa komiszare nõudma vallakirjutajate ümbervalimisi ja ei kinnitanud uuel valitud kirjutajaid enam ametisse määramata aja peale, et sel teel kirjutajaid rohkem oma mõju alla saada. See olukord ei jätnud toomata enesega kaasa rahulolematust ja arusaamatusi, halvates ühtlasi vallaomavalitsuste tööd ja tegevust. Näiliselt pidi asjasse tooma parandust 17. apr. 1893. a. antud Kubermangu talurahvaasjade komisjonide asutamise seadus, mille § 9 lit. „n“-ga on antud selle komisjoni võimkonda: „lähemate määruste maksmapanemine, mis kindlustavad talurahva asjade käiku kokkukõlas seadusega...“. Tegelikult aga paranes asi alles Vene Senati 24. märtsi 1903. a. käsukirja ilmumisega, millist käsukirja ja 17. apr. 1893. a. seadust juhtnööriks võttes, otsustas Liivimaa talurahvaasjade komisjon 30. juunil 1903. a. seletada kõigile talurahvaasjade komiszaridele: 1) et vallakirjutajad palgatakse ametisse tähtajani, mille määrab kindlaks kubermangu komisjon; 2) et see tähtaeg määratakse kubermangu komisjoni poolt niiviisi, et isikud, kes seisavad praegusel ajal ametis vallakirjutajatena, peavad nende peale pandud kohuseid täitma kuni nende vallandamiseni seaduslikus korras, ja 3) et edaspidi tuleb vallakirjutajaid ametisse asetada vallavolikogu poolt ilma tähtaja määramata.

Eesti Maanõukogu poolt 1917. a. väljakuulutatud „Eesti vallanõukogude valimiste ajutised määrused“ asetasiid vallakirjutaja

temale enesele ootamatult vallavalitsuse liikme ametisse, teda nime- tades vallasekretäriks.

Kuigi see uuendus leidis alguses suurt poolehoidu niihästi vali- jate kui ka valitavate poolt, hakkasid siiski varsti avalduma tema halvad küljed ja nimelt tundavamaks paheks selle uuenduse juures oli ümbervalimine. Vallasekretär kuulus ühes teiste vallavalitsuse liigetega iga kolme aasta tagant ümbervalimisele. Uus vallavoli- kogu valis sekretäri oma tahtmise järgi. Senine sekretär, ka ide- aalsem, hoolsam ja asjatundlikum, ei tarvitsenud muidugi alati uue volikogu tahtmise järgi olla. Selleks võisid oma põhjused olla, mis peitusid koguni mujal.

Kui nähti, et etteoodud ja veel muudel põhjustel vallasekretäri kindlusetuks muutunud olukord teda demoraliseerib, hakati samme astuma ümbervisatud seisukorra uuesti jaluleseadmiseks. Küsi- mus leidis lahendamist Riigikogu poolt 7. dets. 1926. a. vastuvõetud Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduses, mille § 78 lausub: „Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei ja asja- ajamise juhtimiseks valib vallavolikogu ametisse vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast vallasekretäri (Ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — RT. 69/70 — 1920).

Peale maksvates seadustes ettenähtud korra võib vallandada vallasekretäri vallavolikogu, kuid vähemalt $\frac{2}{3}$ häältega vallavoli- kogu seaduslikust koosseisust. „Vallasekretäri võib vallandada val- lavolikogu teenistusest ainult järelevalve asutuse nõusolekul või ettepanekul.“

II. Kinnitamine ja ametivanne. 1866. a. Valla- kog. valits. seaduse § 27 järgi kuulusid uuestivalitud vallakirjutajad kihelkonnakohtu, hiljem aga talurahvaasjade komissari kinnitami- sele. Kui komissar ei kinnitanud seaduslikkudel põhjustel vallakir- jutajaks isikut, kes oli saanud valimistel kõige rohkem hääli, siis võis ta ametisse kinnitada järgmise suurema häältearvuga kandi- daadi (V. Sen. uk. 5. märtsist 1902. a. nr. 1345).

Vallakirjutaja ametisse mittekinnitamise põhjuseks võisid olla seaduse poolt ettekirjutatud takistused. Tegelikult aga ei arvesta- nud järelevalve organid sageli ainult neid takistusi, vaid jätsid val- lakirjutajad ametisse kinnitamata nende kahtlaste eluviiside ja muude põhjuste tõttu. See talitusviis kutsus esile rohkesti kaebusi ja suurt rahulolematust. Selle tagajärjel pidas, näit., Kuramaa kuberner tarvilikuks seletada talurahvaasjade komissaridele, et Vallakog. valits. seaduse § 27 täpse mõtte järgi komissar võib valla- kogukonna ametitesse valitud isikud kinnitamata jätta ainult siis, kui on rikutud valimise korda ennast või kui on ametisse valitud isikud, keda sama seaduse § 28 järgi ei ole lubatud valida. Juhul, kui mõ- nesse ametisse on valitud isik, kes vastabki seaduse nõuetele, kuid keda komissar peab oskamatuks või kõlbmatuks sellele ametile, kuhu ta valitud, siis peavad komissarid, ilma et nad teeksid kinnita-

mata jätmise otsust, esinema selle isiku kohta igal üksikul juhul kubernerile motiveeritud ettepanekuga vastavate korralduste tegeviseks, et sarnast isikut mitte ei lastaks ametikohuste täitmisele asuda (Ringkiri 25. apr. 1891. a.).

Vallasekretärid ei vaja praegu enam ametisse kinnitamist nagu enne ja vallasekretäri valimise kohta seaduses ettenähtud korras tehtud vallavolikogu otsus astub jõusse ja kuulub täitmisele, kui selle vastu ei ole tõstetud protesti Omavalitsuse ajut. järelevalve seaduse § 4 korras: Vallasekretäride valimine kuulub seaduse järgi vallavolikogu ülesannete hulka ja seepärast iga säärane volikogu otsus vallasekretäri valimise kohta jääb jõusse, kui see ei ole muudetud järelevalve asutuse protesti puhul vastavalt Omaval. ajut. järelevalve seaduse § 4 nõuetele. Maavalitsus peab arvestama säärast otsust ega või teda ise muuta ega nõuda, et vallavolikogu oleks oma otsuse muutnud või ignoreerinud, ilma et maavalitsus selle otsuse muutmist oleks nõudnud administratiiv-kohtu korras. Ka ei ole maavalitsus Omaval. ajut. järelevalve seaduse § 5 põhjal õigustatud igal ajal nõudma uue sekretäri valimist, kui vallavolikogu poolt oli vallasekretäriks valitud isik, kes seaduse nõuetele ei vastanud, sest nagu juba tähendatud, võib maavalitsus säärase otsuste muutmist nõuda ainult Järelevalve seaduse § 4 korras. Ei ole ta aga seda teinud, astub otsus jõusse ja kuulub täitmisele. On aga vallavolikogu otsuste seadusejõusse astumise kord kindlaks määratud, siis kaotab sekretäride ametisse kinnitamine igasuguse aluse (Riigik. adm.-t. 1071 I — 1929, R. o. 66 — 1929).

Ametisse kinnitatud vallakirjutajad pidid Vallakog. valitsem. seaduse § 27 järgi andma a m e t i v a n d e. Praegu vallasekretäridelt ametivannet ei nõuta. Ametivannet andma on kohustatud valla vaestelastekohtu sekretärid, kelleks on rõhuvas enamuses vallasekretärid.

III. Kõrvalametid ja kõrvalteenistus. 1866. a. Vallakogukonna valits. seaduses ei leidu määrusi, mis keelaksid vallakirjutajatele pidamast kõrvalametit ja kõrvalteenistust. Kas nende ametite ja teenistuste pidamist lubada või mitte, see onenes vallakogukonnast enesest (§ 28). Kasutades seda asjaolu, üksikud vallakirjutajad püüdsid oma sissetulekute suurendamiseks hankida mitmesuguseid kõrvalteenistusi ja kõrvalameteid. Et see aga sageli kõrvale viis nende otsekohestest ülesannetest ja sünnitas valla asjaajamisele raskusi, siis hakati selle nähtuse kõrvaldamiseks siin ja seal vastavaid samme astuma. Näit. keelati vallakirjutajatele advokaadi ameti pidamine (V. Sen. uk. 20. dets. 1903. a. nr. 8078), joogikohtade pidamine (Liivimaa kubeneri ettekirjutus 26. apr. 1868. a.; V. Sen. Üldk. ots. 26. jaan. 1898. a.) jne. Vallakirjutajad ei võinud olla vallakohtunikudeks, kiriku vöörmündriteks ja valla kooliõpetajateks (V. Sen. ots. 12. veebr. 1887. a. nr. 767; kiriku viseerim. komisj. uk. 1804. ja 1812. a. nr. 2; Riia õpperingk. kuraatori korraldus; Liivimaa kubeneri korraldus 23. detsembrist 1895. a. ja t.).

Praegusel ajal käesolevas asjas mingisuguseid kitsendusi ei ole maksmas. Küsimuse otstarbekohast lahendamist võib anda uus Vallaomavalitsuse seadus.

IV. Vallasekretäride õigused. 1866. a. Vallakog. valits. seadus näeb ette, et vallakirjutajad oma teenistuse eest on õigustatud saama teenistustasu (§ 26), mille määras kindlaks vallavolikogu. Vabapalgalise kirjutaja teenistustasu võis vähendada vallavolikogu oma äranägemisel, kui kogukond ei olnud seotud tähtajalise palgalepinguga (V. sen. ots. 15. märtsist 1888. a. nr. 1922). Hiljem V. senat seletas, et kui komissar leiab, et vallakirjutaja palga vähendamine võib kahjulikult mõjuda valla asjaajamisele, siis on ta õigustatud Vallakog. valitsem. seaduse § 12 põhjal vallavolikogu otsust ses asjas muutama (V. Sen. uk. 26. juunist 1902. a. nr. 4556). Et vallakirjutaja pidi elama vallamajas, siis oli tal ka korter tasuta tarvitada. Peale selle oli vallakirjutajal kasutada vallamaja juures olev aiamaa. Veel võiks nimetada vastavaid kergendusi sõjaväeteenistuse ja naturaalkohuste täitmise alal ning autasu saamise võimalus 12-aastase hoolsa teenistuse eest. Nimetatud seaduses ei leidu mingisuguseid määrusi, mis korraldaksid vallakirjutajate arstiabi, pensioni ja puhkuse küsimusi.

Ka praegu on vallasekretäride teenistustasu määrajaks vallavolikogu, kuid Vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise ajutise seaduse (RT 69/70 — 1920) § 1 järgi on maavolikogudel õigus määrata kindlaks nende palga alammäär. On maavolikogu juba määranud kindlaks vallasekretäride palga alammäärad, siis ei või ta enam neid alammäärasid muuta sekretäride kahjuks (Riigik. adm.-t. 474-I — 1925; 475-I — 1925; 476-I — 1925). Vallasekretäri palka ei ole vallavolikogu õigustatud kokkuleppel sekretäriiga vähem määrama kui see maavolikogu poolt 1920. a. 4. mai seaduse § 1 põhjal kindlaks määratud (Riigik. adm.-t. 490 — 1922. a.; R. o. 6. märtsist 1925. a. nr. 18). On maavolikogu määranud kindlaks sekretäride palga alammäärad, siis ei ole vallavolikogu õigustatud keelduma välja maksmast vallasekretärile palka kindlaksmääratud suurus, kui ta omal ajal ei ole kaebust tõstnud maavolikogu otsuse vastu (Riigik. adm.-t. 937 — 1929).

Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse järgi on vallasekretärile praegu kindlustatud selles seaduses määratud alustel teenistusest vabastamise puhul pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus. Sama õiguse osalised on ka sekretäride perekonnad. Puhkuse ja arstiabi küsimused ei ole seni leidnud lahendamist seadusandlisel teel, nende korraldamine on jäetud vallaomavalitsuste eneste asjaks.

V. Vallasekretäride kohused. Vallakirjutaja kohused Vallakog. valits. seaduse järgi on nähtud ette selle seaduse § 26, mille järgi vallakirjutaja ülesandeks oli: vallaametnikkude kirjatoometuse juhtimine ja täiskogu ning volikogu protokollide kirjutamine. Teisi kohuseid selles seaduses lähemalt ei ole märgitud, ja kui neid kirjutajal siiski tuli kanda, siis sündis see kas erisea-

duste või vastavate määruste ja korralduste täitmiseks. Mõistagi pidid kirjutajad kaitsema riigi ja vallaomavalitsuse huvisid ja täitma kõiki nende teenistusse puutuvaid seadusi ja määrusi, samuti oma ülemuse käskle ja korraldusi.

Vallakirjutajad võisid vallakogukonna organite loaga (§ 28) ühtaegu täita ka teise ameti kohuseid, kui teenistushuvid selle all ei kannatanud ja kui nende täitmine ei olnud järelevalve asutuse või muude ametivõimude poolt keelatud.

Ühes vallaomavalitsuses ei võinud ühtaegu teenida: 1) kaks venda, üks neist vallavanemana ja teine kirjutajana (Liivimaa kuberm. valitsuse uk. nr. 147 — 1870. a.); 2) isa ja poeg, üks neist vallavanemana või vallakohtu esimehena ja teine vallakirjutajana.

Teenistusest lahkudes oli vallakirjutaja kohustatud üle andma tema hoolde usaldatud varanduse ja asjaajamise uuele kirjutajale või selleks määratud isikule.

Praegu maksev Vallavol. valim. ja vallavol. ning vallaval. korraldamise seadus vallasekretäri kohuseid lähemalt ei märgi peale §§ 69, 78 ja 83 tähendatud juhtude. Tegelikult aga on sekretäril veel terve rida ülesandeid täita, mis on pandud tema peale eriseadustega ja vastavate määrustega ja millistest siin eriti märgime perekonnaseisuametniku ülesannete täitmise.

VI. Ameti vahekorraldamine. Ameti vahekorraldamine Vallakogukonna valits. seaduse järgi lõppes: 1) surma läbi, 2) oma soovil, 3) seadusjõusse astunud kohtuotsuse järgi ja 4) ametist lõplikult tagandamise tõttu, kui kirjutaja oma ametikohuste täitmiseks ilmselt oli võimetu (§ 30).

Vallakirjutaja, kui ta oma ametikohuste täitmiseks oli ilmselt võimetu, võis ülemus administratiiv-korras ametist tagandada. Ülemuseks valdadele oli Vallakog. valits. seaduse § 32 järgi kihelkonnakohus. 9. juulil 1889. a. antud Talurahva asutiste ümberkorraldamise seadusega loodi talurahvaasjade komissari instituut, kusjuures vastavate ajutiste määrustega pandi kihelkonnakohtu peal lasunud õigused ja kohused vallaomavalitsuste järelevalve suhtes komissari peale. 17. apr. 1893. a. seadusega asutati kubermangu talurahvaasjade komisjonid. Selle seaduse järgi kuulus vallakirjutaja lõplik ametist tagandamine Vallakog. valits. seaduse § 30 põhjal ainult kubermangu talurahvaasjade komisjonile; komissarid esinesid ettepanekutega kirjutaja lõplikult ametist tagandamiseks kubermangu komisjonile, kes otsustas kas kirjutaja lõplikult ametist tagandada kui ka kohtu alla anda (V. Sen. uk. 14. apr. 1903. a. nr. 5781).

Omaval. ajut. järelevalve seaduse § 12 põhjal läksid endised talurahvaasjade komissari õigused ja kohused üle maavalitsustele, kubermangu talurahvaasjade komisjoni õigused ja kohused aga siseministeriumile. Järelikult on praegu vallasekretäri lõplikult ametist vallandamise õigus kohtu- ja siseministril (Riigik. ots. nr. 63 — 1922. a.; adm.-t. 936-II — 1923. a.; 758 — 1925. a.; 631-II — 1927. a.).

Et Vallakog. valits. seaduse § 30 kohaldada, on tarvilik alati ligemalt selgitada, kas korratused ja puudused valla asjaajamises on tingitud vallasekretäri oskamatusest või mõnest muust põhjusest, ja ainult siis, kui nende korratuste põhjuseks asjaajamises on sekretäri oskamatus, võib teda tagandada ametist administratiivses korras (Riigik. adm.-t. 301-II — 1927; 331-II — 1927).

Vallasekretäriilt tuleb enne temale distsiplinaar-korras karistuse määramist Üld. kuberm. sead. (VSK II k.) § 173 põhjal nõuda seletust.

Peale ülemalnimetatud nelja juhu võib Vallavol. valim. ja vallavol. ning vallaval. korraldamise seaduse § 78 põhjal ameti vahetada vallasekretäriaga veel lõppeda, kui vallavolikogu tema vallandab vähemalt $\frac{2}{3}$ häältega vallavolikogu seaduslikust koosseisust ja kui selleks vallandamiseks järelevalve asutus annab oma nõusoleku.

Lõpuks olgu tähendatud, et nagu Vallakog. valits.seadus andis ülemusele õiguse vallakirjutajaid ajutiselt ametist tagandada, nii on see õigus Omaval. ajut. järelevalve seadusega antud ka maavalitsusele kui järelevalve asutusele, kes võib vallasekretäri, kelle ta on otsustanud kohaliku prokuröri kaudu kriminaalsüü asjus vastutusele võtta, ametist ajutiselt tagandada kuni kohtuotsuseni.

VII. Statistika. Allpool toodud andmed on võetud maavalitsustelt 1929.a. saadud statistilistest materjalidest. Vahepeal on vallasekretäride, nende abide ja kantseleijõudude peres olnud muudatusi, kuid see ei muuda suuremalt üldpilti.

1929.a. oli Eestis 375 valda. Andmed sekretäride kohta käivad 370 isiku kohta, kuna viiest sekretäri kohast mõned olid täitmata ja mõnede kohta ei esitatud andmeid.

370 sekretärist oli kutseõiguse Eesti ajal omandanud 239 isikut, 118 sekretäri oli astunud ametisse juba enne 1. märtsit 1917. a. ja jätkasid oma tegevust, kuna 13-nel sekretäril puudus kutseõigus. Oma hariduse olid saanud vallasekretärid järgmistes asutustes: kihelkonnakooli on lõpetanud 111 sekretäri, kreiskooli — 4 sekr., 2-klas. ministeeriumikooli — 61 sekr., keskkooli — 8 sekr., 4-klas. linnakooli — 54 sekr., algkooli — 41 sekr. (nende hulgas kõrgema algkooli 30 sekr.), E. Aleksandri linnakooli — 8 sekr., veneaegse vallakooli — 7 sekr., õpetajate seminari — 6 sekr., kaubanduskooli — 6 sekr., merikooli — 1 sekr., keskkooli 3 kl. — 1 sekr., 4 kl. — 10sekr., 5 kl. — 4 sekr., 6 kl. — 6 sekr. ja 7 kl. — 2 sekr., E. Aleksandri kooli 1 kl. — 1 sekr., 2 kl. — 2 sekr. ja 3 kl. — 1 sekr., 4-klassilise linnakooli 2 kl. — 4 sekr. ja 3 kl. — 7 sekr., kaubanduskooli 3 kl. — 3 sekr., õpetajate seminari 1 kl. — 3 sekr., 2 kl. — 4 sekr. ja 3 kl. — 1 sekr., kreiskooli 2 kl. — 1 sekr., algkooli 2 kl. — 1 sekr., 3 kl. — 3 sekr. ja 5 kl. — 1 sekr., kihelkonnakooli 2 kl. — 2 sekr., Riia poliitseikooli — 1 sekr., õpetajate seminari Rootsis — 1 sekr., pedagoogika kursused — 1 sekr., algkooli õpetaja kutsega — 1 sekr. ja ülikooli haridusega — 1 sekr.

366 vallasekretärist on sündinud (teiste kohta puuduvad andmed):

1864. a. — 1 sekr.	1887. a. — 10 sekr.
1865. „ — 1 „	1888. „ — 9 „
1866. „ — 1 „	1889. „ — 8 „
1868. „ — 2 „	1890. „ — 15 „
1869. „ — 1 „	1891. „ — 9 „
1870. „ — 4 „	1892. „ — 15 „
1871. „ — 4 „	1893. „ — 20 „
1872. „ — 5 „	1894. „ — 22 „
1873. „ — 4 „	1895. „ — 24 „
1874. „ — 2 „	1896. „ — 14 „
1875. „ — 6 „	1897. „ — 13 „
1876. „ — 6 „	1898. „ — 20 „
1877. „ — 2 „	1899. „ — 16 „
1878. „ — 7 „	1900. „ — 21 „
1879. „ — 7 „	1901. „ — 11 „
1880. „ — 6 „	1902. „ — 7 „
1881. „ — 6 „	1903. „ — 2 „
1882. „ — 10 „	1904. „ — 8 „
1883. „ — 9 „	1905. „ — 3 „
1884. „ — 11 „	1906. „ — 1 „
1885. „ — 10 „	1907. „ — 1 „
1886. „ — 11 „	1908. „ — 1 „

Sekretäriabisid oli 213. Nendest olid saanud hariduse: lõpetanud keskkooli — 24 abi, kreiskooli — 1 abi, kihelkonnakooli — 23 a., linnakooli — 4 a., 2-klassilise ministeeriumikooli — 19 a., kõrgema algkooli — 49 a., kaubanduskooli — 8 a., keskkooli — 1 kl. — 1 a., 2 kl. — 3 a., 3 kl. — 7 a., 4 kl. — 7 a., 5kl. — 7 a., 6 kl. — 7 a., 8 kl. — 2 a. ja 9 kl. — 1 a., algkooli 2 kl. — 4 a., 3 kl. — 1 a., 4 kl. 19 a. ja 5 kl. — 7 a., kaubanduskooli 2 kl. — 3 a., linnakooli 2 kl. — 2 a. ja 3 kl. — 1 a., kihelkonnakooli 1 kl. — 1 a., koduse haridusega — 1 a. ja õpetajakutsega — 2 abi.

Kantseleijõudude arv oli 116. Nendest olid lõpetanud: keskkooli — 19, kihelkonnakooli — 13, linnakooli — 3, 2-kl. ministeeriumikooli — 4, põllutöökooli — 2, vaimuliku seminari — 1, algkooli — 43 (nende hulgas kõrgema algkooli 30), kaubanduskooli — 3, keskkooli 1 kl. — 1, 2 kl. — 2, 3 kl. — 3, 4 kl. — 5, 5kl. — 6, 6 kl. — 4 ja 7 kl. — 1, 5-kl. minist.-kooli — 1, algkooli 3 kl. — 1, kaubanduskooli 5 kl. — 1, kihelkonnakooli 1 kl. — 1, kommerts-kooli 7 kl. — 1 ja koduse haridusega 1.

Lapseealised asjaosalistena kriminaalasjus.

A. Liit.

„E. P.“ kahes viimases aastakäigus minult ilmunud kirjutis avalduspsühholoogia alalt püüdsin huvi äratada õigusemõistmises nii tähtsa tööriista lähemaks tundmaõppimiseks nagu seda on elav inimene tunnistajana või poolena süüteos. Kuna tähendatud kirjutised käsitasid peaaesjalisest täiskasvanuid, toon allpool lisaks neile mõningaid hingeteadlaste vaatlusi, mis puudutavad lapseealisi samal alal.

Nagu juba eelmisist kirjutisist kuulsime, peavad psühholoogid tunnistaja või poolte avalduste (seletuste) saamisprotsessis tähtsaks tajumist, mälu ja väljendusvõimet, arvatud välja muidugi juhud, kus esinetakse sihiliku väljamõeldisega — valega. Samas võisime panna tähele, et nimetatud funktsioonide maht ja kõlvulikkus täiskasvanuil võib olla väga efisugune ning pealegi mõjutatav silmapilgu olukorrast. Kuidas aga ilmnevad samad funktsioonid lapseealisil?

Missuguseis eluaastais on tegemist lapsega või lapseealisega, selles ei leidu tunduvaid lahkuminekuid: lapseravi eriteadlane prof. A. Baginsky oma ettekandes Berliini kohtutegelasele, teemil „Die Kinderaussage vor Gericht“ arvab, et enne 4. või 5. eluaastat ei või laps üldse tunnistajana kõne alla tulla ning kuni 14. või 15. eluaastani tuleb vaadata talle kui lapsele, sealt edasi kuni täieealiseks saamiseni — kui nooreealisele (Jugendliche). Dr. Hans Gross (Die Erforschung d. Sachverhalts strafb. Handl.) pikendab lapsea veel ühe aasta võrra kuni 16. eluaastani, kuna dr. H. Schneickert piirab lapsea 14. aastaga, millega Saksamaal piirdub ka süüdimatuse iga, ning arvab edasi eluaastaid 14. kuni 18. nooree aastaiks.

Vaatame siis nüüd lähemalt, kuidas töötab lapseealise vastuvõtteaparaat — tajumisvõime. Prof. Baginsky andmetel lapse peaju suureneb 3. kuni 8. eluaastani poeglastel 1150 grammist kuni 1202 grammile ja tütarlastel 1025 grammist kuni 1164 grammile, 8. kuni 14. eluaastani poeglastel 1202—1279 gr. ja tütarlastel 1164 kuni 1265 gr. Sellest nähtub, et lapse peaju juurekasv 3. kuni 14. eluaastani ei ole küll nimetamisväärne suur, kuid on siiski olemas. Sellest aga järgneb, et lastel mainitud eas on juba olemas teatava kõrguseni väljaarenenud tähtsamad eeltingimused tajumiseks, ja töepoolset ei jää lapsed selles eas lihtsais tajumises — nägemises, kuulmises, kompamises, haistmises ja maitsmises täiskasvanuist maha. Arvatakse, et nende lihttajumised on isegi terasemad kui täiskasvanuil. Sellevastu näitavad katsed, et lastel nimetatud eas mõistete assotsieerimise võime on hoopis nõrgem kui täiskasvanuil, kuna neil puudub täiskasvanule omane harjutuste ja kogemuste tagavara. Samuti on pandud tähele, et laste assotsieerimise võime töötab palju aeglasemalt kui täiskasvanuil. Selletõttu tajutud mõisted ei omanda nõuetavat siduvust, ei tungi küllaldase selgusega

teadvusse. Samuti on teada, et igal inimesel on erilisi kalduvusi teatavaiks tajumiseks. Nii üks tajub põhjalikumalt nägemismuljeid teine sellevastu kuulmismuljeid jne., kuna teistsugused muljed jä-tavad neid nagu külmemaks, libisevad tähelepanematult mööda. Täiskasvanul tuleb siin jällegi appi harjutus, kogemused ja kõikide meeleorganite teadlik ärakasutamine, lapsel aga mitte. Tajumise kordamineku üheks tingimuseks on tähelepanu koondamine (taht-vusega või tahtvuset) tajutavale. Siin suurel määral mõjub kaasa tajuja meeleolu tajumise silmapilgul, mis võis tekkida kas silma-pilgul esiletükkinud ettekujutusgruppidest või mõnest kindlast põh-jusest, kalduvusest või talitustest. Viimased, olles enam-vähem kontrollitavad, on enam omased täiskasvanuile, kuna esimesed selle vastu on lausa iseloomustavad lapseealisile. Kes nüüd ei teaks seda, kui kiiresti vahelduvad lapse meeleolud, kui püsimatu ta on oma ülespidamises ja olemises, ilma et selleks oleks olemas käega-katsutavat välispõhjust. Sedamööda, kuidas last valdavad löbu või norutunne, elevus või tüdimus, kingib* ta ettetulevaile sündmusile enam või vähem tähelepanu ja omandab neist seega ka erisuguseid muljeid. Sama vahelduva tähelepanu ohjeldamise ja kannustamise tõttu aga muutub ka tajutud sündmusest lapse teadvusse tekkinud pilt oma tõepärasuselt juhuslikuks. Seda ei pea unustatama lapse avalduste hindamisel.

Järgmine tegur, mis lapse tajumisvõimet mõjutab halvast küljest, on affekt. Siin ei tule arvesse üksnes seesugused tugevad ja tähtsad affektid nagu hirm, kartus ja viha, mis arusaadaval viisil eriti mõjutavad last ja võivad viia kuni täieliku tähelepanematuseni, vaid juba paljas eelootus võib viia lapse meelemärked tunduvalt viltu. Kergesti võib osutada, et erutatult midagi ootav laps kuuleb või näeb üksnes oma ootuste kohaselt või ootamise erutusest tingi-tud tähelepanematuse tõttu jätab vahele tähtsad momendid sünd-musest. Samuti võib lapse tajumist nõrgendada loomulik parteiline olek oma inimeste suhtes, kui näit. on tegemist sündmusiga, kus need ja võõrad ühel ajal osa võtsid.

Et aga ükskõik missugune tajutud nähtus tungiks täie selgu-sega meie teadvusse ja leiaks seal oma õige koha, selleks on vaja, et ta satuks ühendusse teiste varemalt tajutud ja teadvuses paigale-pandud samalaadsete mõistetega, hingeeluline nähtus, mida nimeta-takse appertseptiooniks. Mida rikkalikum kellegi varemalt ap-pertseptiivselt fikseeritud mõistete kogu, seda tuttavam tundub talle iga uus samalaadne nähtus, seda terasemalt suudab ta tajuda uue nähtuse ja ühendada kindlamalt endistega, teiste sõnadega — hin-nata teda, ja seda selgemini võib ta kutsuda uue nähtuse oma mälus jälle esile. Mis nüüd kõige enam eraldab last täiskasvanust on see, et lapsel just appertseptiivselt paigalepandud mõistete hulk on palju väiksem ja hõredam kui täiskasvanul. See asjaolu aga takis-tab tajutud mõistete reprodutseerimist, millele ju oieti põhjenebki tähelepanu avaldamine ülekuulamisel.

Mälust avalduse tekkimise tegurina huvitab meid ta maht ja

tugevus, teiste sõnadega — meeletuste arv, nende ahela pikkus ja nende tõepärasus ehk usaldatavus. Kui nüüd tuletada veel kord meele see, mis eespool juba öeldud, ja võtta arvesse sellekohased kogemused, siis on selge, et lapse meeletuste ahel on lühem kui täiskasvanul, kuna ta varemalt omandatud ettekujutuste hulk, mis kogutud appertseptiivsel teel, on kasinam täiskasvanu omast, kuna ta märgete vastuvõtmise ja nende teadvusse edasijuhtimise võime on alaväärtuslik võrreldes täiskasvanuga. Mis puutub aga mälu usaldatavusse, siis peab siin järgmist asjaolu arvestama, mis võetud üldisest kogemustikust. Meie teame, et asjad, mis puudutavad meie tundeelu, millest meie meeleolu võtab osa, tungivad väga elavalt meie mällu ja jäävad sinna eriti kindlasti peatuma. See, mis tajutud hirmu, mure või kartuse sunnil, jääb kergesti ja kindlasti meele, ainult tajumine ise, nagu juba nägime, kannatab affektse oleku tõttu, jääb kas puudulikuks või lausa ekslikuks. Kuna aga affektne olek üldiselt last rohkem mõjutab kui täiskasvanut, siis järgneb sellest, et lapse mälu kandvam osa on ka rohkemas määras rikutud ekslikkudest tajumustest kui täiskasvanul.

Nüüd vaatame aga ka mälu teist külge — unustamist. Siin etendab peaosu aeg, mis möödunud tajumise algpunktist. Mida lamedam oli teadvusse ülekantud mulje, mida lödvem assotsiatsioon teiste mõistetega, olgu seetõttu, et mulje iseendast oli ootamatu ja kiireltmööduv, või seetõttu, et puudus vajaline huvi ja tähelepanelikkus, seda enam kustub ta uute pealetükkivate muljete all teadvusest; mitte igakord just täielikult, kuid tihti siiski seevõrra, et alles täpselt samalaadne või teravalt kontrastne uus tajumine suudab tuua haihtunud assotsiatsiooni jälle esile. Ka siin tuleks pidada last nõrgemaks kui täiskasvanut, kuna lapse üldiselt pudevamad assotsiatsioonid haihtuvad ka kergemini. Võiks öelda, et lapsel on mõtlemine ja unustamine samuti ühes kotis nagu nutt ja naerigi.

Edasi võtame vaatlusele lapse hingeelu tähtsama külje avalduspsühholoogia seisukohalt — tema mälupepped, illusioonid, fantaasia, alistuvuse suggestioonidele, valetamise. Kuigi jätame välja patoloogilised olukorrad ja tegeleme üksnes normaalse olukorraga, siis puutume just siin kokku lapse omapärase laadiga võrreldes täiskasvanuga.

Kui me meelelise tajumise juures, olgu kvantitatiivselt või kvalitatiivselt, kaldume kõrvale tõeliseltolnust, siis satume illusiooni. Oli meie kõrvalekaldumine tõelisest kvantitatiivne siis on selle tagajärjeks liialdamine, oli aga kõrvalekaldumine kvalitatiivne — siis ekslikud ettekujutused. Laps omab erilisi kalduvusi eksimiseks mõlemas suunas, kuna ta ettekujutused, nagu juba nägime, toetuvad hõredatele assotsiatsioonidele. Kvantitatiivses suunas ettetulevad kõrvalekaldumised, lapselik liialdamine, on seda kergemini mõistetav, et lapsel puuduvad küllaldased kogemused ja vilumus mõõduja arvumõistete õigeks käsitamiseks. Seega laste avaldustes ettetulevad kvantitatiivsed andmed tuleb kohelda suurima ettevaatlikkusega. Kvalitatiivses suunas tuleb assotsiatsioonide puudulikkus

sel viisil ilmsiks, et laps langeb kergemini kui täiskasvanu illusiooni-põhjustava olukorra ohvriks. Nii võib laps vahetada tajutava eseme mõne varem omandatud eksliku ettekujutusega, kui esimesel on mõnesugune sarnasus viimasega, kuna täiskasvanu aitavad välja ta suu-remad kogemused. Veel kardetavam aga on lapse omadus ettekujutustega mängida, näit. kokkurullitud kaltsudes näha nukku, toolis — hobust ja vankrit jne., kusjuures ta varemalt olemasoleva tõeliku ettekujutuse nukust, hobusest ja vankrist seob tajutavaga. Lapse mäng on seega illusioonide ahel, kusjuures laps teadlikult eksib kõrvale tõelikkusest. Kuid teatava vanaduseni lapsed lausa harrastavad seda mängu, see muutub harjumuseks.

Fantaasia all mõistame hingelist toimingut, kusjuures tegelikult tajutava või mälus esilekutsutava ettekujutus täiendatakse ja laiendatakse teiste teadvusesolevate ettekujutustega, millest tekivad uued ettekujutused, mis oma uues ühenduses ei vasta enam tegelikult-olule. See omadus on elav eriti seitsmendas ja kaheksandas eluaastas, kuid kestab tihti ka hiljem. Oma iselaadile, kasvatusele ja ümbrusele vastavalt kujuneb lapses ta fantaasia vald, ja küsimus seisab nüüd selles, kuipalju neist fantaasiapiltidest, millel teataval määral ei puudu tõeline alus, jääb lapse teadvusse püsima ja võidakse sealt hiljem ülekuulamise puhul esile tuua kui tunnistaja seletus. Igatahes seesugune hädaoht on olemas ja seda peetagu meeles.

Kui jätta kõrvale kõik teoreetilised arutlused ja pöörduda puhtpraktilisile kogemusile, siis leiame lapse hingeelus veel ühe avaldus-pühholoogiliselt tähtsa nähtuse — tema alistuvuse väliseile mõjutusele — suggestioonile. Me võime näha igal sammul, kuidas ümbrus mõjutab lapse ülespidamist, tõekspidamisi ja ettekujutusi, kuidas laps võtab endale oma ümbruse näo, isegi siis, kui mõlemad — laps kui ümbrus seda teadlikult ei püüa. Siin peitub aga suur hädaoht lapse kui tunnistaja seletusile. Kõneldakse nüüd lapse läheduses palju mingisugusest sündmusest, või on ta koguni isiklikult seesuguses asjas osaline, mis kuulub kohtulikule arutusele, siis ei või kunagi teada, missugune pilt kujuneb lõppeks lapse hinges kuuldust ja nähtust, eriti veel siis, kui laps on asjas peategelaseks, kuna viimane asjaolu ta isikliku huvi asja vastu alles ära dieti pingule kruvib.

Lõppeks peatub prof. Baginsky ka laste valetamisel, leides, et teadlikku valetamist tuleb laste juures kahtlemata mitte vähem ette kui täiskasvanuilgi. Ometi ei ole laste valetamine igakord nii omakasupüüdlikult sihilik kui viimaseil, vaid põhjeneb tihti ainult ohjeldamatul fantaasial, liialdamistungil, kõiõitaval tahtel teist nina-pidi vedada j. m. Muidugi ei puudu ka tõeliselt halvad motiivid.

Ligikaudu samas arvamuses lastevõimetest on ka paljud teised autorid. Nii prantsuse kriminalist dr. Edmond Locard oma raamatus „Kuritegude jälgimine ja tema teaduslikud meetodid“ ütleb laste ülekuulamisest muu seas järgmist: „Kuna lapse peaaajutegevus ei ole veel täielikult arenenud, siis ei omanda ta teatava tajumisa-hela puhul mitte samasuguseid ettekujutusi nagu täiskasvanu.

Kogemused õpetavad, et ta mõisted kiirusest, suurusest ja tähelepanuväärivast meie omist kõvasti kõrvale kalduvad; ta näeb ja ta mõistab, kuid ta seletab seda kõike omapärasel viisil, mis meile jääb arusaamatuks; sealjuures väljendab ta oma tajumused alul väga puuduliku sõnatagavara abil ja ta väljendused ei oma alati sama tähendust, mis neile antakse täiskasvanute poolt. Need lahkuminekud on tähelepanud juba lihtsate asjaolude juures, keerulise mate sündmuste ja vahekordade juures kasvavad nad aga äramõetmatuseni.

Teisest küljest on väga kerge last mõjutada: ta võtab iga mulje arvustuseta vastu. Peab ta millestki aru andma, siis on see ette pandud küsimuste vastukaja ning kinnitamine. Seisab ta kohtu ees, siis vaikib ta kuni talle pannakse otsekohe sed küsimused ette ja kordab seda, mis talle paratamatute küsimustega peale suggereeriti. On ta kord juba üle kuulatud, siis kordab ta järgmisel korral samu sõnu nagu mõnd kooliülesannet, mis esimesel ülekuulamisel talt välja pigistati või vastu enda tahtmist talle suhu pandi.“

Schneickert (Kriminaltaktik u. Kriminaltechnik) on laste avalduste vastu veidi armulisem kui Locard. Ta ütleb muu seas: „Mis puutub laste avaldusisse, siis võivad need olla nii kõlvulised kui ka ebaõiged ja kahjulikud. Igatahes, nagu täiskasvanutegi juures, on suur vahe selles, kas nad vaatlemisel ise seisid väljaspool hädahoitu või, ümberpöörduvalt, kõneall olev juhtumus riivas neid isiklikult. Kui muude tõenduste puudusel peab leppima ainult laste seletustega, siis vaevalt jõuame positiivse otsuseni, sest siin puudub midagi, mida eeldatakse olevat täiskasvanud ja kogemustega isikuil — vastustus-tunne. On juba täiskasvanu ülekuulamine tõeline kunst, siis maksab sama veel palju suuremal määral lastest ja noorealistest. Tihti võime küll märgata, et noored on terasemad vaatlejad kui vanad, neile on palju asju veel uuduseks ja seetõttu vaatamisväärseks, millest vanemad inimesed osavõtmatult mööduvad. Kuid ülekuulamise puhul nad alistuvad liig kergesti suggestiivküsimusile, rääkimata avalikust või varjatudki ähvardusest, mille tagajärjel nad räägivad rohkem kui nad tõepoolest teavad, või ümberpöörduvalt, märgates, et ülekuulaja (täiskasvanud inimene ja tähtis ametnik) meeeldi sooviks saada teatava seletuse, või tundes end mõnel muul põhjusel oma osas meelitatuna ja tähtsana, libisevad nad märkamatu fantaseerimise valda. Et laste ülekuulamisel tabada tõde, on vaja palju peenetundelikust ja takti, aga ka erilist arusaamist ja asjatundmist.“

Prof. Gross toob näite, mis teatavas mõttes hoiatab isegi laste pealtnäha puhtsüdamlikkude ülestunnistuste eest: Kaupluse õpi-poissi kahtlustati mingisuguse kaubaeseme varguses sel ajal, kui kauplus seisis tema järelevalve all. Pärast mõningat salgamist võttiski ta varguse omaks. Siis aga päris juhuslikult selgus, et varguse oli toiminud hoopis teine isik. Nüüd võeti õpipoiss uuesti käsile ja päriti talt enda ilmsüütult süüditunnistamise põhjusi. Selgus, et õpipoiss sel ajal, kui vargus pandi toime, oli viibinud salaja äri-

omaniku töötoas, mis aga lahtilaskmise ähvardusel oli keeldud. Kartes ülestunnistada peremehe keelust üleastumist, otsustanud ta parem juba varguse omaks võtta.

Milline uskumatu tagajärg võib teinekord olla lapse fantaasial, sellest leiame huvitava näite tuntud saksa kohtuniku dr. A. Hellwig'i raamatust „Psychologie u. Vernehmungstechnik“. Lesknaine Marie Gallus, kellel esimesest abielust jäi võõrastütar Katarina Sroka, abiellus teistkorda Johann Gavendaga. Johann Gavenda võttis endale alaealise Katarina päranduse valitsemise ja kohustus tema ülalpidamise ja kasvatuse eest hoolt kandma. Ta ei täitnud aga sugugi oma kohuseid Katarina vastu, kohtles viimast väga halvasti ja näis selle poole tüüriivat, et saada Katarinale kuuluva pärandusmaatüki omanikuks. Kui nüüd 1881. aastal sel ajal 16-aastane Katarina Sroka ootamatult ära kadus, siis, nagu juba arvata võib, tekkisid kuuldused, et Johann Gavenda olevat tapnud oma hoolealuse, kusjuures kaasaitajaks olevat olnud ta naaber Franz Gallus.

Kohalik maapolitseinik, kelle kõrvu ulatusid tähendatud kuuldused, kuulas üle Katarina Sroka noorema õe Agnese, kes samuti elas võõrasvanemate juures, ning Agnes seletas politseinikule järgmise loo, mille pealtnägijaks ta olevat olnud: Ühel õhtul Johann Gavenda olevat saatnud oma naise kõrtsi viina tooma; siis olevat ta ühes Franz Gallusega, kellel olnud raudkonks käes, astunud Katarina voodi ette ja löönud sellele konksuga tugeva hoobi pähe. Siis tõstnud nad üheskoos Katarina voodist maha põrandale ja Gavenda olevat löönud talle uuesti mitu korda pähe kuni ta surnult vakka jäänud. Siis röövinud nad laibalt riided, katnud ta linaga ja viinud välja.

Kuna Franz Gallus kõvasti salgas, tunnistas aga Gavenda enda tapmises süüdi ja pealegi, nagu maapolitseinik seletas, täitsa oma vabal tahtel. Katarina laiba ta olevat matnud kuhugile pärna alla.

Kohtus Agnes Sroka võttis oma tunnistuse tagasi, sama tegi Gavenda ka oma ülestunnistamisega, seletades, et maapolitseinik olevat temalt ülestunnistamise vägivallega välja pressinud. See kõik ei aidanud, kuna kohtuteener tunnistas, et Gavenda olevat tunnistanud vanglas tema juuresolekul tapmise õigeks ja kaaskaebealusele Gallusele, kes teda meelitanud salgamisele, vastanud, ta tundvat südametunnistuse piina ja pidavat seepärast mõrtsukatöö üles tunnistama.

Ehkki Katarina Sroka laipa ei leitud ei Gavenda poolt näidatud kohal ega ka mujal, mõistis vandekohus Gavenda tapmise eest surma ja Galluse selle kaasaitamise eest kümneks aastaks sunnitööle. Armuandmise korras pehmendati Gavenda karistus kahekümneaastaseks sunnitööks.

Järgmisel aastal ilmus Katarina Sroka ühel ilusal päeval elusana ja tervena jälle oma kodukülla tagasi. Ta oli tol korral lihtsalt kodunt ära joosnud, et pääseda öela kasuisa tagakiusamisist. Muidugi järgnes sellele ilmsüütult karistatute vabastamine.

Kõike eelmist kokku võttes saame nukravõitu pildi laste osavõttust õigusemõistmises. Kuid igapäevases kohtupraktikas tuleb aga küllalt ette ka seesuguseid protsesse, kus lapsed laitmatult aitavad kaasa tõe ja õiguse otsimisel, kuid need juhud loomulikult ei ärata niisuurat tähelepanu kui vastupidised. Seepärast vast ongi siin õigel kohal kuldne kesktee: last mitte ühes pesuveega välja visata, kuid alati võtta lapsealiste seletusi küllaldase ettevaatlikkusega.

Kuidas teha kindlaks dokumendi ehtsus kirjutise analüüsi abil.

Dipl. ins. K. Anton.

Sageli on väga tähtis teada, millal on kirjutatud dokument: kas kirjutis sellel on nii vana kui ta näib olevat, kas kogu kirjutis dokumendil tehtud ühel ja samal ajal, eitaval korral, milline osa oli kirjutatud varem?

Vastata neile küsimusile on võimalik ainult teatud tingimusil; asi on see, kas kirjutise põhivärvi (pigmenti) füüsilisest koostisest või selle põhivärvi keemilisest muutusest; nende mõlemate tundemärkide puudumisel ei saa põhjendada mingit konkreetset arvamist.

Ühes kriminaalasjas esitas süüdistatav tsekiraamatu selle tõenduseks, et ta maksis oma võlglastele igal nädalal teatud summa. Üksikud tsekid olid kirjutatud enam kui aasta tagasi ning oli põhjust oletada, et hulk tsekke oli võltsitud ja kirjutatud mitte nädal-nädala järel, vaid korraga. Nad kõik olid kirjutatud tindipliiatsiga. Välja arvatud võimalus, et üht ja sama sorti tindipliiatsit sai kasutatud igal nädalal, polnud mingisuguseid andmeid, millele oleks võinud baseeruda otsus tsekkide kirjutamise aja kohta. See oli paratamatu, sest et kõikide tindipliiatsite põhivärvid koosnevad grafiidi, aniliinvärvi ja hiina savi segust, nad ei muutu aja jooksul, kui vast välja arvata mõne värviaine vähest pleekimist aastate jooksul.

Harilik kirjutusetint, kui õhk mõjub talle paberi pinnal, teeb läbi terve seeria muutusi; nende uurimine ongi võimaldanud teatud lähedase sideme ajaga, mis möödunud sest saadik, kui tint on pandud paberile. Muutuste iseloomu võib kõige paremini kindlaks teha, kui värskest valmistatud tinti panna lahtises riistas õhu kätte kauemaks ajaks, eraldades ja analüüsides siis neid lahundamatuid filme, mis tekivad tindi pinnal teatud perioodidel. Harilik sapi- või teiste tanniinsortide segamisest raua-sulfiidiga valmistatud tint sisaldab peaaesjalikult värvita ferro-tannaadi lahtu. Kui see vedelik viia õhu kätte, tumestub ta aeglaselt ja oksüdeerub järkjärgult rea raua tannaatide seeriaks. Esimene neist, mis tekitab filmi vedeliku pinnal, sisaldab 5,53 % rauda ja sulab väga nõrgas happes, kuid ei ole täiesti lahundamatu vees. Edaspidisel tindi oksüdeerumisel tekib

raua tannaat, mis sisaldab 8,1% rauda. See on juba oma loomult tõrvane, on täiesti lahundamatu vees ja palju raskemalt sulav nõrgas happes. Samuti sisaldab ta eneses teatud lahunduva värvi osakesi, mis omased igale tindile ja ei voola laiali, kui mõjuda kirjutisele happe reagendiga. Selle tannaadi moodustamine nõuab aega kahest kuni kolme aastani. Need mõlemate tannaatide keemiliselt tehtud uurimiste tulemused näitavadki otsekohe vahet kirjutise aja-järgus.

Tindi värvi muutus paberil sünnib alul väga kiirelt, kuid päeva või kahe pärast langeb see muutuse kiirus, kuigi veel pole saabunud — tingimuse juures, et kirjutis oleks kaitstud valguse eest — tindi lõplik tumenemise aste, mis saabub alles mitme kuu pärast. Tindi värvi muutust võib jälgida ja märkida seadise abil, mis kujutab enesest kombinatsiooni tintomeetrist ja mikroskoobist. Tintomeetri printsiip seisab uuritava värvi võrdluses standariseeritud punaste, siniste ja kollaste klaaside seeriatega; klaaside pealepanemisega teine teisele võib leida niisuguse kombinatsiooni, niisuguse värvi, mis vastab täpselt otsitavale. N. nim. Osborn'i võrdlusmikroskoop on varustatud Lovibond'i tintomeetriga. Sel mikroskoobil on kaks toru, millest kumbki omab eriobjektiivi; torud on ühendatud oma ülemises otsas prismakarbiga, mis võimaldab näha kaht, teineteise kõrval asuvat kujundit ühise okulaari all; üks toru on sihitud kirjutisele ja annab ühe kujundi, teise toru raamisse asetatakse Lovibond'i klaasid; nende kombinatsioon annabki teise kujundi (kriipsu näol). Tulemus klaaside kombinatsioonist märgitakse üles.

Näiteks värskelt kirjutatud sini-must tint paberil andis uurimisel kolm sinist üksust n. n. Lovibond'i skaala järgi, kuid tunni aja või kahe pärast, kui vaadati mikroskoopi, leiti et kirjutise värv on niivõrd muutunud, et nüüd uueks kõrvalasuvate värvide ühtlustamiseks on vajalik teine klaaside kombinatsioon: nimelt veel kaks kollast ja punast. On arusaadav, et niisugune tindi värvi võrdlusviis annab väärtusliku informatsiooni kirjutamise aja kohta. Alljärgnev illustratsioon võib tõendada seda.

Keegi kaupmees kinnitas kord oma tekstiilkauba-lao ühes Londoni kinnitusseltsis; mõni aeg hiljem langes ladu tulekahju ohvriks ja varandus hävines. Kui asitõendusena oma kaotatud varandusest esitas kaupmees raamatu, mis sisaldas nimekirja kaupadest, mis tema poolt ostetud viimase kahe aasta jooksul. Kinnitusselts kahtles nende nimekirjade ehtsuses, oletades, et need on seatud kokku pärast tulekahju. Tehtud värvikatsed kinnitasid oletusi, sest et tint nimestiku alguses (samuti ka lõpus) muutis tunduvalt oma värvi mõne päeva jooksul, seepärast ei võinud ta olla kaks aastat vana.

Ülalmainitud tõrvaste tannaatide tekkimist kirjutises näitab keemiliselt tindi suhtumine, kui talle mõjuda nõrkade hapetega ehk pleekimise agensidega; kui, näiteks, värskeltkirjutatud sini-musta tindi peale mõjuda kaheprotsendilise hüdrokloor-happega, määrdub ta kiiresti ja sinine värv jookseb laiali, kui aga kirjutis on mõni

aasta vana, paneb tint vastu reagensile ja sinine värv ei lahune selles.

Esimene katse, mis tõendas keemilise meetodi õigust, tehti Inglismaal 1911. aatal kolonel Pilcher'i asja arutamisel kohtus, keda süüdistati onupoja testamendi võltsimises. See dokument pidi kandma allkirju, mis tehtud 12 aastat enne kirjutise katsetamise-aega kohtus; mõlemad allkirjaandjad olid surnud. Mõne testamendilehe proovimisel nõrga reagensiga voolas kogu tint paberil kiiresti laiali, samuti ka mõlemal allkirjal. Samal viisil ja paralleelseis tingimuses tehti katseid ka pärijate tsekiraamatu kontsudega; kiiret tindi laialivalgumist näitasid ainult need tsekikontsud, mis olid ainult üks või kaks aastat vanad, kõvasti pidasid vastu need, mis olid kolme- või neljaaastased, ja praktiliselt mingit mõju ei avaldanud hape nendele, mis kirjutatud olid viis ja rohkem aastat tagasi. Niiviisi tõendas see katse, et kirjutis testamendil polnud 12 aastat vana. Kolonel Pilcher tunnistas end süüdi testamendi võltsimises.

Kui mõni osa tinti dokumendil näib erinevat ühel ja samal ajal tehtud kirjutises, tekib loomulikult kahtlus, nagu midagi oleks parandatud või lisatud juure dokumendile. Tõe kindlakstegemiseks võib sel juhul kasutada fotograafilist või keemilist uurimist. Seda liiki katseid võib illustreerida järgmine juhtum. Keegi sai kirja, mis võimaldas talle saada 2.000 kr., ta parandas arvu 20.000 peale. Palja silmaga näis viimane null väga sarnanevat teistele, kuid juhtus nii, et tint sisaldas vähem sinist värvi kui kogu kirjutis; päevapildi plaat näitas kohe selgelt vahet, keemiline katsetamine aga kinnitas oletust.

Kuid vahe tindi värvis ei või alati olla otsustamise aluseks võltsimise suhtes, sest et tint ise võib tekitada variatsioone kirjutises. Seda on näidanud ühe testamendi avamine kuus kuud pärast selle tegija surma; testament näis olevat kahtlane, sest et allkirjad osutusid laialimäärdunudena, osa tinti kirjutises kandis teistsugust värvingut. Uurimustel aga selgus, et ebanormaalsused tindis tekkisid asjaolust, et tint oli ühte kallatud kolmest pudelist, nii et tindi koosseis olenes sellest sügavusest, milleni sulg ulatus kastmisel segusse. Tint libises kiirelt sulest kirjutamise ajal, sellest tekkis allkirjade laialivalgumine.

Vahest juhtub, et üks kirjutis on tehtud teise peale ja tekib vajadus selgitada, kumb neist on tehtud varem. Nagu näidanud katsed, pole niisuguse juhtumi lahendamine kerge. Kui kaks joont on tõmmatud risti teine teisele, kohe üks pärast teist, on täiesti võimatu öelda, kumb neist on tehtud esmalt, sest et niisuguse kahe joone tint seguneb ja tekkiv lahundamatu tannaat annab ühesuguse analüüsi tulemuse. Kui on möödunud paar tundi mõlema joone tõmbamisest, siis on harilikult võimalik otsustada, kumb on pealmine, ehkki ei või kindel olla, et ei teki siin juures kahe joone tindi segunemine, mis võib ka juhtuda, kui pole veel möödunud 48 tundi kirjutamisest. Kuivatispaber annab ka ebakindlaid arvustuse tule-

musi, eriti kui kuivatatud joon on pealne; kui aga esimene joon oli kuivatatud ja teine mitte, on harilikult näha, lahundamatu põhvivärv on tekkinud varemalt tõmmatud joone peal. Terve seeria süstemaatilisi katseid, mis tehtud eriteadlaste poolt enam kui kahe aasta jooksul, on näidanud, et kõikidel juhtudel oleneb otsustamise tulemus joonte üksteise lõikumise suhtes kahe joone pigmentide füüsilisest seisukorrast: kui üks nendest on läbipaistev, nagu see juhtub mõnede tindisortide juures, on vahetegemine joonte lõikamises ebakindel.

Tulekaitse-tuletõrje seisukord Eestis 1929. a.

E. Brett.

Siseministri juhtnõõrid tuletõrje üle järelevalve teostamise kohta (RT 73/74 — 25 ja 103 — 28) näevad ette, et vabatahtlikud tuletõrjeühingud peavad esitama igal aastal tegevusaruande, ettekirjutatud vormi kohaselt, kohalikule prefektile. Kohalik prefekt, kontrollides aruannet ja lisades juure oma arvamusi ja kavasisid, saadab need koondatult politseivalitsusele.

Aruannete esitamise kord ja nende täitmine on, võrreldes 1928. a., tunduvalt paranenud, seega võib 1929. a. üldaruandele vaadata suurema usaldusega. Osaliselt on jäänud püsima vaade tuletõrjeüksustes, et aruannet nõutakse ainult vabatahtl. tuletõrjeühingult, seega hoiduvad teised tuletõrjeüksuste liigid aruande esitamisest kõrvale, vaatamata sellele, et politseivalitsus ringkirjaga kirjutas ette aruannete esitamise kõigile tuletõrjeüksusele.

Politseivalitsuse andmetel ei ole esitanud 1929. a. tegevusaruannet 36 tuletõrjeüksust, linnus 7 ja maal 29. Ühtlasi puudub keskjärelevalveasutusel tervena 1929. a. tegevus E. V. raudtee tuletõrje koondustest, kuhu kuuluvad 114 tuletõrjeüksust (tegevliikmeid 2270, käsipritse 113 ja voolikuid 5034 mtr.). 1929. a. üldaruanne seega ei sisalda tegevust E. V. raudtee tuletõrje kohta. Samuti puuduvad üldaruandes andmed varanduslisest seisust jne. nende 36 tuletõrjeüksuse kohta, kes 1929. a. ei ole esitanud tegevusaruannet.

Kirjutises olevad arvud klambrites on võetud 1928. a. üldaruandest ja toodud võrdluseks.

Politseivalitsuse andmetel oli tuletõrjeüksusi või asutusi, kes teotsevad tuletõrje alal, 1929. a. kokku 467 (393): linnus 42 (41) ja maal (alev, vald) 425 (352). Seega on tuletõrjeüksuste arv suurenenud aastas 74 üksuse võrra.

Tuletõrje jaguneb: riiklik tuletõrje 17, linnus 2 ja maal 15; omavalitsuse (elukutseline) tuletõrje 3, linnus 2 ja maal 1; vabatahtlik tuletõrje 395, linnus 19, maal 376; eripõhikirjade alusel teotsevad (eraasutuse, eraettevõtte jne.) tuletõrjeüksusi 52: linnus 19, maal 33. Normaalpõhikirja alusel teotsevate vabatahtlikkude tuletõrjeüksuste arv oleks märksa väiksem ülaltoodust, kui ar-

vestada, et uue normaalpõhikirja maksmapanek sündis R. T. nr. 3 — 1929 ja paljud üksused ei ole veel toimetanud ümberregistreerumist. Et küll uue normaalpõhikirja maksmapanekul vastavat tähen-dust ei tehtud, on see endastmõistetav, et vabatahtlikeks tuletõrje-ühinguiks on ainult normaalpõhikirja alusel teotsevad tuletõrjed. Vabat. tuletõrjeühingute tähelepanu, kes ei teotse normaalpõhikirja alusel, tahaksin juhtida asjaolule, et nemad, näidates küll tegevus-aruannetes, et käivad vabatahtliku tuletõrjeühingute tuletõrjeko-mandode liigete pensioni ja toetusrahade seaduse R.T. 197/198 — 25 alla, seda seadust kasutada ei saa, sest neid võib lugeda eripõhikirja alusel teotsevateks tuletõrjeüksusteks.

Ka teine pahe peitub eripõhikirjaga teotsevate tuletõrjete juu-res, nimelt ei saa need üksused Tuletõrje seaduse § 3. II lõike koha-selt täita omavalitsuse tuletõrje kohuseid. Omavalitsused aga on kohustatud kutsuma ellu elukutselisi tuletõrjeüksusi. Vastasel kor-ral on kohustatud keskjärelvalveasutus nõudma Tuletõrje seaduse § 3 täitmist. Ühtlasi näeb Tuletõrje seadus § 10 ette, et vabataht-likud tuletõrjeühingud, kes ei vasta seaduse nõuetele, peavad lõpe-tama tegevuse; seda tuleks prefektuuridel ja omavalitsustel kontrol-lida ja teha vastavad järeldused.

Tuletõrje seaduse § 3 nõuab, et igas linnas, alevis ja vallas peab olema seaduse nõuetele vastav vabatahtlik tuletõrjeühing; kui šarnast ei ole, tuleb asutada omavalitsuse tuletõrje kas ühe või mit-me omavalitsuse piirkonna jaoks; et tähendatud piirkonnad mitte väikesed ei ole, arvan, et igas üksikus omaval. admin.-piirkonnas (linnas, alevis, vallas) peaks vähemalt olema üks tuletõrjeüksus.

Eestis oli 1929. a. aleveid ja valdu kokku 392 (praegu 391), tuletõrjeüksusi maal aga 425; seega näib, et igas alevis ja vallas on tuletõrje olemas, tuleb aga silmas pidada, et tuletõrjeüksuste pai-gutus ei ole ühesugune, on nimelt valdu, kus rohkem kui üks tule-tõrjeüksus teotseb, on aga ka veel valdu, kus puudub täiesti tuletõrje.

Tuletõrjeüksused on paigutatud: 1 tuletõrje-üksus 226 (181) omaval. adm.-piirkonnas (alev, vald), 2 tuletõrje-üksust 38 (34) omav. adm.-piirk., 3 tulet.-üksust 21 (20) omav. adm.-piirk., 4 tulet.-üksust 7 (4) omaval. adm.-piirk., 5 tulet.-üksust 4 (3) omaval. adm.-piirk. ja 6 tulet.-üksust 2 (2) omaval. adm.-piirkonnas.

Kokkuvõttest selgub, et puudub igasugune tuletõrje 94 (148) vallas. Esimestel kohtadel seisavad: Läänemaa 22 (29) vallaga, Võrumaa 16 (26) vallaga, Pärnumaa 14 (24) vallaga ja Viljandi 11 (16) vallaga. Seega on, võrreldes 1928. a., valdade arv, kus puu-dus tuletõrje 57 valla võrra vähenenud, mis on rõõmustavaks näh-teks tuletõrje elus.

467 (393) üksusest (üldarv üle riigi) valdavad oma ehitusi 199 (187) seltsimajade, pritsimajade ja muude kinnisvarade näol, ni-melt: linnus 24 (27) ja maal 175 (160). Seega tarvitab suur osa (268) tuletõrjeüksusi üüritud ehk ajutiselt tasuta antud ruume tule-tõrjeabinõude paigutamiseks. Iseäranis maal on sarnane olukord

halb. Tuletõrjeabinõud on mööda valda laiali: üks asi siin, teine seal; tuletõrjeüksused sarnase korra juures maal teotsevad väga rakseis tingimuses; nii ei olene igakord tuletõrjeüksusest, kui kerged puuehitused põlevad maani maha enne kui tuletõrjeabinõud jõuavad kohale; viimaseid tuleb otsida ja leida mööda valda.

R. T. 91/92 — 25 avaldatud siseministri sundmäärus veo- ja sõiduabinõude andmise kohta tulekahjude, loodusjõuliste ja teiste suuremate õnnetuste korral näeb ette mõningaid korraldusi omavalitsustele. 1929. a. tegevusaruannete koostamisel näib aga, nagu ei täidaks mõned omavalitsused seda sundmäärust. Ka kohalik politsei on seotud selle sundmäärusega ja peaks valvama, et veoabinõude saamine tema piirkonnas ei hilineks.

Tuletõrje tegevliikmete arv 1929. a. oli 28.832 (25.596): linnus 5102 (5098) ja maal 23.730 (20.498). Võrreldes 1928. a., näitab tegevliikmete üldarv tõusu, iseäranis on kasvanud tuletõrjujate arv maal; see on seletatav 74 tuletõrjeüksuse juuretulekuga aasta jooksul. Ka toetaja-liigete üldarv näitab tõusu; tuletõrjel oli 4719 (4692) toetaja-liiget: linnus 1771 ja maal 2948.

Kahjutulesid näitavad tuletõrjeüksused 1929. a. 810: linnus 314 ja maal 496. Riigi statistika keskbüroo 1929. a. andmetel oli kahjutulesid kokku 1046. Vahe on seletatav osalt mõnede aruanete puudumisega, osalt aga (maal) puudus kohapeal tuletõrje, kus oli kahjutuli. Harjutusi, paraade, vahiteenistust jne. on peetud 1929. a. kokku 10.152 (9399) korral: linnus 7255 (6240) ja maal 2897 (3159). Kahjutuledest, harjutustest jne. on võtnud osa 125.039 (110.132) tuletõrjujat. Läbisegi võttis seega igast toimingust keskmiselt osa 12 meest. Üldiselt on osavõtu arv, vaatamata tegevuse tõusule, jäänud endiseks. Osavõtmine tegevteenistusest näitab 1929. a. loidu olekut. Linnus võttis igast toimingust osa keskmiselt 11 (14) ja maal 17 (10) tuletõrjujat.

Tuletõrjeüksusil oli 1929. a. tarvitada tuletõrjeabinõusid:

	Linnus:	Maal:
299 (288) tooberpritsi ja keemil. käsitulekustutajat	129 (146)	170 (142)
889 (795) käsipritsi	108 (111)	781 (684)
67 (54) autopritsi, mootorpr. ja autot	50 (45)	17 (9)
20 (23) aurupritsi	14 (19)	6 (4)
663 (608) mitmesugust redelit	264 (230)	399 (378)
188.054 (65.758) mtr. voolikut	36.660 mtr. (35.859)	151.394 mtr. (29.899)

See kokkuvõte näitab mõne liigi tuletõrjeabinõude tõusu. Maal näib hoogu võtvat tuletõrjeabinõude täiendamine, osalt on siin ka riiklik toetus ergutuseks aidanud kaasa. Käsipritside, mootorpritside ja voolikute soetamine seisab esikohal. Esimese koha näib omavat 1929. a. tuletõrjeabinõude poolest Tartu-, siis Viru- ja Harjumaa.

Linnus on tuletõrjeabinõusid rahuldavalt ja Harjumaa ning Virumaa linnad püsivad esikohal. Linnus ja maal hindavad 362 (288) tuletõrjeüksust inventari (tuletõrjeabinõude) väärtust 1.481.643.— kr. (1.260.198.—) peale, linnus 27 üksust 806.273.— kr. ja maal 335 üksust 675.370.— kr. Pean tähendama, et maal tuletõrjeabinõud ei ole hinnatud kõrgelt. Linnadest seisavad esikohal Harjumaa linnad (3) 7 üksusega kr. 247.904.—; Virumaa linnad (2) 8 üksusega kr. 183.421.—. Maadest seisavad esikohal Virumaa 82 üksusega (invent. väärtus kr. 199.459.—), Tartumaa 60 üksusega (kr. 134.147.—).

Tuletõrjeüksustel oli 1929. a. võlgu kokku 282 (114) üksusel kr. 252.709.— (163.461.—): linnus 17 üksusel kr. 116.360.— ja maal 165 üksusel kr. 136.349.— Võlasumma on kõige suurem Virumaa linnus: 3 üksusel kr. 60.209.—. Maadest seisavad esikohal Virumaa ja Tartumaa, esimeses on 45 üksusel kr. 38.727.— ja viimasel 26 üksusel kr. 29.091.— võlga. Tuletõrjeüksusel tasuda olevad võlad on võrreldes 1928. a. tõusnud; osalt on see seletatav majanduslike kitsikusega, sest varem tehtud võlad ei lase end praegusel rahavaesel ajal kergesti tasuda. Et ka inventari väärtus on tõusnud, siis näib, et paljud abinõud ja tarbeasjad on ostetud võlgu, sest tegelikult on abinõusid hädasti tarvis, kuna puudub sularaha nende ostmiseks. Majanduslike külje kindlustamine on valusaimad küsimusi tuletõrjetes ja selle lahendamiseks vajaks tuletõrje riigi ja omavalitsuse tugevat kaasabi, sest korjanduste ja pidude sissetulekutega, mis iga aastaga järjekindlalt vähenevad, on tuletõrjed jõuetud tasuma võlgu; uuenduste teostamine jääb aga täiesti küsitavaks. Ühtlasi pean tähendama, et peaaegu ükski tuletõrjeüksus pole pannud rõhku tuletõrjeabinõude vananemisele, neid hinnatakse igal aastal ühesuguselt. Seda tehakse osalt seepärast, et saada laene inventari kindlustusel.

Riiklik toetus tuletõrjele. 1930. riiklikust toetusest kr. 5000.— said raha 50 maal asuvat vabatahtlikku tuletõrjeühingut. Toetuse jaotus sündis politseivalitsuses selleks määratud komisjoni poolt varemate aastate eeskujul. Toetus määrati tervena noortele ühingutele hädavajalikkude tulekustusabinõude ostmiseks. Toetust said: Harjumaa 5 üh. kr. 550.—, Järvam. 4 üh. kr. 400.—, Läänem. 3 üh. kr. 450.—, Petserim. 5 üh. kr. 350.—, Pärnum. 4 üh. kr. 450.—, Saarem. 3 üh. kr. 350.—, Tartum. 4 üh. kr. 300.—, Valgam. 2 üh. kr. 250.—, Viljandim. 4 üh. kr. 500.—, Virum. 9 üh. kr. 650.— ja Võrum. 7 üh. kr. 750.— Toetust vajavate tuletõrjeüksuste arv on suur, toetuse summa vähesuse tõttu aga ei saa rahuldada paljude vabatahtl. tuletõrjeühingute soove.

Omavalitsused on 1929. a. toetusena annud kokku 295 (254) tuletõrjeüksusele kr. 61.403.— (65.853.—). Sellest on saanud linnades asuvatest tuletõrjetest 21 (21) üksust kr. 29.234.— (35.365.—) ja maal — 274 (233) üksust kr. 32.169.— (30.488.—). Üldaruande koostamisel paistab silma, et osa tuletõrjeüksusi ei tarvita küllalt otstarbekohaselt omavalitsuse toetust. Näiteks: X tule-

Tulekaitse - tuletõrje

Linnad

Tabel on seatud kokku tuletõrje

Maakond	Linnu kokku	Vanem tulet. üksus asut. aast.	Tuletõrje					Tuletõrje oma ehitusi	Liikmeid		Tegevus		
			Riiklik	Omaval.	Vabatahtlik (N. põhik.)	Eripõhik, eraasut. jne.	Kokku		Tegev-	Toetaja-	Kabjutuled	Harjutusi, paraade jne.	Võttis osa
Harju	3	1.788	2	1	6	9	18	10	1.447	42	152	3.988	40.42
Järva	3	1.879	—	—	3	1	4	4	430	120	6	431	4.96
Lääne	1	1.868	—	—	1	—	1	1	180	31	—	28	96
Petseri	1	1.837	—	—	1	—	1	—	199	14	8	7	28
Pärnu	1	1.866	—	—	—	1	1	1	319	—	22	143	3.42
Saare	1	1.867	—	—	1	—	1	1	223	36	6	13	1.04
Tartu	1	1.864	—	1	1	—	2	1	566	115	6	10	9/0
Valga	2	1.867	—	—	1	2	3	1	416	339	18	206	5.56
Viljandi	2	1.867	—	—	2	—	2	1	389	3	13	840	5.60
Viru	2	1.850	—	—	3	—	3	4	692	1.044	80	1.581	11.49
Võru	1	1.867	—	—	—	1	1	—	236	27	3	18	1.95
Kokku	18	—	2	2	19	19	42	24	5.102	1.771	314	7.255	75.77

Tulekaitse - tuletõrje

Aleviid, vallad.

Tabel on seatud kokku tuletõrje

Maakond	Pindala rtkm.	Omavalits. üksusi (alev, vald) kokku	Tuletõrje					Valdu tuletõrjeta	Tuletõrjet oma ehitusi	Liikmeid		Tegevus		
			Riiklik	Omavalits.	Vabatahtlik (N. põhik.)	Eripõhik, eraasutused jne.	Kokku			Tegev-	Toetaja-	Kabjutulesid	Harjutusi, paraade jne.	Võttis osa
Harju	5.953,6	45	1	—	43	3	47	7	9	2.832	333	38	227	4.18
Järva	3.468,7	20	2	—	1	1	34	3	13	2.033	250	39	252	3.57
Lääne	4.380,5	36	1	—	13	—	14	22	4	543	82	4	60	2.82
Petseri	1.918,8	11	—	—	23	3	31	—	20	1.637	66	115	80	5.06
Pärnu	4.682	44	3	—	26	5	34	14	9	1.490	265	40	396	6.04
Saare	2.774	18	—	—	10	—	10	8	—	422	—	4	15	424
Tartu	8.300	69	4	1	60	13	78	8	32	5.012	782	64	446	8.50
Valga	1.512	19	1	—	17	—	18	3	3	768	51	13	81	1.63
Viljandi	4.800	40	—	—	36	2	38	11	14	2.420	284	43	217	5.01
Viru	6.566,5	43	—	—	83	3	86	2	62	4.754	720	88	988	11.96
Võru	5.405	47	3	—	29	3	35	16	9	1.819	115	48	135	2.37
Maal kokku:	49.761,1	392	15	1	376	33	425	94	175	23.730	2.948	496	2.897	49.26
Linnus kokku:	—	18	2	2	19	19	42	—	24	5.102	1.771	314	7.255	75.77
Üldse kokku:	—	—	17	3	395	52	467	—	199	28.832	4.719	810	10.152	125.03

seisukord Eestis 1929. a.

saadud 1929. a. tegevusaruannete põhjal.

Tuletõrjeabinõud	Inventari väärtus						Võlgu		Omaval. toetus		Kinnitusseltside toetus		Ei ole esitamud aruannet	
	Käsi- pritse	Autopr., mtrpr. ja autosid	Aurupritse	Redeleid	Voolikut mtr.	Üksusel	Kr.	Üksusel	Kr.	1929. a.		1927. a.		
										Üksus.	Kr.	Üksus.		Kr.
50	25	21	4	51	13.496	7	247.904	5	21.954	5	6.230	3	1.850	5
3	9	4	3	17	1.465	2	34.050	3	17.330	3	751	2	972	—
2	6	1	—	1	640	1	15.304	—	—	1	537	1	25	—
2	4	1	—	9	365	1	10.993	1	1.528	1	554	—	—	—
2	7	2	2	8	2.308	1	54.823	1	2.000	—	—	—	—	—
3	5	—	—	8	164	1	11 853	1	86	1	750	1	140	—
4	7	4	3	27	3.679	1	140.745	—	—	1	6.000	1	2.770	1
1	9	3	—	32	834	2	33.291	—	—	2	2.750	1	230	1
2	11	4	1	14	1.621	2	47.444	2	10.753	2	4.862	1	974	—
57	21	8	1	92	10.939	8	183.421	3	60.209	4	5.550	3	720	—
3	4	2	—	5	1.149	1	26.445	1	2.500	1	1.250	1	100	—
129	108	50	14	264	36.660	27	806.273	17	116.360	21	29.234	14	7.781	7

seisukord Eestis 1929 a

saadud 1929. a. tegevusaruannete põhjal.

Tuletõrjeabinõud	Inventari väärtus						Võlgu		Riiklik toetus		Omaval. toetus		Kinnitusseltside toetus		Üksusel puuduvad tuletõrjeabinõud	Ei ole esitan. aruannet	
	Käsi- pritse	Autopr., mtrpr. ja autod	Aurupritse	Redeleid	Voolikut mtr.	Üksusel	Krooni	Üksusel	Krooni	1929. a.		1929. a.		1929. a.			
										Üksus.	Krooni	Üksus.	Krooni	Üksus.			Krooni
15	91	2	1	31	3.386	34	59.446	18	12.494	8	550	38	4.051	11	1.550	4	5
16	74	1	—	19	2.836	31	60.798	16	11.423	4	400	19	1.954	15	1.407	1	1
1	23	1	—	16	2.356	8	31.409	3	1.030	5	550	10	3.349	3	500	3	3
34	37	—	—	25	1.180	29	28.160	12	2.752	4	200	23	2.206	15	511	2	—
13	48	2	—	33	2.449	23	62.006	10	5.788	6	550	13	1.964	10	1.501	8	3
1	3	—	—	2	65	2	1.189	2	2.174	6	650	4	332	2	250	8	3
42	189	3	—	95	7.012	60	134.147	26	29.091	3	300	54	6.962	20	3.176	7	6
—	19	—	—	10	494	11	9.601	6	2.660	4	550	13	1.297	5	180	2	5
9	91	2	1	22	2.571	34	59.293	17	19.365	3	350	28	3.091	17	2.378	5	1
24	168	5	4	109	127.497	82	199.459	45	38.727	4	350	59	4.804	25	1.624	3	—
15	38	1	—	37	1.548	21	29.862	10	10.845	6	600	18	2.169	7	688	8	2
170	781	17	6	399	151.394	335	675.370	165	136.349	53	5.000	274	32.169	130	13.765	51	29
129	108	50	14	264	36.660	27	806.273	17	116.360	—	—	21	29.234	14	7.781	—	7
299	889	67	20	663	188.054	362	1.481.643	282	252.709	53	5.000	295	61.403	144	21.546	51	36

tõrjeühing ei oma veel käsipritsi ja ostab toetuse rahast, sest teist raha ei ole kassaaruande järgi, ainult tooberpritsi, kuna lõviosa antakse välja puhkpillide ostmiseks. Minu arvates oleks otstarbekohasem, kui omavalitsused, iseäranis maal, toetuse andmisel määraksid ka toetuseks antava raha otstarbe, näit.: voolikute ostmiseks, pritsi remondiks jne.

Kinnitusseltsid, kellele tuletõrje on väga tähtis, on vabaannetuste näol 1929. a. 144 (126) tuletõrjeüksusele annud kr. 21.546.— (13.915.—): linnus 14 üksusele kr. 7.781.— (kr. 5.517.—) ja maal 130 üksusele kr. 13.765.— (112 üksusele kr. 8.398.—). Kinnitusseltside toetused on suurenenud ja suureneksid kindlasti veelgi, kui tuletõrjele antavad rahalised annetused oleksid tulumaksuvabad või kui see sünniks seadusega kindlaksmääratud maksu näol. Viimase läbiviimine välismaade eeskujul ei koormaks kinnitusseltse, tõstaks aga tunduvalt tulekaitse tasapinda. Et kõik tuletõrje aruanded inventari väärtuse, võla, omavalitsuse ja kinnitusseltside toetuse kohta ei sisaldanud andmeid, on nende kohta tähendatud üksuste arv, muidu ei oleks andmed olnud kooskõlas tegelikkusega.

Tuletõrjeabinõusid ei olnud 1929. maal 51 (40) tuletõrjeüksusel.

Lõpuks kokkuvõtlikult tuletõrjeüksuste paigutus 1930. a. Tuletõrjeüksusi oli 1929. a. lõpul kokku 467: linnus 42 ja maal 425. Linnus 1930. a. tuletõrjeüksusi ei asutatud. Maal asutati: Harjum. — 4, Järvam. — 4, Läänem. — 6, Petserim. — 4, Pärnum. — 7, Saarem. — 2, Tartum. — 2, Valgam. — 2, Viljandim. — 3, Virum. — 12 ja Võrum. — 6, kokku 52 tuletõrjeüksust. 1930. a. lõpul oli tuletõrjeüksusi kokku 519, linnus 42 ja maal 477. Maal on seega tuletõrje paigutus veelgi paranenud, sest valdade arv, kus igasugune tuletõrje puudus, on 94 pealt 68 peale vähenenud. 1930. a. asutatud tuletõrjeüksustest sai riiklikku toetust 23 üksust kr. 2450.

Võttes arvesse aruannetes leiduvaid soove ja kavatsusi nii tuletõrjelt eneselt kui ka kohalikult politseilt, pean tähendama, et tulekaitse korraldamises on aasta jooksul tehtud palju tööd. Nii paljudest kavadest on tulnud loobuda rahapuuduse pärast. Nooremis ühinguis on tuletõrje tegevus ja väljaõpe loiuvoitu, korraldatakse rohkesti pidusid ja lõbustusi, ostetakse kalleid muusikariistu, laenudega ehitatakse seltsimaju, kuna sealjuures tulekustutusabinõude muretsemise ja korrashoiu peale antakse välja minimaalseid summasid. Öppusi ja harjutusi meeskonnale peetakse harva või aasta jooksul üldse mitte kordagi. Need puudused aga on kergesti kohal kõrvaldatavad. Ei peaks unustatama, et puhtseltskondlise töö kõrval on tarvis ikkagi eeskätt organiseerida tuletõrjeasjandust ja soetada tulekustutusabinõusid.

Politseivalitsuse andmetel oli 1930. a. lõpul prefektuuride ja abiprefektuuride piires tuletõrjeüksusi arvuviselt: Tallinna-Harju prefektuuri piires 70 üksust, Lääne-Saare prefekt. piires 33 üks., Tartu-Valga prefekt. piires 105 üks., Viljandi-Pärnu prefekt. piires

43 üks., Võru-Petseri prefekt. piires 42 üks., Viru-Järva prefekt. piires 92 üks., Viru-Järva abiprefektuuri piires 56 üks., Viljandi-Pärnu abiprefekt. piires 42 üks. ja Võru-Petseri abiprefektuuri piires 36 üksust.

Välispolitsei ametnike vormikirjelduse muutmisest.

J. Tiisfeldt.

Nagu kuulda, on politseivalitsuses päevakorral välispolitsei ametnike vormikirjelduse muutmise kaalumine. Selle küsimuse lahendamise ühel või teisel viisil tugeb enamikus sellekohaseile sooviavaldusile, mis saadud kohapealseist asutust, seda ka põhjendatult, kuna mundrikandjate pikaajalised kogemused on toonud esile nii üksikute muudatuste hädatarvilikkuse kui ka lihtsustamiste ning ebapraktiliseks osutunud esemete ärakaotamise vajaduse. Möödunud aastal maksmahakanud „Riigiteenijate riidevarustuse määruses“ (R. T. 63 —30) on kahtlemata nõudeid ja endisest pikemaid kandetähtaegu, mis asetavad vormikandjad ametnikud raskemasse olukorda, seetõttu kujuneb üldine soov: praegune vormikirjeldus püütagu muuta seevõrra, et pikemaajalise kandetähtaja juures vormiriided osutuksid vastupidavaiks ja korralikeks.

Allpool toon mõningaid näiteid kogu praeguse vormikirjelduse kohta ja üldisemaks saanud sooviavaldusi ettevõetavate muudatuste kohta, viimaseid põhjendades pikema aja kestel kogutud arvamiste varal. Olgu tähendatud, et käesolevad read ei ole mõeldud praeguse maksva vormikirjelduse mahategemiseks, vaid teatud piirides resumeena sooviavaldusist. Asudes tarvituselolevate vormiriide vaatlusele, algame peakattega, eeskätt suvimütsist. Praeguse valmistamisviisi ja materjali juures on suvimüts liig raske, edasi muutub ta uue kandetähtaja (kahe aasta) jooksul eriti välispostis seisval kordnikul ja allkonstaablil äratundmatuse ni karvaseks ja luitunuks. Oleks soovitav suvimüts teha kõigile ametnikele ühtlasest, kergest ja vastupidavast materjalist. Tekkiv hinnavahe kordnike ja ametnike suvimütside vahel (50 snt.) ei tohiks saada takistavaks. Õhuvahetuse soodustamiseks võiks kaalumisele võtta suvimütsi ülemise serva mõlema poole varustamist õhuaukudega. Talvmüts rahuldab praegusel kujul nii materjalilt kui nägususelt.

Palitu löike kohta ei ole midagi ette tuua, küll võidaks palitu nägusama ilme rohelise krae asendamise puhul samast (palitu-) riidest kraega, mis oleks kanditud rohelisega. Palitu rohelise krae kõrvaldamine ja selle asendamine samast riidest kraega, vähendab materjali kulusid, kuna rohelise kalevi hind on märksa kõrgem palituriide omast.

Praegune käise ilustus, mis rohelise kandi teravikule õmmel-

dud nõõbiga, ei ole praktiline (nõõbid tulevad kergesti küljest ära) ega ka nägus. Käiseilustus rohelise kandi näol võiks sama kombinatsiooni kanda kui seesugune frentši käisel, kuid nõõpideta. Pagunite kohta (allkonstaablid, van. kordnikud, kordnikud) on tulnud kaebusi, et praegune kõrge metall-pagun punutud nõõrist soonivat kasuka kandmisel rängalt õlgadesse. Samuti kaotab metall-nõõr kiirelt oma läike ning muutub vasekarvaliseks, näotuks. Loetletud pagunite kaotamine oleks igapidi tervitatav, nende asemele võiks allkonstaablite ja kordnikkude sinelitel, kuubedel ja suvipluusidel võtta tarvitusele õlakud mundririidest, mis oleksid kanditud rohelisega. Õlakutel leiduksid ametiasutuste tunnusmärgid, hõbepaelad pööratult täisnurga all üle õlaku (van.-kordnikul üks pael, allkonstaablil — 2). Seega jääksid ära igasugused krae- ja varrukailustused — ametiasutuste tunnusmärgid tähendatud ametnikel. Kraele jääksid ainult numbrid mõlemal pool kaeluse ava. Kuub (frentš) ei jäta oma lõikelt midagi soovida. Valusaks küsimuseks on kõrge kahekordne rohelisest riidest püstkrae ühes hõbepaelust kombineeritud ilustusiga.

Kas ilustuste kombinatsioon praegusel kujul esteetiliselt küllalt sobib, on vähem vaieldav, kuid vormikandjad on ammu jõudnud veendumusele, et krae ilustuse teravad servad on ainsaks sinelikrae kiireajaliseks läbisõõjaks, hõõrudes sinelikraed, muutub pael kuludes vasekarva, mis nõuab sagedat ja kulukat ümberasendamist uuega. Ka hõõrub, eriti soojal ajal, krae ilustuse sissekäänatud serv ametniku kaela sageli veriseks. Ametiastme tunnustena on kavatsetavad rosetid (hõbekarva tärnid) kaeluse ava mõlemal poolel paigutusviisiga (nagu vabadussõja ajal ohvitseridel kuue mustal krael) väga kohased. Mis puutub rohelisest kaelvist valmistatud püstkraesse, siis arvatakse ühelt poolt, et kuue välimus võidaks rohelise krae asendamise puhul niisugusega põhivärvi riidest. Teiselt poolt on arvamisi, et roheline krae teeb politseiametniku vormi silmatorkavamalt eraldatavaks. Kindel on, et meie kodanikud politsei sinihallist mundrist läbi on imunud ning politseiametniku äratundmine, ka ilma rohelise kraeta, teistest ametivormidest kuidagi ei ole raskendatud. Asjaolu, mis rohelise krae jätmist kuuele tingib, on vajadus kuue kraed 2-aastalise kandetähtaja kestel vähemalt kaks korda vahetada. Kui nüüd juba üle aasta kandmisel olnud luitunud kuuele asetada uus krae, siis on seega kontrast silmale liiga lõikav, mida aga rohelise krae vahetamisel ei tule ette. Võiks tulla kaalumisele veel võimalus jätta krae kuueriidest, kuid pool kraest, kuhu asetatud ametiasutuste tunnused, tuleks katta rohelisega, mis võiks tulla vahetamisele.

Suvipluuside kohta on avaldatud soovi rinnataskute juuretegemiseks, taskud võiksid olla posti-kontrollraamatu kausta suurused ja klappidega. Taskud on tarvilised märkmete, kontrollraamatu ja pliatsi hoidmise otstarbel. Riidest aasad, millest võõrihm läbi käib, ei ole küllalt nägusad ega vastupidavad, neid oleks otstarbekohasem asendada metallist kandehaakidega.

Tuleks võimaldada mustade nõrksaabaste kandmist ka toimkonnas olevail ametnikel, konstaablist alates kõrgemale. Olgu tähendatud, et tegelikult ongi see praktiseeritav. Samuti oleks soovitatav vormiriiete juure väljaspool toimkonda lubada kanda pruune nõrksaapaid, mis ametivormile kõigiti sobivad, ning seega ametnikul võimaldatud eriti suveajal kergemate jalanõude kandmine.

Peab tähendama, et mõõgakandmine igasuguses toimkonnas on segav. Ei saa salata, et mõök väliskorrapidamisil nagu paraadidel ja vastuvõtmistel nägusalt dekoreerib korrapidajat ametnikku, andes viimasele teatud riivilise pidulikkuse. Ometi on see aga sisetoiimkondades, nagu korrapidamisil prefektuuri vahitubades, arestimajades, kõrvalise tähtsusega avalikel ettekandeil kinnisruumes otstarbetu. Ametiruumes võiks korrapidaja ametitunnuseks olla ümber kuue käive käiv (umbes 10 sm. laiune) eraldava värviga side, millel tarbekorral peakiri „korrapidaja“. Pidades silmas, et korrapidajal ametnikul (harilikult konstaabel) peamiselt sisetevõttes on kirjalikud toimingud, on peakattes olemine eriti suvel palaval ajal võrdlemisi tülikas, võiks sarnasel puhul peakatte kandmise kohustus ära jääda. Ebaõnnestunud varustusesemeks on kordnikele kujunenud tääk. Tegelikus teenistuses ei oma see ühtki praktilist tähtsust ei liiklemise juhtimise abinõuna ega rclvana, seejuures on see segajaks kandja kiire liikumise puhul ja rabelemisel mittekaasatulevatega. Pealegi on ta omanud rahva seas laialt tuntud sõimunime „heeringas“. Arvestades ülaltoodud asjaolusid, oleks otstarbekohane tääk asendada kumminuudiga (nuiaga), seejuures täägi ärakaotamisega kaoks ka ära revolvritolu kandmise tarvidus. Tegelikus postiteenistuses peaaegu ükski ametnik ei kannu revolvril tohlu. Kordnikel tarvituselolevate võõrihmade pandlad on liig nõrgad (kergelt murduvad). On tulnud ette juhtumeid, kus väiksemagi rabelemise juures vastuhakkajad täägist või rihmast kinni haarates, on tõmmanud rihma pandla murdumisel ühes tohluaga ära. Juhul, kui tääk ja tohl endisel kujul vormikirjeldusse jäävad püsima, tuleks rihma praegune pannal asendada sarnasega, mis praegu kaitsevaelaste võõrihmadel tarvitusel ja mis on märksa vastupidavam.

Lõpuks uue vormikirjelduse ja -kandmise korra koostamisel oleks soov näha politsei vormi kandmise juhtnõõride redaktsiooni järgmisel kujul: „Vormi kandmine on sunduslik komissariidele ja abikomissariidele: 1) vahiteenistuses ja igasuguses toimkonnas, 2) kohtus süüdistajana või tunnistajana esinemisel, 3) õppusil, vaatlusil ja inspetseerimisel, 4) kõigil esinemisel ülemusele, kui see teenistuskohuseiga seotud, arvatud välja erakorraliselt kiired juhtumid, mil ümberriietumine võimatu, 5) paraadidel, 6) riivis; hariliku igapäevase töö juures kantseleis on lubatud erariiete kandmine. Erariiete kandmine politsei juhtivis koosseisus on välismaail peaaegu kõikjal lõõnud läbi, ka meie oludes võib juhtiv ametnik vajaduse korral ametitunnistuse ettenäitamisel legitimeeruda. Samuti on nähtud ette pol. direktori ksk. nr. 8 juhtnõõri-

des ptk. VIII § 33 teises lõikes: „kui olukord seda nõuab, on politseiametnik kohustatud ka siis igal ajal ja kohal politseiliste ülesannete täitmisele asuma, kui tal erariided seljas.“

Möödunud aastal maksmahakanud riigiteenijate riidevarustuse määrus (R. T. 63 — 1930) näeb ette kandetähtsade tabelis sineli kandetähtaja ametnikele (alates abikomissariist kõrgemale) senise 2 aasta 3 kuu asemel 3 aastat. Selle tõttu on sattunud halvemasse olukorda just abikomissarid ja komissarid, kuna alates abiprefektidest on erariiete kandmine ka teenistuskohuste täitmisel lubatud (ksk. nr. 3 ptk. VIII § 34). Komissarel ja abikomissarel on kantsleleitöö kõrval teenistuse alal möödapääsematu liikuda väljas kogu jaoskonna ulatuses, see peab praegu maksya korra juures sündima ametivormis. Kolmeaastase kandetähtaja juures muutub sinel viimasel aastal kui mitte just kandmiseks kõlbmatuks, siis seevõrd luitunuks lajaks kärisenud nööpaukudega, mis jätab kaugele ülesseatud nõuded eeskujulikust ja korralikust riietamisest politseiametniku poolt. Erariiete kandmise luba võimaldaks ühes sellega ametivormi korralikku alalhoidmist temasse rietatult esinemises, mis vormikandja kui ka terve ametiasutuse prestiiži tõstmisele kodanike ja välismaalaste silmis aitab kaasa.

Järvamaa politseiametnikkude kogu 1930. a.

J. Tilling.

24. jaanuaril s. a. pidas Järvamaa politseiametnikkude kogu oma järjekorralise peakoosoleku. Selleks oli Paide kohalise komissari kantsleisse tulnud kokku 28 tegevliiget.

Juhatusel poolt ettekantud aruandest oli näha, et möödunud aastal töötati õnneliku tähe all ja et peamist rõhku pandi kogu liikmete majanduslise seisu parandamisele, kus juures aga ei jätud unustusse üldist arenemist, sporti jne.

Möödunud aastal oli kogul sissetulekuid: liikmemaksudest 1694,30 kr, %% 499,12 kr., annetustest 67,10 kr.; aasta alul oli tagavarakapitali 4463,06 kr., juure osteti Eesti panga aktsiaid 550 kr. eest. Kuludena tasuti: tagasimaksud lahkunud liikmetele 640,33 kr., kantslelei-, töötasu- jne. kuludeks 91,87 kr., spordi alal 66,16 kr., ühe liikme matmisekuluks 25 kr. ja Eesti Panga aktsiate eest 550 kr., kokku kulusid 1373,36 kr.

1. jaanuariks s. a. oli kogul varandust 5900,22 kr. Aasta jooksul: anti liikmetele laenudena 10.000 kr.; peeti üks pea- ja 16 juhatuse koosolekut, lahkus 8 liiget ja juure tuli 12 liiget, seega oli käesolevaks aastaks liikmeid 64. On tähelepanav, et kogu liikmeteks on k o i k Järvamaal töötavad politseiametnikud, mis on tõenduseks väga heast koostööst ja arusaamisest politseiametnikkude eneste vahel, ning sellest, et kogu sihte igati toetatakse.

Spordi alal pandi toime võistlused laskmises, kergejõustikus ja jalgrattasõidus Paines, Tapal ja Türil.

Kogu alustas oma tegevust 21. septembril 1925. a. ja möödunud aasta oli ühtlasi väikeseks juubeliaastaks.

Kogu juhatusse valiti J. Tilling, H. Heiter, O. Vichmann, H. Veem, B. Raadik, V. Reimann ja O. Tedder.

Missugused perekonnaseisudokumendid on juriidilise maksvusega.

T. Tedder.

Tuleb veel sageli ette, et ametiasutused ei oska seisukohta võtta perekonnaseisudokumentide juriidilise jõu ja maksvuse kohta, võttes arvesse perekonnaseisudokumentidena dokumendid, mis ei ole antud välja selleks kompetentse asutuse (isiku) poolt, näiteks vaimulikult, kes ei ole perekonnaseisuametnik, või mis on küll antud välja perekonnaseisuametnikult, kuid mis on puudulik, ei sisalda allikat, ei ole varustatud pitsatiga või on antud välja mitteametliku raamatu põhjal.

Käesoleva artikli ülesanne on selgitada, missugused perekonnaseisudokumendid on juriidilise maksvusega.

1. juulist 1926., s. o. Perekonnaseisu seaduse (R. T. 191/192 — 1925.) maksmahakkamise ajast on õigustatud ja kohustatud juriidiliselt maksvaid perekonnaseisudokumente välja andma omavalitsuse ja usuühingute perekonnaseisuametnikud, kohtu- ja siseministeerium ja välismaal meie diplomaatilised esitajad või ametkonsulid nende hoiul olevate ametlikkude perekonnaseisuraamatute (Prs. s. §§ 26, 65) põhjal.

Vaimulikkudel, kes kuni 1. juulini 1926. olid õigustatud ja kohustatud registreerima perekonnaseisu muudatusi, kuid ei hakanud täitma perekonnaseisuametnikkude ülesandeid, kustus õigus välja anda juriidiliselt maksvaid perekonnaseisusse puutuvaid dokumente 30. septembril 1926., mil lõppes endiste perekonnaseisuarhivaalide üleandmise tähtaeg siseministeeriumile (Prs. s. § 65.).

Niisuguste usuühingute perekonnaseisuarhivaalide põhjal, mille vaimulikud ei täida perekonnaseisuametnikkude kohuseid, antakse välja vastavad dokumendid arhivaalide üleandmise silmapilgust peale kohtu- ja siseministeeriumi administratiiv-osakonna perekonnaseisuaktide arhiivist.

Ka niisugusel juhtumil, kus perekonnaseisuametniku juures peetav aktiraamat (resp. meetrikaraamat) hävinenud, on võimalik dokumenti saada kohtu- ja siseministeeriumilt akti (resp. meetrika) teise eksemplari põhjal, sest kohtu- ja siseministeeriumis hoitakse

alal ka akti- ja meetrikaraamatute duplikaadid (Prs. s. juhtn. §§ 79, 25, 48 — 1926.), mis ennem olid konsistooriumi või sinodi hoiul.

Pärast 30. juunit 1926. registreeritud sündide, abielude ja surmade kohta on võimalik saada sünnitunnistusi (vorm nr 5), abielutunnistusi (vorm nr. 6) ja surmatunnistusi (vorm nr. 7). Nende tunnistuste vormid on avaldatud Riigi Teataja nr. 22 — 1926.

Nende tunnistused antakse välja asjaosalisile kodanikele ainult ühes eksemplaris, nagu isikutunnistusedki. Tunnistuse teisend võidakse anda välja tunnistuse kaotamise ning hävinemise puhul (Prs. s. juhtnõõride § 77). Originaaltunnistuse kaotamisest või hävinemisest nõutakse Riigi Teatajas maksvusetuks tunnustamist jne. samas korras nagu seda nõutakse kadunud või hävinenud isikutunnistuse asemel uue väljaandmisel (K.-S. adm.-osak. seletus 30. X. 1930. Nr. 1020).

Seepärast ei tule kodanikul sünni-, abielu- ning surmaoriginaaltunnistusi enese käest ära anda, vaid nende asemel politsei- ja teiste asutustele, kus need dokumendid tarvilikud; esitada nende kinnitatud ärakirjad, millel samasugune jõud kui originaalil (Riigi-kohtu adm.-o. seletus 1924. nr. 323). On tulnud ette juhtumeid, kus ametiasutused ei ole leppinud dokumendi seaduslikus korras kinnitatud ärakirjaga ja on nõudnud originaali jätmist akti, mis-sugunc nõudmine ei ole millegagi põhjendatud.

Et kasvatada kodanikkude teadlikkust selles küsimuses, tuleks perekonnaseisuametnikkudel tunnistuste väljaandmisel juhtida kodaniku tähelepanu kõnesolevale asjaolule ja soovitada originaaltunnistusi mitte ära anda, vaid esitada nende seaduslikus korras kinnitatud ärakirjad.

Samuti oleks tarvilik, et politsei- ja teised asutused, kellele esitatakse sünni-, abielu- ja surmaoriginaaltunnistused juurelisamiseks avaldisele, juhiksid kodaniku tähelepanu sellele, et tal see tunnistus veel võib tarvis minna, ja seepärast tuleks valmistada ja esitada tunnistuse asemel ärakiri, mida näiteks politseiasutus pärast võrdlemist originaaliga on õigustatud varustama õigekstunnistamise märkusega.

Ühes eksemplaris väljaandmise nõue maksab ülalnimetatud sünni-, abielu- ja surmatunnistuste vorm nr. 5, 6, 7 kohta. Sünni-, abielu- ja surmaregistrist võib aga peale nende välja anda ka lühendatud teatisi (õiendisi). Nende väljaandmise arv vastava akti põhjal ei ole piiratud. Samuti ei ole piiratud omavalitsuse perekonna-registri põhjal vorm nr. 8 järgi väljaantavate perekonnaseisutunnistuste arv.

Enne 1. juulit 1926. olnud sündide, abielude ja surmade kohta asendavad aktiraamatuid vastavad meetrikaraamatud, mis peeti Seisuste seaduse (VSK IX k. II r.) põhjal Evangeeliumi-luteriusuliste, Apostliku-õigeusuliste, Rooma-katolikuusuliste ja Juudi-usuliste kohta nende konfessioonide vaimulikkude poolt ja baptistide, adventistide jne. lahkusuliste kohta politsei või omavalitsuse asutuste poolt, samuti Heakorra ja julgeoleku seaduse (VSK XIV k.) põhjal 1906. a. peale vanausuliste kohta vanausuliste vaimulikkude

poolt. Need raamatud peeti iga usu kohta erivormi järgi. Nende raamatute põhjal antakse sünni-, abielu- ja surmatunnistused endise vormi järgi, selle vahega, et nüüd kirjutab vaimulik tunnistusele alla perekonnaseisuametnikuna, ning tunnistused, mis antakse välja raamatute põhjal, mis peetud vana kalendri järgi, varustatakse märkusega kalendri kohta.

Et oleks võimalik väljaantud perekonnaseisudokumendi juriidilise maksvuse ja jõu kohta seisukohta võtta, on üldiseks nõudmiseks, et kõigil perekonnaseisuarhiivaalide põhjal väljaantud dokumentidel (tunnistus, teatis, õiendis jne.) peab olema selgelt märgitud: allikas, mille põhjal dokument on antud välja. Nimelt tuleb märkida täpselt missuguse omavalitsuse või usuühingu raamatust (näiteks Tallinna linna, Tallinna Kaarli koguduse I pihtk., Tall. Issanda muutmise koguduse raamat) ja nimelt missuguse raamatu põhjal, kas sünni-, abielu-aktiraamatu, sünni- või surma-meetrika-raamatu, personaal- (hingekirja-) raamatu jne. põhjal on antud tunnistus või teatis välja. Edasi tuleb vastavalt raamatu iseloomule märkida raamatu (köite) number, raamatu lehekülg ning akti (meetrikaraamatu kande) number ja aasta.

Teiseks on perekonnaseisudokumendi juriidiliseks maksvuseks tarvilik, et dokument oleks alla kirjutatud selleks õigustatud isiku poolt ja varustatud asutuse pitsatiga. Perekonnaseisuametniku allkirja juure, millega tunnistus, teatis õigeaks tunnistatud, märgitakse lühendamatult sõna „perekonnaseisuametnik“.

Sellest järgneb, et tunnistused, teatised, millel küll perekonnaseisuametniku allkiri, kuid puudub allika nimetus, puudub seadusliku dokumendi väärtus. Niisuguse dokumendi jõu kohta puudub võimalus seisukohta võtta, sest meie ei tea, kas ametnik on annud tunnistuse välja isiku suusõnalise üteluse põhjal, meetrika- või personaal-raamatu järgi. See on aga väga tähtis. Sest kui näiteks sünniteatis on antud välja sünnimeetrika ehk sünniakti põhjal, siis teame, et meil on tegemist algdokumendiga; teisel juhul aga tunnistus võib meile olla väärtusetu, eriti kui tunnistuse esitamine, näiteks, tarvilik oli vaidluse all oleva sünniaja kindlakstegemiseks.

Samuti ei ole tunnistus, teatis seadusepärane, kui perekonnaseisuametniku eest on kirjutatud alla isik, kes ei ole selleks seaduse põhjal õigustatud. Näiteks ei ole lubatav usuühingu perekonnaseisuametniku eest tunnistusele, teatisele alla kirjutada kõstril või ka vaimulikul, kes ei ole perekonnaseisuametnik. Ka sel korral ei ole tunnistus, nagu juba tähendatud, seadusepärane, kui sellele kirjutab alla perekonnaseisuametnik, kuid ei märgi allkirja juure, et ta on perekonnaseisuametnik (K.-S. ringkiri 15. apr. 1929. nr. 300 p. 5 kõigile perekonnaseisuametnikkudele).

Edasi: perekonnaseisudokumendid, mis antud välja vana kalendri järgi peetud raamatute põhjal, peavad olema varustatud märkusega kalendri kohta. Üleminek vanalt kalendrilt uuele sündis teatavasti pärast 31. jaanuari 1918. Esimene päev pärast 31. jaanuari 1918. loeti 14. veebruariks, teine päev 15. jne. Kuni 1. juulini

1918. pidi märgitama kuupäev murruga, näiteks 5/18. veebruar 1918. (Sobr. uzak. 1918. nr. 19 art. 289). Ehkki enamlaste aegsed korraldused meil ei maksa, on siiski see korraldus tegelikult jäänud maksma. Selle järgi on kanded, mis tehtud meetrikaraamatutes kuni 1/14. veebruarini, kantud sisse vana kalendri järgi. Tegelikult on tulnud avalikuks juhtumeid, kus vaimulikud alles mitu aastat hiljem on hakanud tegema kandeid meetrikasse uue kalendri järgi.

Kalendri ümberarvamises on muuseas tehtud omal ajal väga palju vigu ja veel praegugi tuleb üksikuid eksitusi ette. Nii arvati isikutunnistuste väljaandmisel Vabariigi algaastail vana kalendri ajale juure 13 päeva, vaatamata sellele, kas isik oli sündinud eelmisel või praegusel sajandil. Seepärast kubisevad isikutunnistused kalendri vigadest.

Siseministeeriumi administratiiv-osakonna ringkirja 12. sept. 1927. nr. 43 põhjal arvatakse dokumentides vana kalendri järgi märgitud ajaarvud ümber uue kalendri peale, lisades juure sündmustele, mis olid enne 1. märtsit 1900 — 12 päeva, pärast 1. märtsit (1. märts incl.) — 13 päeva. Erilist tähelepanu nõuab vana kalendri kuupäeva ümberarvutamine sel juhtumil, kui kuupäev asub vahemikus 17.—29. veebruarini 1900. Niisugusel korral tuleb kasutada järgmine reegel. Vana kalendri kuupäeva arvule lisada juure 12 päeva ja saadud summast võtta ära 28 päeva, sest tuleb pidada meeles, et uue kalendri järgi 1900 aasta veebruarikuus oli 28 päeva. Saadud arv osutub märtsikuu kuupäeva arvuks uue kalendri järgi. Näiteks 22. veebruar vana kalendri järgi on ühtlasi 22+12—28, s. o. 6. märts uue kalendri järgi 1900 aastal.

Juriidiliselt maksvad perekonnaseisutunnistused (vorm nr. 8) antakse välja pärast 30. juunit 1926. linna-, alevi- või vallaomavalit-suses kodaniku kohta korraldatud perekonnakirjade põhjal (Prs. s. § 1). Kui kodaniku kohta veel perekonnakirju ei peeta, on omavalit-suse perekonnaseisumetnik kohustatud kodaniku vastaval soovi-avaldusel perekonnakirju korraldama (Prs. s. j. § 60). Muidugi peab kodanik selleks esitama tarvilikud dokumendid (Prs. s. § 2, 6).

Perekonnaregistri põhjal väljaantav perekonnaseisutunnistus sisaldab kõik isiku perekonnaseisumuudatusesse puutuvad andmed kuni tunnistuse väljaandmise päevani (Prs. s. j. §§ 80—82). Perekonnaseisutunnistusi võib nõuda ainult Eesti kodanikkudelt.

Enne 1. juulit 1926. peetud perekonnaseisuraamatutest võib perekonnaregistrina arvesse võtta Evangeeliumi-luteriusu usuühin-gutes Seisuste seaduse §§ 902—904 põhjal 1. juulini 1926. peetud persõnaalraamatud (hingekirjad). Nende raamatute põhjal välja-antavad perekonnaseisuteatised sisaldavad isiku perekonnaseisu muudatusesse puutuvad andmed kuni 1. juulini 1926. a., ning muu-tuvad selle tõttu iga aastaga p u u d u l i k u m a k s. Kui niisuguses perekonnaseisuteatistes leiduvad andmed ka isiku perekonnaseisu muudatustest, mis olnud pärast 1. juulit 1926., siis ei ole niisugustel andmetel ametlikku jõudu, vaid nende tõestamiseks tuleb nõuda täiendavad, maksvustomavad tõendused (K.-S. adm.-osak. seletus

9. III 1929. nr. 4543). Mis puutub personaalraamatute põhjal väljaantud perekonnaseisuteatiste seaduslikku jõusse, siis peab tähendama, et juhtudel, kus personaalraamatute põhjal väljaantud teatiste andmed lähevad lahku meetrikatunnistuse andmetest, on viimased mõõduandvad kui algallika põhjal väljaantud dokumendid (K.-S. adm.-osak. seletus 6. V 1929. nr. 575).

Ametlik osa.

Käsk kiri nr. 6, 12. veebruarist 1931. a.

Lahkudes Kohtu- ja siseministeeriumi juhtimiselt, pean oma austavaks kohuseks tänada kõiki neid, kellega mul kas otseselt või ülemuse kaudu koostöötada tuli. Olgu see igapäisete murede lahendamisel, olgu põhimõtteliste probleemide käsitlemisel tänase ja homse jaoks, olgu tarvilikkude uuenduste rajamisel, ettevalmistamisel või teostamisel, — ikka olen tundnud ja silmanud hoolikust, head tahtmist ja kohusetruud püüdu kodaniku, asja enda ja meie väikese kodumaa kasuks.

A. Anderkopp,

Kohtu- ja siseminister.

Vabariigi Valitsuse otsusega 18. veebruarist s. a. on ülendatud arvates 24. veebruarist 1931. a.:

piirivalve valitsuses.

Kolonel-leitnant — koloneliks:

vanusega 24. veebruarist 1931. a.

1. Arved Engman — piirivalve valitsuse ülema abi.

Kaptenid — majoriteks:

vanusega 24. veebruarist 1931. a.

1. Johan Labidas — piirivalve valitsuse õpperaiooni ülem.
2. Aleksander Tilger — kohtu- ja siseministri adjutant.

Leitnandid — kapteniteks:

vanusega 24. veebruarist 1931. a.

1. Eduard Juul — piirivalve valitsuse raiooni ülem.
2. Eduard Kukeinsman — piirivalve valitsuse raiooni ülem.
3. Edgar Kruse — piirivalve valitsuse raiooni ülem.
4. Rudolf Reha — piirivalve valitsuse kehalise kasvatuses instruktork.
5. August Orgusaar — piirivalve valitsuse relvurohvitser.

Vanem-leitnant — kapten-majoriks:

vanusega 24. veebruarist 1931. a.

1. Alfred Pup — piirivalve valitsuse v. l. „Kõu“ komander.

Kohtu- ja siseministeeriumi käsukirjaga 31. jaan. s. a. nr. 3

vabastatakse Tallinna 2. jaoskonna politseikomissar Ernst Lepner ametist oma palvel, arvates 29. jaanuarist 1931. a.

Kohtu- ja siseministri käsukirjaga 3. veebruarist s. a. nr. 4

avaldatakse teadmiseks Administratiiv-osakonnale, Vangimajade valitsusele ning Politseivalitsusele, et Kohtu- ja siseministeerium on saanud Välisministeeriumi kaudu ärakirja Siiami saatkonna kirjast meie Londoni saadiku Dr. O. Kallase nimele, milles Siiami Londoni saadik palub edasi anda tema soojemad tänuavaldused Eesti ametivõimudele lahke vastutuleku eest prints Aditya Jumbhorile tema viibimisel Tallinnas meie administratsiooni süsteemiga tutvumise otstarbel.

Kohtu- ja siseministri käsukiri 10. veebr. s. a. nr. 5.

Poliitilise politsei assistent Hugo Pobol on vabastatud ametist oma palvel ülemineku puhul välispolitsei teenistusse, arvates 11. veebruarist s. a.

End. Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Jaan Rinne on määratud II järgu assistendiks poliitilisse politseisse, arvates 11. veebruarist s. a.

Politseikooli komissar Boris Nykanen on määratud Tallinna 2. jaoskonna politseikomissariks, arvates 1. märtsist 1931.

Politseivalitsuse direktori käsukiri 21. jaan. s. a. nr. 28.

Tallinna-Harju prefektuuri vanemkordnik Alfred Epold, kes sooritanud 16—19. detsembr. 1930. a. politseikoolis eksternina politseiametikutse eksami, on määratud konstaabliks Tallinna-Harju prefektuuri koosseisu, arvates 15. jaanuarist 1931. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Karl Ratnik on paigutatud ümber teenistuse huvides Viru-Järva abiprefektuuri koosseisu, arvates 1. veebruarist 1931. a.

Politseivalitsuse direktori käsukiri 11. veebr. s. a. nr. 29.

Tartu-Valga prefektuuri konstaabel Hermann Stamm on vabastatud ametist oma palvel tervislistel põhjustel, arvates 1. veebruarist 1931. a.

Kohtu- ja siseministri käsukirjaga nr. 5 § 1—10. II 31. poliitilise assistendi kohalt oma palvel vabastatud Hugo Pobol on paigutatud ümber oma palvel välispolitsei teenistusse ja määratud konstaabliks Tartu-Valga prefektuuri koosseisu, arvates 11. veebruarist 1931. a.

Raudteepolitsei komissari käsukiri 14. jaan. s. a. nr. 24.

Raudteepolitsei Tartu raiooni konstaablile Peeter Kraagile on avaldatud teenistuse nimel tänu eskujuliku hoolsa teenistuse eest, mille tulemuseks oli kahe varga tabamine raudteel 11. detsembril 1930. a.

Raudteepolitsei Ülemiste piirkonna allkonstaablile Jaan Kullmannile on avaldatud teenistuse nimel tänu agara ja hoolsa tegevuse eest ametikohuste täitmisel, mille tulemusena tal korda läks tabada 10. jaanuaril s. a. raudteel kaht murdvarast.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 10. jaan. s. a. nr. 5.

Petseri jaoskonna Boroki raiooni valvur kapral Voldemar Bricker on ülendatud kiiduväärt teenistuse eest noorem-allohvitse-riks ja määratud sama raiooni kordoni ülema kohustetäitjaks 1. jaanuarist s. a.

Narva jaoskonna Vanaküla raiooni valvur v. a. o. Jakob Eli- saarele on määratud rahalist autasu kr. 30, korraliku ja eeskujuliku teenistuse eest 25. detsembril 1930. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukiri 10. veebr. s. a. nr. 17.

Rahaministri poolt 2. IV 28. a. kinnitatud juhtnööride põhjal (piirivalve val. ülema ksk. nr. 61 § 2—28 a.) on lubatud kohtades, kus piirivalve täidab T. S. § 45 alusel tolliametnikkude kohuseid, võtta ületunni tööraha pärast ametlikku tööaega tehtud tööde eest. Neid juhtnööre tuleb käsitada mitte ainult mere piiril, vaid ka Eesti-Läti piiril, kus piirivalve täidab T. S. § 45 põhjal tolliametnikkude kohuseid nagu läbilaskepunktide kaudu metsamaterjali sisse- ja väl- javeo registreerimisel jne. (Tollidirektori vhk. 2. VI 28. a. nr. 162, p. val. ülema ettekirjutus 6. VI 28. a. nr. 592).

Tuletades seda siinkohal veel kord meele, kästakse arusaama- tuste ärahoidmiseks kinni pidada antud juhtnööridest ja täita veel järgmist:

1. Ametlikuks tööajaks Eesti-Läti piiril kaupade ja metsa- materjalide ülepiiri laskmisel tuleb lugeda läbilaskepunkti ametlik lahtioleku aeg (Maksude valitsuse direktori vhk. 5. II 31. a. nr. 2960).

2. Isikutelt, kes soovivad, et piirivalvurid T. S. § 45 alusel tolliametnikkude kohuste täitmisel töötaksid pärast ametlikku töö- aega, tuleb juhtnööride p. 4 kohaselt nõuda sellekohase kirjaliku tempelmaksustatud (50-s. tempelmark) sooviavalduse esitamist. Sooviavalduses peab olema tähendatud, kui kaua ületunni soovitakse töötada ja et kõik kulud paluja enda kanda võtab.

3. Kordoni- või postiülem, talitades juhtnööride p. 5 ja 6 koha- selt, teeb oma otsuse sooviavaldusele, palve rahuldamisel ära mär- kides, mitu tundi on lubatud üle ametliku tööaja töötada ja palju tuleb selle eest ületunnitöö raha maksta. Oma otsusest kordoni- või postiülem teatab palujale allkirja vastu sooviavaldusel.

4. Ületunnitööde eest võib tasu nõuda ja tolliametniku koha- seid täitvatele isikutele välja maksta ainult faktilise töö eest. Kui ületunnitööd on tehtud vähem, kui alguses oli arvatud, siis maksab kordoni- või postiülem rohkem sissenõutud raha tagasi, tehes mär- kuse palvekirjal selle üle, palju tegelikult ületunni töötati ja kui

palju raha maksti. Raha tagasimaksmise kohta tehakse märkus ka väljaantud kviitungil ja selle kontsul, mis kinnitatakse ettevõtja ja kordoni- või postiülema allkirjadega.

5. Ületunnitööde lubamisest kordoni- või postiülem kannab ette esimesel võimalusel raiooni ülemale, kes peab sellest olema alati informeeritud.

6. Juhtnööride p. 10 kohaselt ületunnitööde raha raiooni ülemale edasiandmisel kordoni- või postiülem esitab ka kirjalikud sooviavaldused, millede põhjal tema poolt ületunnitöö oli lubatud.

7. Raiooni ülema ületunnitöö tasu jagamislehtede edasisaatisel lisab juure ka ületunnitööde lubamise kohta käivad kirjalikud sooviavaldused. (Juhtnööride p. II.)

Ületunnitööde lubamisel tuleb pidada silmas, et selle all ei kantaks piiri valvamine salakaubitsemise ärahoidmiseks.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) Ajaleht „Uudisleht“, ilmub Tallinnas, 3 korda nädalas, väljaandja — Jakob Jüri p. Loosalu, vastutav toimetaja — Edgar-Harald Jaagu p. Treufeldt.

2) Ajaleht „Minu Pühapäev“, ilmub Tartus, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Arnold Kerem.

3) Ajaleht „Russki Vestnik“, ilmub Narvas, kolm korda nädalas; väljaandja — Vene Rahvusliku Liidu Narva osakond, vastutav toimetaja — Peeter Peetri p. Aksenov.

4) Ajaleht „Abieluleht“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Alide Jürisson.

5) Ajaleht „Sõnumed“, ilmub Tallinnas, iga päev; väljaandja — Trükitööstuse osauhisus „Vaba Maa“, vastutav toimetaja — Harald Vellner.

6) Ajaleht „Vaba Eesti“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Martin Mardi p. Daniel.

7) Ajaleht „Jutud ja romaanid“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Karl Karli p. Loo.

8) Ajaleht „Rõuge Kirikuteataja“, ilmub Rõuges, Võrumaal, tarvidust mööda; väljaandja — Rõuge Koguduse Juhatus, asukoht Rõuges; vastutav toimetaja — Valter Jaani p. Viks.

9) Ajakiri „Kolmnurk“, ilmub Tallinnas, 10 korda aastas; väljaandja — Noortemeeste Kristlik Ühing ja Kristlik Noorte Naisühing, asukohaga Tallinnas; vastutav toimetaja Jeanno Roosileht ja Olga Ehkmann.

10) Ajakiri „Baltische familiengeschichtliche Mitteilungen“, ilmub Tartus, üks kord kuus või tarviduse järele; väljaandja ja vastutav toimetaja — Valter Maýdell.

11) Ajakiri „Laevandus ja kalandus“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Laevasõidu ja Merikaubanduse Edendamise Selts „Laevandus“; vastutav toimetaja — August Gustavson.

12) Perioodiline trükitoode „Supelleht“, ilmub Tallinnas, 4 korda kuus; väljaandja — Kirjastusbüroo „Edu“; vastutav toimetaja — Eduard Hansu p. Koop.

13) Perioodiline trükitoode „Põllumehe Hääl“, hakkab ilmuma Tartus, tarviduse järele 12—24 korda aastas; väljaandja — Üleriikline Põllupidajate Ühing „Põllumeeste Keskkassa“, asukoht Tartus; vastutav toimetaja — Johan Jaani p. Puusaag.

Politseivalitsuse poolt on antud load laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks:

Sõjaväe Majanduseühisusele, Tallinnas, Vene tn. nr. 5 ja Tartus, Rütli tän. nr. 6, maksvusega 19. jaan. 1932. a., ja Võrus, Jüri tän. nr. 24, maksvusega 2. jaan. 1932. a., Mats Matsi p. Arrole, Abja-Paluoja, maksvusega 31. dets. 1931. a., Vassili Ignati p. Potinile, Petseris, Kaubareas, maksvusega 22. dets. 1931. a., Friedrich Friedrichi p. Krähenbühlile, Kärda alevi, Vabaduse tän. nr. 3, maksvusega 4. jaan. 1932. a., Villem Ludvigi p. Kariisile, Haapsalus, Karja tän. nr. 14, maksvusega 1. jaan. 1932. a., Karl Gothardi p. Trummerrile, Albu v., Aravetel, maksvusega 22. dets. 1931. a., Gustav Otto p. Laasile, Paides, Turu pl. nr. 11, maksvusega 4. jaan. 1932. a., Mihkel Blokmannile, Valgas, Kesk tän. nr. 9, maksvusega 14. jaan. 1932. a., Voldemar Friedrichi p. Ausbergile, Tallinnas, Vene turg nr. 1, maksvusega 30. dets. 1931. a., Karoline Friedrichi t. Mühlbaumile, Järva-Jaanis, maksvusega 7. jaan. 1932. a., Karl Daveti p. Reinholdile, Tartus, Suurturg nr. 5, maksvusega 4. jaan. 1932. a., Nikolai Madise p. Schröderile, Massu v., Kõmsil, maksvusega 10. jaan. 1932. a., Lääne-Nigula Tarvitajateühisuse juhatusel, Oru vallas, maksvusega 8. jaan. 1932., ja Arnold Mihkli p. Leesmannile, Simunas, Avanduse vallas, maksvusega 27. novembrini 1931. a.

Laskemoonaga kauplemiseks:

Ado Hansu p. Jeeserile, Velise vallas ja alevikus, maksvusega 26. jaan. 1932. a., Johannes Johani p. Lõmpsile, Karksi-Nuias, maksvusega 30. jaan. 1932. a., Voldemar Jaani p. Kasikule, Põlva alevikus, maksvusega 5. veebruarini 1932. a., ja Jakob Jaani p. Mikiverile, Loksal, maksvusega 21. jaan. 1932. a.

Laskeriistade parandamiseks:

Mihkel Aleksei p. Jõeäärele, Porkuni vallas, Lasila asunduses, maksvusega 4. märtsini 1932. a., Nikolai Pauli p. Vossusele, Petseris, Pihkva tän. nr. 5, maksvusega 20. dets. 1931. a. ja Johan Pritsu p. Petermannile, Võrus, Kreutzvaldi tän. nr. 15, maksvusega 27. nov. 1931. a.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud:

Taevere vallas, Tammesöödil elava Jüri Jakobi p. Anti, Narvas elava Julius Jakobi p. Pikkati, Meremäe vallas, Ostrova külas elava Arnold Peetri p. Pilleri ja Vilo vallas, Sokolova külas elava Peeter Timofei p. Viskari laskeriistaload jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas; Tallinnas, S.-Tartu mnt. nr. 27 elava Eustafius Gustavi p.

Vankneri, Kabala vallas, Viluvere külas elava Mihkel Peedi p. Rulinkoffi ja Hallinga vallas elava Theodor Villemi p. Gustavsoni laskeriistaload.

Vabariigi Valitsuse otsusega 4. veebruarist s. a. on lubatud toime panna rahaline loterii:

1) Kaitseliidu Keskjuhatusesele, kaitseliidu ülesannete teostamise heaks kr. 100.000 väärtuses. Piletite arv 100.000 à 1 kr., võite on: 1 — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 1 — 1000 kr., 2 — à 500 kr., 2 — à 250 kr., 7 — à 100 kr., 10 — à 50 kr., 40 — à 10 kr., 200 — à 5 kr., 1750 — à 2.50 kr., kogusummas 2014 võitu kr. 21.975.— väärtuses. Väljaloosimine on 31. detsembril 1931. a., Tallinna maleva võimlas, Kaarli tän. nr. 10.

2) Asutise Nehatu Rahvamaja juhatusesele, rahvamaja ehitamise heaks 50.000 kr. väärtuses tingimusel, et piletite (looside) müüki võib alata 2. aprillist s. a. Väljaloosimine on 28. veebruaril 1932. a., Tallinna pitsimajas.

3) Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi juhatusesele, rahvamaja ehituse lõpuleviimiseks kr. 100.000 väärtuses, tingimusel, et piletite müüki võib alata 15. oktoobrist 1931. a. Piletite arv 100.000, à 1 kr. Võite on: 1 — 10.000 kr., 3 à 1000 kr., 4 — à 500 kr., 6 — à 250 kr., 10 — à 100 kr., 10 — à 50 kr., 20 — à 10 kr., 40 — à 5 kr., 1000 — à 2 kr., kogusummas 1094 võitu kr. 20.400.— väärtuses. Väljaloosimine on 1. mail 1932. a., Rakveres, Rahvamaja saalis.

4) Eesti seltsi „Estonia“ juhatusesele, teatri toetamise heaks kr. 100.000.— väärtuses tingimusel, et piletite müüki võib alata 21. detsembrist 1931. a. Piletite arv on 100.000 à 1 kr.; võite on: 1 — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 2 — à 1000 kr., 3 — à 300 kr., 3 — à 250 kr., 5 — à 100 kr., 9 — à 50 kr., 12 — à 30 kr., 40 — à 10 kr., 104 — à 5 kr., 200 — à 2 kr., 620 — à 1 kr., kogusummas 1000 võitu kr. 20.000 väärtuses. Väljaloosimine on 1. oktoobril 1932. a. „Estonias“.

5) Eesti Punase Risti Peavalitsusele, Seli kopsuhaigete sanatooriumi laiendamise ja korraldamise heaks kr. 100.000 väärtuses tingimusel, et piletite müüki võib alata 1. jaanuarist 1932. a. Piletite arv on 100.000.— à 1 kr.; võite on: 1 — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 1 — 1000 kr., 1 — 500 kr., 1 — 250 kr., 5 — à 100 kr., 9 — à 50 kr., 30 — à 10 kr., 200 — à 5 kr., 2000 — à 2 kr., kogusummas 2249 võitu kr. 20.500 väärtuses. Väljaloosimine on 21. detsembril 1932. a. Eesti Punase Risti ruumes, Tallinnas, Niguliste 12.

6) Politseivalitsuse poolt on Tallinna linna poeglaste humanitaargümnaasiumi vilistlaskogu juhatusesele luba antud 200 korjanduslehega endiste kooli lõpetajate hulgas Vabariigi piires korjandust toime panna kuni 1. maini s. a. Puhas sissetulek on määratud gümnaasiumile lipu annetamiseks gümnaasiumi 300 a. juubeli puhul k. a.

Kirjavastusi. K. K. „Rusikavõitlus Venes“ kahjuks ei lähe.

Pimedatele valged kepid.

Kõigis suuremates Euroopa linnades leidub hulk pimedaid, eriti palju on neid Prantsusmaal ja Saksamaal, mis on seletatav maailmasõjaga. Palju pimedaid sõjainvaliide kerjab, kuid leidub ka neid, kes ei ole sunnitud sel viisil endale hankima igapäevast leiba. Tõsiasi igatahes on, et pimedaid on palju ja et neid varitseb tänavail alati suur hädaoht. Pariisi politsei on nüüd tulnud õnnelikule mõttele, mis igapidi väärib järeleaimamist. Nimelt otsustas Pariisi politsei varustada pimedaid valgete keppidega, mis otsekohe paistavad kõigile silma. Nii võib publik neile õnnetuile alati appi rutata, võib aidata neid üle tänava, neile abiks olla trammi astumisel jne. Sõidukite juhid võivad samuti keppe märgata juba kaugema maa tagant ja suudavad juhtida oma sõidukeid pimedatest mööda, ilma et juhtuks mõni õnnetus.

Kinolint detektiivina.

Kui hädaohtlik võib olla mõnikord kinolint, seda sai mõne aja eest tunda keegi varas, kes omistas New-Yorgis laulatuse ajal kallihinnalise palitu. Laulatuse lõpul läks üks külalistest, kes on suureks kino- ja filmide harrastajaks, kiriku ukse ette ja filmis noorpaari kirikust väljumisel, et anda kingitusena noorele abielupaarile jäädav mälestus. Kõik läks hästi, kuid hiljem selgus, et ühelt külaliselt oli varastatud kallihinnaline mantel. Vargus võis sündida ainult kirikus, kuid kellelgi polnud aimu, kes võis olla vargaks. Siis tuldi mõttele kasutada tehtud filmi. Ja tööpoolest tuli lindil nähtavale muu seas ka inimene, kes suure kiirusega katsus kirikust lahkuda ja teistest mööda pääseda. Sellel „külalisel“ oligi varastatud mantel seljas. Politsei tundis „külalise“ ära ja pani tema korteris läbiotsimise toime, mille tagajärjel ka mantel leiti.

Kes varastab golfipalle?

Inglismaal, Tregedaris Lõuna-Walesis, pani golfi treener tähele, et kallihinnalised golfipallid järjekindlalt kaovad. Esialgu arvas mees, et mängijate hulgas on keegi pikanäpumees, kes kuidagi suudab osavasti kõrvaldada palle. Ta jälgis mängijaid, kuid vargust ei suutnud tähele panna — pallid aga kadusid järjekindlalt. See oli seda imelikum, et mängijad kuulusid kõik jõukamate ja tuntud perekondade hulka. Mees kaebas lõpuks oma häda tuttavale. Üks neist tuli mõttele, kas siin pole süüdlasteks juba ammu varastena tuntud linnud: harakad ja varesed. Nende pesi leidis palju golfiplatsi ümbruses ja neid hakati läbi otsima. Ja tõesti, leitigi harakate ja vareste pesadest hulk varastatud palle. Osa jäi leidmata, nähtavasti olid linnud neid suutnud kaugemale tassida. Huvitav on, et linnud suutsid palle viia ära nii osavasti, et keegi seda ei märganudki.

Bankett vanglas.

Madriidi „Rahvamaja“, kuhu kuuluvad sotsialistlike ametiühisuste juhatused, andis vanglas viibivatele putshijuhtidele banketi, mis peeti vanglas. Kõik toidud saadeti suurtes korvides ja kandikutel vanglasse. Menüü peatoit seisis suures tordis, mis oli ilustatud martsipaanist kujudega; tordi keskele oli mahutatud vabariigi sümbol — kukk, kelle peas jakobiinlaste müts ja keda valvasid neli hane. Igal hanel oli omamoodi peakate: ühel — kuningakroon, teisel — tsilinder, kolmandal — ministri kübar ja neljandal — sõjaväe vormimüts. Tordile oli mahutatud pealkiri: haned käsevad! See sümbol on muidugi äärmiselt selge. Kõik see näitab, et hispaanlastel on väga palju huumorit; Hispaania tundjad teavad seletada, et Hispaanias üldse vaadatakse poliitilistele asjadele ja nende ajamisele teatud huumoriga. Iseloomustav igatahes on see, et vangla ülemus lubas sarnase tordi viia vanglasse. Üldse on vaevalt kuskil mujal mõeldav poliitiliste vangide austamine banketiga vanglas.

Kuulsast lauljast politseinikuks.

Harry Fender, kes kuulub New-Yorgi teatriharrastajate lemmikute hulka, otsustas esialgu selga pöörata lavale. Operettide laulja, kelle nädalapalk oli 1500 dollarit, tegi oma otsuse romantilisil põhjusil ja valis endale uueks elukutseks raske ameti — politseiteenistuse. Ta lahkus New-Yorgist ja läks oma kodulinna Saint-Louis'se, kus tal õnnestus leida koha politseis aastapalgaga 2000 dollarit. Selle teguviisi motiiviks on kättemaks. Laulja tahab kätte maksta kahe allilma tegelasele, kelle nimed tal on hästi teada ja kes purustasid tema eluõnne. Need kurjategijad tungisid nimelt Fenderi pruudi kallale, et teda paljaks riisuda. Julge naine kaitses end südilt ja tapeti kurjategijate poolt maha. Fender andis endale püha töötuse kätte maksta kurjategijaile ja astus politseiteenistusse, et alata võitlust oma vaenlaste vastu legaalsel teel.

Põlvejäljed viisid kurjategja trellide taha.

Hiljuti läks korda üht kurjategijat tabada põlvejälgede abil, mis on küll vist esmakordne sellesarnane juhtum kriminaalajaloos. Politsei leidis nimelt tegevuspaigal jäljalgi, kuid see ei annud palju kasu, kuna ei leitud jalanõusid, mis oleks vastanud leitud jälgedele, kuigi kahtluseallolevate isikute juures pandi toime põhjalik läbiotsimine. Teopaigal leiti ka veel põlvejälgi; et teopaik asus väljas, savisel pinnal, oli võimalik võtta jäljendeid ka põlvejälgedest. Kipsi abil tehti täpne jäljend ja hakati uurima kahtluseallolevate isikute riideid. Ühe juures leiti püksid, mille põlved olid määratud. Võeti appi ultraviolettkiired, mille abil tehti kindlaks, et mulla värv, milles leiti põlvejäljed, ja mulla värv, mis leiti pükste küljes, läksid täpselt ühte. Kipsi jäljend ja püksiriide muster läksid samuti täpselt ühte, kusjuures see muster niivõrd vastas

jäljendile, et mingit kahtlust enam selles ei olnud, et pükste omanik on ka kurjategija, ta võeti kohe vahi alla ja paigutati kindlasse kohta.

Euroopas 50.000 enesetapmist aastas.

Saksa riigi statistikaameti andmetel lõpetasid Saksamaal 1928. aastal vabatahtlikult oma elu 16.036 inimest (1929. ja 1930. aasta kohta puuduvad esialgu veel andmed). Sellest üldarvust on 11.239 meeste- ja 4797 naisterahvast ise oma elule lõpu teinud. Teiste sõnadega, Saksamaal lõpetab iga päev 44 inimest oma elu. See on muidugi kurb statistika. Ka rahvasteliidus peetakse statistikat enesetapmistele kohta. Kuigi rahvasteliidu andmed asjatundjate arvamiste järgi on puudulikud, annavad nad siiski üldpildi. Neist andmetest selgub kõigepealt, et Euroopas läheb igal aastal vabaturma 50.000 inimest! Esikohal seisab võrreldes elanikkude arvuga Ungari ja Tšehhoslovakkia, kus igal aastal langeb enesetapmistele ohvriks 26 inimest 100.000 elaniku peale. Järgmisel kohal seisab Saksamaa 23 isikuga, siis järgnevad Austria (22) ja Prantsusmaa (17). Rahvasteliidu andmete järgi seisab kuueendal kohal Eesti (11), mis üldist inimestust äratav, kuna Eesti on põllumajanduslik riik, kus puuduvad suuremad linnad ja seega need eltingimused, mis harilikult suurendavad enesetapjate arvu. Aasia kohta puuduvad rahvasteliidul igasugused andmed, arvata aga võib, et need andmed oleksid kahutavad. Eriti Hiinas olevat enesetapmistele arv väga suur: kodusõdade ja näljaaegadel olevat kümned tuhanded inimesed käe enda külge pannud. Ei saa märkimata jätta, et mõnel pool valitseb teatud ajajärgul isegi isesugune enesetapmistele epideemia. Näiteks, Jaapanis oli 1927. aastal enesetapmine „moes“: lühikese aja jooksul hüppasid 60 inimest tuld purskava mäe Asoso kraatrisse. Sellele ei saadud teisiti piiri panna, kui suure aja tõmbamisega kraatri ümber, mille juure asetati vahte, nii et keegi ei pääse igatsetud kraatri juure. Motiivid enesetapmistele on väga mitmekesised. Kuivõrd tühiste asjade pärast elu lõpetatakse, näitab Ühendriiges mõne aja eest sündinud lugu. Los Angeles'is lõpetas oma elu keegi rikas, 57-aastane naisterahvas. Ta jättis maha kirja, milles ta seletab, et ta ei suuda seedida uut naisterahvaste moodi, s. o. lühikesi kleite. „Ma ei kõlba nende kleitide jaoks, nad ei sobi mulle kuidagi, ma ei saa kanda neid koomilisi riideid ja maailm naerab minu üle.“

Ühe kurjategija elust.

Käesoleva aasta jaanuarikuu lõpul ilmus Ühendriiges raamat, mis kuulub kahtlemata huvitavate hulka, mis viimastel aastatel üldse ilmunud. See on nimelt kurikuulsa kurjategija Al Capone elulugu, mis ilmus Faber and Faber kirjastuse väljaandel. Mõrtsuka ja suure kurjategijate jõugu juhi eluloo kirjeldajaks on ajakirjanik F. D. Pasley Chicagost, kes on nähtavasti hästi informeeritud Al Capone ja tema salga tegevusest. Igatahes ei ole maail-

mas palju raamatuid, mis oleks nii täidetud kuritegudest, vägivallast, korruptsioonist ja publiku paljaksröövimisest, kui kõnesolev raamat.

Autor kirjeldab, kuidas Al Capone, sündinud itaallane (Neapolist), tuli 1920. aastal Chicagosse täiesti rahata ja kuidas see sündis, et maksuametid tema sissetuleku 9 aastat hiljem hindasid 20 miljoni dollari peale aastas. Al Capone hakkas raha teenima sest silmapilgust peale, mil pandi maksuma keeluseadus. Tema võttis enda peale alkoholi muretsemise neile kodanikele, kes keeluseaduse ajal olid alkoholi puudumise tõttu halvas seisukorras. Al Capone, vana mõrtsukas ja kurjategija, ilmus päästjana joodikuile ja üldse alkoholitarvitajaile. Mees organiseeris õige kiiresti suure salga, mille ülesandeks oli alkoholi salavedu ja salamüük. Et asi ise oli õige riskantne, tuli otsida mehi, kes olid hea teenistuse eest elu ja surma peal väljas. Nii tekkis Al Capone organisatsioon, kuhu praegu kuulub umbes 700 rasket kurjategijat — rääkimata teistest „vähematest“ vendadest. See on küll kõige suurem kurjategijate koondis, kes kunagi olnud väljaspool vangimaja. Peale nende seisavad Al Capone teenistuses üle 500 „Jesabeli“ (lõbunaise), kes muu seas on ametis Al Capone päralt olevates lõbumajades.

Al Capone kuulub nende ameeriklaste hulka, kelle peale kõige rohkem on lastud. Seetõttu on mõrtsukas võtnud tarvitusele ka erilised abinõud oma kalli elu kaitsmiseks. Kui vanal spetsil on tal muidugi põhjalikke teadmisi sellest, kuidas tungitakse teiste elu kallale ja kuidas tuleb ennast kaitsta mõrtsukate vastu. Teda saadavad alata tema „ihukaitseväelased“, arvult 18 meest, nii et tema „kaardivägi“ on suurem kui Ühendriikide presidendi oma. Tema auto on hästi kaitstud: kere on valmistatud terasest ja aknad erilisest paksust klaasist, mistõttu ükski kuul autosse ei tungi. Auto üks on nii konstrueeritud, et seda saab avada ainult eriliste trikkide abil: nii ei saa keegi panna autosse pommi, põrgumasinat või mingisugust teist üllatust. Selle liikuva kindluse ees sõidab ikka eriauto, kus asuvad laskurid; Al Capone autole järgneb auto mõrtsuka kaardiväega, sest mõrtsukas ise ei mõtlegi minna mingisugusesse hädadohtu, ta saadab hädadohtu ainult teisi inimesi mõne dollari eest.

Mõrtsuka südametunnistusel lasub peale muude kuritegude ka veel Cicero linna korrapärane äravõtmine. See linnake on õieti Chicago eeslinn 70.000 elanikuga. Volikogus istuvad Al Capone mehed, samuti on linna palgalistel kohtadel palju selle mõrtsuka kaaslasi. Mehe sissetulek on praegu väga suur, arvatavasti 100 milj. dollari ümber. 1927. aastal olevat mees teeninud kaugelt üle 100 milj. dollari, sellest umbes 60% salaveoga. Kõik see on muidugi ainult võimalik seetõttu, et poliitikatelased, kohtunikud ja politseinikud seisavad osalt Al Capone teenistuses.

Autor teab seletada, et umbes 60% Chicago politseinikest seisab mõrtsuka teenistuses. Seejuures ei seisa nad mitte ses mõttes

kurjategija teenistuses, et nad tarbekorral pigistavad ühe silma kinni; nad aitavad aktiivselt kaasa salaalkoholi levitamisele. Mõjutatakse kohtute ja tunnistajate peale; viimased „kaotavad“ äkki mälu, ei tea midagi enam seletada — ja Al Capone ning tema käsilased pääsevad teenitud karistusest. 1923. aastast peale on Chicagos toime pandud üle 500 roima: mitte ühelgi korral pole aga surmaotsust täide viidud, kuigi muidu Ühendriiges surmanuhtlusega just väga kitsi ei olda. Autor lõpetab oma raamatu troostiga kodanikele, et küllap ka Al Caponet kord tabab varem või hiljem teenitud saatus.

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

- Grünberg, Rosalie, Mari t., v. a. Kaarepere vallavalitsuselt 2. 2. 22. a. nr. 909.
- Blumfeldt, Ludvig, Madi p., v. a. Kuremaa vallaval. 9. 12 19. a. nr. 203.
- Aunbaum, Johan Madise p., v. a. Pajusi vallaval. 24. 1. 20. a. nr. 631.
- Tumanova, Maria Sahari t., v. a. Kulje vallaval. 6. 4. 23. a. nr. 642. (44267)
- Kull, Heinrich Hendriku p., v. a. Kilingi vallaval. 27. 1. 28. a. nr. 10.
- Siimon, Jaak Jaagu p., v. a. Võisiku vallaval. 10. 11. 25. a. nr. 389.
- Patsmann, Eduard (sünd. 2. 7. 1871. a.), v. a. Mäksa vallavalitsuselt 10. 2. 22. a. nr. 606.
- Tamm, Karl Juhani p., v. a. Elistvere vallaval. 14. 12. 19. a. nr. 350.
- Riibun, Johannes Jaani p., v. a. Elistvere vallaval. 8. 11. 27. a. nr. 675.
- Floss, Emilie Märdi t., v. a. Rasina vallaval. 28. 1. 30. a., nr. 6. (44271).
- Ütt, Jaan Jaagu p., v. a. Vanapõltsamaa vallaval. 24. 4. 22. nr. 1155.
- Näkk, Verner Gustavi p., v. a. Jõgeva vallaval. 8. 11. 27. a. nr. 132.
- Peil, Rudolf Gustavi p., v. a. Vao vallaval. 26. 11. 20. a. nr. 1516. (44276).
- Braun, Aleksander Hindreku p., v. a. Kunda-Malla vallaval. 27. 4. 20. a. nr. 1214. (44275).
- Braun, Aliide Martini t., v. a. Kunda-Malla vallaval. 15. 12. 19. a. nr. 327. (44275).
- Soover, Arnold Antoni p., v. a. Palmse vallaval. 2. 9. 27. a. nr. 1009. (10917)
- Bürger, Oskar Jaani p., v. a. Kolga vallaval. 30. 10. 28. a. nr. 159. (10918)
- Tommula, Erich Hansu p., v. a. Palmse vallaval. 6. 5. 24. a. nr. 285. (10919)
- Liidermann, Johannes Jaani p., v. a. Palmse vallaval. 19. 3. 30. a. (10921)
- Sepp, Helene Anna t., v. a. Vihula vallaval. 30. 12. 19. a. nr. 525. (10922)

- R a m m, Fridolf Adolfi p., v. a. Nõmme jsk. politseikomissarilt 7. 12. 27. a. nr. 659. (17409)
- J a n s o n, Hans Jüri p., v. a. Sauga vallaval. 22. 12. 21. a. nr. 877. (17410)
- S t a h l, Karin, v. a. Tallinna 1. jsk. politseikomissarilt 1929. a. nr. 219. (26070)
- V e l s b e r g, Maria, v. a. Tallinna 1. jsk. politseikomissarilt 1925. a. nr. 2319. (26071)
- N e y, Friedrich, v. a. Rakvere polits. jsk. ülemalt 1921. a. nr. 5880. (26072)
- L o o r e n t s, Martin, v. a. Enge vallaval. 1927. a. nr. 59. (26073)
- I t h a l, Aleksander, v. a. Pornuse vallaval. 1925. a. nr. 94. (26074)
- R o o s a, Jüri, v. a. Tallinna linna politsei 1. jsk. ülemalt 1923. a. nr. 672. (26077)
- T a k k, Anette, v. a. Tallinna 1. politsei 4. jsk. ülemalt 1925. a. nr. 2354. (26078)
- R e i n v a r t, Elviine, v. a. Keila vallaval. 1921. a. nr. 2195. (26079)
- O s a, Aleksei, v. a. Tallinna 1. politsei 1. jsk. ülemalt 1924. a. nr. 2530. (26080)
- I g n a t j e v a, Aleksandra, v. a. Tallinna 6. jsk. politseikom. 1927. a. nr. 360. (26081)
- V i l d m a n n, Jüri Jaani p., v. a. Väinjärve vallaval. 9. 5. 20. a. nr. 466. (26563)
- R a m a t, Heinrich Johannese p., v. a. Väinjärve vallavalits. 3. 4. 25. a. nr. 959. (26566)
- F u c h s, Amalie, v. a. Tallinna 4. jsk. politseikomissarilt 25. 8. 28. a. nr. 657. (26745)
- L i l l, August, v. a. Nehatu vallaval. 18. 2. 21. a. nr. 1278. (26746)
- S u u k, Enna, v. a. Lasnamäe p. jaoskonna ülemalt 1924. a. (26747)
- P l u u m, Alma, v. a. Tallinna 1. pol. 3. jsk. ül. 29. 5. 23. a. nr. 576. (26748)
- R e i e r, August, v. a. Tallinna 1. pol. 3. jsk. ülemalt 13. 12. 19. nr. 2793. (26749)
- V i r t m a n, Johannes, v. a. Harku vallaval. 1925. a. (26751)
- B u u r m a n, Eduard, v. a. Kopli jsk. politsei-abikomissarilt 8. 5. 30. a. nr. 204. (26752)
- S t e i n b e r g, Marta, v. a. Tallinna 1. politsei ülemalt 11. 2. 20. a. nr. 5555. (26753)
- P r o o s, Jaan, v. a. Tallinna 1. politsei 3. jsk. ülemalt 7. 1. 20. nr. 5048. (26754)
- K a l k, Rudolf, v. a. Pärnu linna jsk. politseikomissarilt 1928. a. nr. 575. (26825)
- N u b i a n, Arthur, v. a. Paide jsk. politseikomissarilt 1927. a. nr. 348. (26827)
- P a i s t, Viktor, v. a. Tallinna 2. jsk. politseikom. 21. 6. 28. a. nr. 480. (26828)
- M ö l d e r, Anu, v. a. Ravila vallavalitsuselt 29. 2. 20. a. nr. 540. (26829)
- S i i t a m, Alma, v. a. Rakvere j. politseikom. 31. 5. 28. a. nr. 118. (26830)
- S ä r g, Miira, v. a. Tallinna 3. j. politseikom. 27. 11. 29. a. nr. 1047. (26831)
- R i i s e n, Karl, v. a. Tallinna 2. jsk. politseikom. 25. 7. 28. a. nr. 651. (26833)
- L e i t e n, Edmund, v. a. Tallinna 2. jsk. politseikom. 30. 7. 29. a. nr. 501. (26834)
- R a a g n e r, Liisa, v. a. Tallinna 2. jsk. politseikomissarilt 16. 3. 26. a. nr. 399. (26835)

Müllerson, August, v. a.
Tallinna linna politsei 3. jsk.
ülemalt 1925. a. nr. 40.

(26076)

Korženevski, Kirill, v. a.
Tallinna 6. jsk. politseikom.
4. 1. 30. a. nr. 666. (26836)

Emeljanov, Lydia, v. a. Em-
maste vallaval. 1. 11. 26. a. nr.
150. (26837)

Tuttenpall, Hilmar, v. a.
Tallinna 2. jsk. politseikom.
22. 11. 28. a. nr. 1494. (26838)

Silberg, Elviine, v. a. Tall.
linna politsei 2. jsk. ülemalt
26. 11. 19. a. nr. 700. (26839)

Piin, Karoline, v. a. Tallinna l.
pol. 2. jsk. ülemalt 2. 4. 25. a.
nr. 1311. (26840)

Müütel, Aleksander, v. a. Tal-
linna l. pol. 5. jsk. ülemalt
5. 11. 24. a. nr. 1635. (27040)

Koll, Karl, v. a. Tallinna 6. jsk.
politseikom. 11. 1. 29. a. nr.
863. (27042)

Kamar, Elisabeth, v. a. Tallin-
na 6. jsk. politseikom. 17. 5.
27. a. nr. 124. (27043)

Viit, Liisa, v. a. Märjamaa
vallaval. 23. 4. 24. a. nr. 170.
(27047)

Gassmann, Abram, v. a. Tal-
linna 3. jsk. politseikomissa-
rilt 6. 8. 29. a. nr. 451/691041.
(27049)

Millner, Vite-Sara, v. a. Tal-
linna 6. jsk. politseikomissa-
rilt 17. 10. 28. a. nr. 572.

(27050)

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

Pütsepp, Karl, kaitsev. va-
bastamise tunnistus nr. 27830,
v. a. 2. diviisi tagavarapatalj.
ülemalt 12. 10. 19. a.

Vessim, Eduard Johani p., sõ-
javäest vabastamise tunnistus
nr. 1242, v. a. Pärnu maak.
rahvaväe ja Kaitse Liidu ül.
30. 12. 21. a.

Tommul, Erich Hansu p., sõ-
javäest vabastamise tunnistus
nr. 605, v. a. Soomusrongide
rügemendi ülemalt 13. 3. 29.
(10919)

Kohvik ja Kondiitriäri

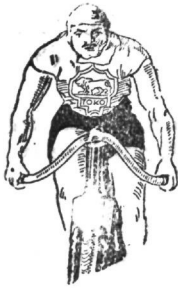
H. Feischner

Tallinn,

Harju 45. Tel. 19-50.

Ainult

***Ephag hambapastaga
hoiate hambad terved***

Suurim valik parematest INGLISE,
ROOTSI ja SAKSA

Jalgrattastest:

HUSQUARNA, N. S. U., TOKO,
CORVETTE, PHÄNOMEN.

Mootorrattad:

HUSQUARNA, NEW-HUDSON, N. S. U.

Maailmakuulsad grammofonid ja plaadid:

Vanem raadioäri
Eestis.

Parlophon & Beka
His Master's Voice.

Foto-aparaadid, plaadid, paberid ja muud tarbed.

Kõige odavamalt ja soodsamalt ostate

A.S. Tormolen & Ko'lt

Tallinn, Harju 37.

Telefon 15-02.

Enne kui hilja — kinnitage elu ja kapitalid

kõige suuremas kodumaa kinnitusseltsis

Eestimaa kinnitus
A.-S.

EKA-S

Pikk t. 6, Tallinn.
Tel. 426-95, pstk. 86.

Vastutussummad üle Kr. 1.000.000.—
Põhikapital . . . . . Kr. 240.000.—

Tariifid — moodsad, mitmekesised.

Preemiad kõige odavamad ja ühtlased kõigile
elukutsele vaatamata.

Vastutus igasugusel surmajuhtudel, ka kodanliste rahutuste
ja mässu puhul surmasaamise korral.